

Всяка вечер книжарят Карл Колхоф тръгва по живописните улички на града, за да носи книги по домовете на своите най-верни клиенти. Приятелството им е специално – за него те са като любими литературни герои, а за тях той е незаменима връзка със света.

Но един ден всичко се променя. Останал без работа, той губи най-голямата радост в живота си. Единствено силата на думите и смелостта на едно деветгодишно момиче могат да окуражат Карл и клиентите му да открият отново пътя един към друг.

"Човекът, който разхождаше книги" е вълнуващ, човеколюбив разказ за онова, което ни сплотява, затрогваща история, която носи топлина и вяра в хората.

KAPCTEH XEH

Посвещавам на всички книжари – дори в кризата те ни снабдяват с много специална храна.

"Романът е като лък на цигулка, а резонансното тяло е душата на читателя."

Стендал

ПЪРВА ГЛАВА

Самостоятелни хора*

[* За романите, дали заглавията на отделните глави, виж повече в поясненията в края на книгата. – Б. пр.]

Казват, че книгите намират своите читатели, но понякога някой трябва да им покаже пътя. Така стана и през този ден към края на лятото в книжарницата, която носеше името "Край градската порта", въпреки че градската порта, по-точно остатъците от нея, смятани от повечето граждани

за произведение на модерното изкуство, се намираше на цели три кръстовища от нея.

беше стара, достроявана Книжарницата МНОГО многократно разширявана. Зидарии с най-различни орнаменти и гипсови тавани съжителстваха кротко с безлични прави ъгли без никаква украса. Близостта между старото и новото, между декадентското и прагматичното определяще външния вид на сградата и продължаваше и във вътрешността й. Рафтове от червена пластмаса с аудио- и видеодискове стояха редом с матирани метални етажерки с манга. По-навътре се редяха полирани стъклени витрини с глобуси и елегантни дървени стелажи с книги. В книжарницата се предлагаха настолни игри, канцеларски материали, чай, а отскоро и шоколад. В просторното помещение с много чупки доминираше тежък, тьмен плот, наричан от служителите "олтар". Оставяше впечатлението сякаш е бил изработен в епохата на барока. По цялата му дължина откъм лицевата страна имаше дърворезби, които изобразяваха романтична сцена сред природата: компания от ловци, възседнали великолепни коне и придружавани от глутница едри кучета, преследваха стадо глигани.

Тъкмо в тази обстановка бе зададен въпросът, който всъщност определя съществуването на книжарниците:

— Бихте ли ми препоръчали някоя хубава книга?

Дамата, задала въпроса, се казваше Урзел Шефер и отлично знаеше какво представлява хубавата книга. Първо, хубавата книга обсебваше вниманието й за дълго време и тя я четеше в леглото, докато очите й започнат да се затварят. Второ, хубавата книга я разплакваше най-малко на три, а още подобре – на четири места. Трето, хубавата книга имаше не по-малко от триста и не повече от триста и осемдесет страници. И четвърто, корицата не беше зелена. На книги със зелени корици не можеше да се вярва. Урзел Шефер имаше богат опит в това отношение – многократно бе преживявала горчиво разочарование от книга със зелена корица.

— С удоволствие — отговори Сабине Грубер, която от три години ръководеше книжарница "Край градската порта". — Какви книги обичате да четете?

Урзел Шефер не желаеше да каже какво търси, тя държеше Сабине Грубер да знае какви са предпочитанията й, защото госпожа Грубер е книжарка, което значи, че по природа би трябвало да притежава достатъчно голяма порция ясновидски способности.

- Назовете ми три понятия и ще се опитам да избера подходящото за вас. Любов? Южна Англия? Увлекателна история? Кажете!
- Дали господин Колхоф е вече тук? попита Урзел Шефер и в гласа й се усети лека тревога. Той винаги знае какво ми харесва, винаги знае какво се харесва на всички.
- Не, за съжаление днес го няма. Господин Колхоф работи за нас само от време на време.
  - Колко жалко...
- Ето, мисля, че имам нещо за вас. Семеен роман, действието се развива в Корнуол. Вижте, на корицата е изобразено възхитителното семейно имение, обградено с огромен парк.
- Корицата е зелена възрази Урзел Шефер и погледна обвинително Сабине Грубер. – Наситено зелена при това!
- Защото в по-голямата си част действието се разиграва в прекрасния парк на граф Дърнбъроу. Оценките за книгата са много добри!

Тежката входна врата се отвори и малката медна камбанка над касата

звънна. Карл Колхоф затвори чадъра си, изтръска го с движения, издаващи дългогодишен опит и рутина, и го постави в стойката за чадъри. Погледът му обходи книжарницата, която Колхоф наричаше своя родина, търсейки току-що пристигнали книги, които щяха да отидат при неговите клиенти. Чувстваше се така, все едно събира миди на плажа, защото от пръв поглед откриваше находки, които просто чакаха да ги вдигне и да ги освободи от зрънцата пясък... Ала щом забеляза Урзел Шефер, всичко друго сякаш загуби значение. Тя го посрещна със сърдечна усмивка, сякаш бе видяла въплъщението на всички възхитителни мъже от страниците на книгите, в които се и влюбваше. Карл й препоръчваше книги от години, но по нищо не приличаше на любимите й герои. Допреди известно време имаше закръглено коремче, но с годините то се стопи, също както опада и косата на главата му, все едно се бяха уговорили да го напуснат заедно. Днес, на седемдесет и две години, Карл Колхоф беше слаб, но продължаваше да носи стария си костюм, макар вече да му беше твърде голям. Бившият му шеф казваше, че изглежда, сякаш се храни само с думите в своите книги, а пък в тях има твърде малко въглехидрати. Малко въглехидрати, но пък много ценно друго вещество, отговаряше всеки път Карл.

Обикновено носеше тежки, груби обувки от дебела черна кожа и с толкова здрави подметки, че би трябвало да издържат цял един човешки живот. Винаги беше обут с качествени чорапи, те бяха твърде важни за него. Масленозелен панталон и сако в същия цвят също бяха обикновеното му облекло.

Никога не излизаше без шапка; най-често виждаха Колхоф с рибарския му каскет с тясна периферия, която пазеше очите от дъжда и от ярките слънчеви лъчи, не сваляше шапката си дори в книжарницата, всъщност я махаше само когато ляга да спи, без шапка не се чувстваше напълно облечен. Постоянно носеше и очилата си – преди няколко десетилетия бе купил рамката в антикварен магазин. Умните му очи зад стъклата изглеждаха сякаш е чел твърде дълго на лоша светлина.

— Госпожо Шефер, колко е хубаво да ви видя отново — поздрави Карл и отиде при клиентката си.

Тя, от своя страна, също се запъти към него и моментално забрави Сабине Грубер.

- Ще позволите ли да ви препоръчам книга, която ще изглежда чудесно на нощното ви шкафче?
- Последната ми хареса много, особено когато накрая се погледнаха в очите. Още по-красиво щеше да е да се целунат, така щяха да подпечатат любовта си, но в техния случай се задоволих и с този дълъг поглед.
  - О, погледът беше по-силен от целувка. Някои погледи могат всичко.
- Не и когато аз целувам възрази Урзел Шефер и се почувства някак прекрасно порочна. За съжаление случваше й се много рядко.
- Ето тази книга Карл безпогрешно извади търсеното томче от купчината близо до касата, тази книга чака да бъде прочетена точно от вас... Още откакто я разопаковаха. Действието се развива в Прованс и всяка дума ухае на лавандула.
  - Книгите с корица в бордо са най-хубави! Завършва ли с целувка?
  - Издавал ли съм някога такава тайна?
  - Не! Шефер го погледна обвинително и взе книгата от ръката му.

Карл, естествено, никога не би й препоръчал роман без щастлив край. Но не желаеше да я лиши от лекия нервен гъдел, че може би този път ще преживее нещо различно.

- Толкова се радвам, че съществуват книги заяви дамата. Дано това никога не се промени! Твърде много неща се променят, и то твърде бързо. Сега всички плащат с пластмаса и ме гледат неодобрително, когато подбирам подходящите монети на касата.
- Писаното слово ще остане завинаги, скъпа госпожо Шефер, защото има неща, които не могат да бъдат изразени по друг начин. Книгопечатането е най-добрият метод за консервиране на мисли и истории. По страниците на книгите те оцеляват в продължение на векове.

Карл Колхоф се сбогува с клиентката си с дружелюбна усмивка, отвори една врата, налепена с плакати, и влезе в помещението, което представляваше едновременно склад и офис. Голямото бюро се огъваше под тежестта на купчини книги, по рамката на стария компютърен екран бяха окачени безброй жълти листчета, а големият календар на стената бе препълнен с бележки в червено.

Книгите го очакваха както винаги в черна пластмасова касетка, оставена в най-тъмния ъгъл. Някога мястото им беше на бюрото, ала откакто Сабине пое книжарницата от баща си, касетката всеки ден се преместваше все понавътре в трудно достъпния ъгъл, освен това всеки ден губеше и по малко от съдържанието си. Не останаха много хора, на които да носи книги, всяка година изчезваха поне по десетина.

— Здрасти, господин Колхоф! Какво ще кажете за мача? В никакъв случай не беше дузпа, нали? Да знаете как ме е яд на съдията!

Леон, новият стажант, излезе от малката тоалетна за персонала и в помещението замириса на цигари. Всеки друг би бил наясно, че е безсмислено да се задава такъв въпрос на Карл. Господин Колхоф не гледаше новини, не слушаше радио, не четеше вестници. Както понякога сам си признаваше, той се бе отдръпнал от света. Решението бе взето напълно съзнателно, защото с времето новините за бездарни управници, за топенето на ледниците и за страданията на прогонените от родината бяха започнали да го натъжават повече и от най-трагичната семейна драма, разказана под формата на книга. Решението бе взето с цел самозащита, нищо, че оттогава светът му съвсем се смали. Измерен, беше станал не повече от два пъти по два километра и господин Колхоф всеки ден минаваше по границите на своя свят.

- Познавате ли прекрасната футболна книга на Джей Ел Кар*? попита Карл, вместо да се съгласи с младия стажант по въпроса за съдията.
- [* Джоузеф Лойд Кар (1912-1994), британски писател, издател и учител. Б. пр.]
  - За нашия клуб ли става дума?
  - Не, книгата е озаглавена "Как "Стийпъл Синдърби" спечелиха купата".
- Не я знам. Но аз и без това не чета книги. Само когато ме задължават, например в училище. И дори тогава предпочитам да гледам филма по книгата.

Момчето се ухили, сякаш по този начин лъжеше учителите, а не себе си.

- Защо тогава си на практика в книжарница?
- Защото и сестра ми си изкара практиката тук преди три години, пък и ние живеем наблизо, зад ъгъла.

Леон премълча, че задължаваха всички, които не си намерят място за практика, да помагат две седмици на домакина на училището. Домакинът използваше времето за практика, за да си отмъсти на неуспелите да си намерят друго място, а в тяхно лице – и на всички ученици, за изрисуваните и издраскани стени, за стотиците дъвки по чиновете и за остатъците от

сандвичи в градината, и им възлагаше най-унизителните задачи.

- А сестра ти чете ли?
- След като изкара практиката си тук, започна да чете, но с мен това няма да се случи!

Карл се усмихна. Отлично знаеше защо сестрата на Леон е започнала да чете. Бившият му шеф, Густав Грубер, който сега живееше в дома за стари хора "С гледка към катедралата", умееше да се справя с безнадеждни случаи като Леон и сестра му. Нареждаше им да забърсват опакованите във фолио картички с благопожелания, при това — всяка една поотделно. От тази дейност им ставаше толкова скучно, че отчаяно посягаха към книгата, поставена от опитния книжар на стратегическо място в полезрението им. Густав Грубер успяваше да накара всички свои практиканти да заобичат четенето. Знаеше как да общува и с децата, които за Карл Колхоф си оставаха същества от чужда планета. Карл не обичаше деца още откакто той самият беше дете. Колкото повече се отдалечаваше от детството си, толкова по-чужди и странни му се струваха децата.

Преди три години старият Грубер бе примамил сестрата на Леон с роман, в който младо момиче се влюбва във вампир. Леон, у когото тъкмо бушуваше пубертетът, навярно щеше да се съблазни от книга с красиво момиче на корицата и с малко текст вътре. Както казваше старият Грубер: "Не е важно какво четеш, важно е да четеш". Карл не би се подписал под това изречение, или поне не за всички печатни произведения, защото добре знаеше, че немалко мисли, скрити между две корици, можеха да бъдат истинска отрова. Слава богу, в повечето книги все пак се криеше изцеление. Понякога книгите лекуваха дори страдания, за които читателят не знаеше, че се нуждаят от лечение.

Карл вдигна предпазливо черната пластмасова касетка. Днес вътре имаше само три книги и му се стори, че изглеждат като изгубени. Намери кафява опаковъчна хартия и шнур, за да опакова всяка поотделно, все едно е подарък. Сабине Грубер напразно му повтаряше да се откаже от този навик, за да пести, но Карл настояваше, а и клиентите му го очакваха. Без да съзнава какво прави, той плъзгаше длан по корицата на книгата, преди да я увие в кафявата хартия.

Накрая извади маслиненозелената си раница от запасите на Бундесвера. Макар и белязана от годините, благодарение на грижите и обичта на Карл тя все още беше в много добро състояние. Засега беше празна, но гънките подсказваха, че това не е естествената й форма. Карл прибра внимателно трите пакетчета в раницата, предварително подплатена с парче мек вълнен плат, все едно книгите бяха новородени кученца, а той се готвеше да ги занесе на новите им собственици. Подреди ги така, че най-голямата да се опира в гърба му, а най-малката да сочи навън – така гънките на раницата нямаше да ги повредят.

На излизане, след кратък размисъл, Карл Колхоф се обърна към Леон:

— Моля те да забършеш праха от поздравителните картички. Госпожа Грубер ще се зарадва, сигурен съм. Най-добре ги донеси тук, така ще работиш спокойно. Някога и аз работех тук, на бюрото.

Преди малко бе зърнал на един рафт "Fever Pitch" от Ник Хорнби*. Извади книгата и я сложи на масата. Футболното поле на корицата грееше в изкусително зелено. Урзел Шефер никога не би докоснала такава книга.

[* Ник Хорнби (род. на 07.04.1957 г.) е британски сценарист и писател. Първата му книга "Fever Pitch" (1992 г.) "Животът на феновете" описва живота и нравите на прословутите английски футболни запалянковци.

Карл го наричаше своята "обиколка", макар че в действителност очертаваше многоъгълник през центъра на града, без прав ъгъл, без симетрия. Там, където остатъците от градската стена бяха рухнали от старост, неговият свят свършваше. От трийсет и четири години не беше напускал своя свят. Тук имаше всичко, от което се нуждаеше.

Карл Колхоф ходеше много пеша и през цялото това време размишляваше. Понякога му се струваше, че може да мисли само когато върви, сякаш ако не крачи по павираните улици, не можеше да раздвижи мисълта си.

Когато върви из града, човек обикновено не забелязва, но всеки гълъб и всяко врабче знаеха, че градът е кръгъл. Всички стари къщи и улички гледаха към внушителната катедрала, издигната в центъра. Ако градът беше част от модел на железница, някой веднага щеше да изтъкне, че катедралата е построена в несъответстващ мащаб. Започнали да я строят в краткия период, през който градът бил много богат. Преди да я завършат обаче, периодът на богатство приключил и едната кула така си и останала недовършена.

Къщите се подреждаха почтително около грамадната църква, някои от най-старите даже бяха свели глави. Пред главния вход се отваряше достатъчно място и така бе възникнал най-големият и най-красивият площад в града — Катедралният площад.

Карл стъпи на площада и мигом го обзе усещането, че някой го наблюдава, че все едно е сърна на горска поляна, изложена на прицела и дулото на ловец, безпомощна и уплашена. Карл неволно се засмя, защото никога не се е оприличавал на сърна. На Катедралния площад миризмата на града се усещаше най-ясно. През XVII век градът бил обсаден и според легендата местен пекар измислил едно "напудрено колело" – мазна кръгла поничка с формата на колело със спици, пълна с шоколадов крем и поръсена с пудра захар. Отнесъл сладкишите на нашествениците и им предал желанието на гражданите да ги оставят на мира. В действителност висококалоричното тестено изделие било създадено чак след двеста години, за което си има съответните документи, но хората обичаха да разказват старата история, а туристите й вярваха с удоволствие.

Краката му го водеха през площада все по едни и същи павета. Крачеше бавно и равномерно. Ако някой му се изпречи на пътя, Карл спираше, а после ускоряваше крачка, за да навакса изгубеното време. Бе пресметнал отсечката през площада така, че да я преодолее без препятствия дори когато е пазарен ден. Освен това пътят му минаваше възможно най-далече от четирите пекарни, които предлагаха "напудрено колело" – вече не понасяше миризмата на горещите мазни понички.

Карл зави по улица "Бетовен" – тясна уличка, не съответстваща на славата на големия композитор. Един сътрудник от Службата по планиране бе осъществил мечтата си да удостои улиците в целия квартал с имената на известни композитори и понеже много обичаше Шуберт, най-голямата и най-хубавата улица получи неговото име.

Карл Колхоф не се досети, че в момента се намира точно в центъра на своя свят. От двете страни този негов свят бе ограничен от трамвайните линии с номера 18 и 57 (всъщност градът притежаваше само седем трамвайни линии, но с тази импозантна номерация се чувстваше като метрополия, е,

поне от гледна точка на транспортната техника). От третата страна границата минаваше по широко шосе, водещо на север, а четвъртата граница бе реката, която през повечето време от годината се задоволяваше да се плиска живописно в бреговете си и само за няколко дни през пролетта си позволяваше да устрои леко наводнение, все едно бе млад лъв, който се опитва да реве, въпреки че гласовите му връзки не са напълно оформени.

Първото отклонение на Карл Колхоф за днес беше към улица "Салиери", където живееше Кристиян фон Хоенеш. Вилата му, изградена от тъмен камък, бе разположена навътре в градината и минувачите нямаше как да забележат колко е внушителна. Напомняше на устремен напред черен лебед, който с нетърпение очаква да разпери великолепните си крила. Зад вилата се простираше четириъгълен парк, заобиколен от грамадни дъбове. В парка имаше три пейки, където Кристиян фон Хоенеш сядаше по всяко време на деня и гледаше как слънчевите лъчи падат по страниците на книгата му.

Карл знаеше, че Хоенеш е много богат, но нямаше представа, че всъщност е най-богатият човек в града. Никой не го знаеше, дори самият господин Хоенеш, защото той не се сравняваше с другите. Преди няколко поколения семейството му бе натрупало солидно състояние, благодарение на кожарски работилници, разположени край реката, и беше успяло да запази богатството си и след индустриализацията. На Кристиян фон Хоенеш не му се налагаше да работи – други работеха за него. Притежаваше акции и капиталовложения, които му носеха доходи, той само управляваше управителите на своето състояние. Имаше си икономка, която работеше в дома му по няколко часа на ден, готвеше и почистваше малкото обитавани помещения. Веднъж в седмицата идваше и градинар. Главната му задача беше да се погрижи слънчевата светлина да пада върху страниците на книгите. Веднъж месечно пристигаха занаятчии, за да ремонтират къщата. А от понеделник до петък идваше Карл Колхоф с нова книга и Кристиян фон Хоенеш я прочиташе до следващия ден. Доколкото Карл знаеше, клиентът му не бе напускал границите на своето царство цяла вечност.

Карл позвъни, всъщност дръпна дълга медна пръчка, и във вътрешността на вилата звънна камбанка. Както винаги, мина известно време, преди собственикът да прекоси дългия тъмен коридор и да отвори тежката, жално скърцаща дървена врата. По-точно – да я открехне. Кристиян фон Хоенеш никога не излизаше извън вратата на дома си. Красив тъмнокос мъж, много висок, с благородни слепоочия и остро изсечена брадичка, а над всичко това бе легнала тиха тъга, подобна на сива пудра. Както обикновено, носеше тъмносин двуреден жакет със свежа бяла орхидея на ревера. Черните кожени обувки блестяха, сякаш отива на бал в операта. Фон Хоенеш обаче бе много по-млад, отколкото предполага облеклото му. Наскоро бе навършил трийсет и седем години, носеше костюми от най-ранната си младост. За него те изглеждаха така естествено, както дънките за повечето младежи.

— Закъснявате, господин Колхоф. Бяхме се уговорили за седем и петнайсет – изрече Фон Хоенеш вместо поздрав.

Карл само леко наклони глава, после извади от раницата си поръчаната книга и поправи шнура, защото се беше изместил.

- Заповядайте, това е новият ви роман.
- Вие ми го препоръчахте. С основание, надявам се.

Клиентът взе книгата, но не я разопакова. Романът беше за образованието на Александър Велики, най-вече за влиянието на Аристотел. Господин Фон

Хоенеш четеше само философски книги.

Подаде на Карл полагащия му се бакшиш – съобразяваше го с теглото на книгите. Предварително проучваше коя колко тежи.

- Следващия път отново бъдете точен. Точността е учтивостта на кралете.
- Пожелавам ви хубава вечер. Довиждане.
- Да, аз също ви пожелавам хубава вечер, естествено.

Кристиян фон Хоенеш затвори тежката врата. Къщата мигом отново стана необитаема.

Господарят на дома отдавна желаеше да размени няколко думи с Карл Колхоф, да си поговорят за книги и автори — знаеше, че книжарят е образован мъж с добри маниери, двамата бяха сродни по дух. С времето обаче бе забравил с какви думи се канят гости. Навярно ги бе изгубил в някоя от многото стаи на голямата си вила.

Карл се отдалечи от къщата на Кристиян фон Хоенеш, но във въображението си се раздели с друга личност. Бе добил особения навик да вижда отраженията на романите в нашия, в реалния свят. За него градът беше населен с герои от книги, макар че те бяха живели в други времена и в далечни страни. От момента, когато Кристиян фон Хоенеш отвори за първи път тежката дървена врата на своята вила, за Карл той стана Фицуилям Дарси, героят от великолепния роман "Гордост и предразсъдъци" на Джейн Остин. И сега бе същото: намираше се в XVIII век и тъкмо бе излязъл от вила Пембърли в Дербишайър. Там живееше Фицуилям Дарси, богат, интелигентен джентълмен, който въпреки безупречните си маниери често се държи леко арогантно и дори грубо.

Тази особеност на Карл Колхоф се дължеше на неспособността му да помни имена. Всъщност помнеше само имената на героите от прочетените романи. Още в училище беше такъв, когато много учители се сдобиха с прякори, повечето не особено ласкателни: Клозетната четка, Принц Морфин, Плювача... а пък Карл им даваше други имена – Одисей, Тристан, Гъливер. След матурата съучениците му забравиха за прякорите, но той продължи. Младият пънк със захабена униформа, когото по време на обучението си срещаше всеки ден на път към книжарницата, стана Добрия войник Швейк. Продавачката на плодове, от която си купуваше ябълки, беше Кралицата от "Снежанка и седемте джуджета" – за радост на клиентите си тя не се сещаше да слага отрова в стоката. С времето Карл установи, че неговият град е препълнен с фигури от литературата – за всеки човек можеше да се намери литературно съответствие. През годините се запозна с Шерлок Холмс, който ръководеше отдел "Убийства" в градската полиция, и дори с лейди Чатърли*, която му отваряше вратата само по тънко кимоно и даже успя да завърти ума на младежа, макар и за кратко. После обаче дамата напусна града с Адсон фон Мелк.

[* "Любовникът на лейди Чатърли", роман на Д. Х. Лоурънс, от 1928 г. – Б. ред.]

Капитан Ахав* беше обсебен от грамадната къртица в градината му – постоянно се мъчеше да я убие, но все не успяваше. Валтер Фабер**, тежко болен инженер, получаваше от Карл книги за Южна Америка до смъртта си. А граф Монте Кристо живееше в къща с решетки на прозорците, някогашен затвор, и рядко напускаше дома си.

[* Герой на X. Мелвил от романа "Моби Дик". – Б. ред.] [** От романа "Хомо Фабер" на Макс Фриш. – Б. ред.] Почти винаги му хрумваше подходящо литературно име, преди да е запомнил истинското. Сякаш паметта му го предпазваше от натоварване с ежедневни неща. От момента, когато избереше литературното име, преставаше да мисли за реалното. По пътя от очите към мозъка името Кристиян фон Хоенеш се превръщаше като по магия в "мистър Дарси" и това изобщо не му правеше впечатление. Само в специални случаи умът му се смиляваше над него и му подаваше реалното име.

И без това вече не се налагаше да запомня нови имена.

Карл продължи напред през тесните градски улички – отиваше при литературна фигура, "Андреа Кремен", чиято съдба беше много по-мрачна от участта на британския джентълмен, който в крайна сметка се бе оженил щастливо.

Клиентката го очакваше зад вратата и поглеждаше през шпионката, за да не пропусне нито един от случайните минувачи. Никой не се разхождаше тук, никой не се възхищаваше на сградите, защото красивите постройки се намираха през няколко пресечки. В тази част от стария град хората вървяха бързо, защото трудно понасяха потискащата теснотия, имаха чувството, че фронтоните на къщите се затварят над главите им и не пропускат дневната светлина.

Крехката дама зад вратата знаеше по кое време ще се появи Карл Колхоф. Знаеше също, че е глупаво да поглежда през шпионката, вместо да си стои в дневната и да чака звънеца, но не можеше другояче. Андреа Кремен приглади русите си къдрици зад ушите и изпъна тясната рокля. Още в ранно детство беше най-красивата; хората я харесваха, но и й завиждаха. Още съвсем млада, сключи брак с преуспял господин от застрахователния бранш, Матиас работеше до късно вечер и през уикенда, за да живеят добре. Самата Андреа беше учила за медицинска сестра и в момента работеше на половин ден в приемната на общопрактикуващ лекар. Сложиха я там, защото красотата й радваше и успокояваше пациентите. Никой не й казваше да се усмихва, тя го правеше автоматично, усмивката беше част от излъчването й. Който е красив и не се усмихва, се възприема като арогантен. Затова Андреа се усмихваше през целия ден.

Никога не би посмяла да се покаже навън, ако не е в перфектен вид. Не си представяще какво ще се случи. Как ще я приемат хората на улицата? Как ще се чувства самата тя? Карл Колхоф беше единственият мъж, пред когото си позволяваще да се покаже без усмивка, защото той винаги намираще подходящите думи да й опише как я възприема. Според Андреа книжарят подбираше думите с точността на парфюмерист, който отмерва съставките на скъп парфюм. Андреа изличи усмивката от лицето си и разроши русите кичури. Поне малко безредие...

Ала когато забеляза Карл Колхоф да върви по улицата, тя бързо приглади косата си зад ушите.

Карл позвъни и зачака. Андреа Кремен винаги се бавеше. Обикновено стигаше до вратата леко задъхана. Въпреки това всеки път му се усмихваше зарадвана.

Карл чу трескаво превъртане на ключ в ключалката и вратата се отвори.

— Господин Колхоф, днес обаче подранихте! Не ви очаквах по това време. Сигурно изглеждам невъзможно – Андреа попипа внимателно перфектната си фризура, която подхождаше отлично на елегантната рокля на червени рози.

Карл я намираше възхитителна, но гледката всеки път го натъжаваше, защото под цялата тази красота се криеше нещо, което не се поддаваше на обяснение. Навярно това скрито нещо бе свързано по някакъв начин с книгите, които вадеше от раницата си. Носеше на Андреа Кремен книги, каквито тя обича. С теглото всичко беше наред (Карл обичаше книгата да е с подходящо тегло: да не е лека като блокче шоколад, но и да не тежи колкото литър мляко); притесняваше го тежестта на съдържанието.

- Добра ли е? попита Андреа Кремен и подръпна шнура.
- Доколкото знам, "Розата в сянка" не отстъпва по нищо на другите произведения на авторката.
  - Истински драматична, нали?

Сега беше ред на Карл да се усмихне. Между двамата цареше безмълвно разбирателство. Той й носеше само книги, които са драматични и завършват трагично. Преди време се осмеляваше да й препоръчва книги с хепиенд, но нито една не й хареса, намираше ги твърде далечни от реалността. Андреа Кремен обичаше романи, в които главната героиня страда и накрая умира или остава сама и нещастна. Отворен край се допускаше само когато предполагаше или едното, или другото.

— Ще си замълча, както винаги – рече Карл. – Хареса ли ви последният роман?

Андреа Кремен въздъхна тежко и поклати глава.

- Беше толкова тъжен! Героинята се удави... Защо не ме предупредихте?и се нацупи закачливо.
  - Не ми е позволено.

Някога опаковаше книгите за нея в пъстра, весела подаръчна хартия, но бързо разбра колко е лъжовна в случая такава опаковка.

— Следващата седмица ще ми донесете друга, нали? Чух за някакъв роман, където през цялото време е нощ, защото действието се развива в Гренландия през зимата. А главната героиня тъкмо е изгубила детето си. Познавате ли книгата? Според мен звучи добре.

Карл познаваше книгата. Беше се надявал Андреа Кремен да не разбере за нея.

- Ще ви я донеса не добави "с удоволствие", защото не беше вярно.
- Ще ми препоръчате ли още нещо?
- Излезе нов криминален роман; действието се развива в нашия град. Още не съм го чел, но казаха, че бил много весел.

Андреа Кремен махна небрежно.

— Смятате ли, че ще ми хареса?

Карл си бе създал навика да не лъже. Който излъже дори веднъж, няма как да се върне назад.

- He.
- И аз така мисля.
- Поне ще ви разсмее. Надявам се следващите ми думи да не ви притеснят, но ще си позволя да кажа, че вие имате невероятно красив смях. Сигурно знаете какво е казал Чарли Чаплин: "Всеки ден без смях е изгубен". Ние, хората, разполагаме с твърде малко дни на този свят, затова би било хубаво да не ги губим.

Никога не беше говорил с Андреа по този начин. Навярно днес тъгата й беше по-ясно изразена и той я бе усетил? Не знаеше. Понякога изричаше думи, които не бяха съгласувани с разума.

Андреа Кремен спря да се усмихва. Долната й устна затрепери.

— Вие спасихте деня ми. Благодаря ви!

Кимна му и бързо затвори вратата.

Не Андреа Кремен му затвори вратата, а тъжната, твърде рано омъжена

Ефи Брист, чиято съдба беше не по-малко трагична от съдбите на жените, за които четеше Андреа Кремен. Карл с радост би направил за нея много повече, отколкото просто да й носи книги. За съжаление тези книги доказваха, че и други жени страдат, но не обясняваха как да сложат край на страданието.

Андреа Кремен остана зад вратата, опитвайки се да спре сълзите си. Силно желаеше да му каже какво се бе случило днес, ала не искаше да си го спомня. Разтвори пакета с треперещи ръце и започна да чете още в коридора.

Още на първата страница някой приключи живота си със самоубийство.

Карл бе направил само няколко крачки, когато чу тихо скимтене. Наведе се и мършава трикрака котка вдигна глава. Сплъстена козина, ушите носеха следи от жестоки битки, а Карл нямаше представа дали е котка или котарак, не знаеше и дали животното има дом... Навярно не. Важното беше, че двамата са добри приятели. Други си имаха домашно животно, той си имаше животно за разходка.

— Здравей, Куче – поздрави с усмивка.

Даде това име на котката, защото се държеше като куче. Сядаше на задни крака, душеше навсякъде, маркираше участъка си. Куче не мяукаше, а ръмжеше. Когато Карл беше при клиент, Куче не сядаше, а лягаше. Лежеше навсякъде, дори върху най-тесния парапет.

Котката се отърка в панталоните му, изтича няколко крачки напред, върна се при него и го изгледа нетърпеливо. Умното животно знаеше, че когато третият клиент получи книгата си, ще има нещо за ядене. На четири кръстовища оттук, край фонтана "Елизе", живееше възрастна дама, която беше пълната противоположност на Ефи Брист: винаги весела, сякаш с навита пружина, винаги пъстро облечена. Случваше се да сложи два различни чорапа или обувки; харесваше й да облече гащеризон и да свали презрамките. В жилището й се издигаха планини от вещи, между тях се виеха тесни долини и клисури. Карл бе оприличил старата дама на фигура от детска книга: онова лудо момиче, което оформяше света според желанията си. Само дето старото момиче никога не излизаше в широкия свят, защото синьото небе му вдъхваше страх.

Случи се преди малко повече от седем години, през един прекрасен летен ден — тя и мъжът й прекараха деня в градината, под сянката на стария орех. После дойде буря, задуха вятър, заваля силен дъжд. Бурята връхлетя с брутална сила. Двамата се прибраха вкъщи и едва тогава се сетиха, че от много безделие са оставили кофата за боклук на тротоара и съседите непременно ще се оплачат. Мъжът й излезе навън, в бурята, макар че тя се опита да го спре. Ще стане бързо, обеща той, след минутка ще съм отново при теб. Какво толкова може да ми се случи? Керемидата се откъсна от собствения им покрив и вятърът я превърна в гюле, което го улучи право в главата.

Оттогава й беше напълно безразлично какво си мислят съседите. Оттогава нито веднъж не бе излязла под открито небе.

Отваряше му вратата, но никога не казваше "Добър ден, господин Колхоф", "Здравейте" или "Радвам се да ви видя". Казваше "вълнена уста", "той търгуваше с пушени коли" или "вестник за животни". Днес отговори на позвъняването му с широка усмивка и изстреля насреща му "самоожабяване".

Карл беше длъжен да измисли логична, реално звучаща дефиниция. Веднага, на момента.

— Самоожабяване обозначава пътя към прозрението какво се крие в найдълбокото ядро на индивида. Понятието идва от приказката "Цар-жаба или Железния Хайнрих", включена в "Детски и домашни приказки" на Братя Грим. Всъщност там приказката е поставена на първо място. В основата на концепцията за самоожабяването стои хипотезата, че дълбоко във всеки човек се крие жаба, която чрез любов – в приказката чрез целувка – трябва да бъде превърната в сияен принц. В литературата понятието се появява за пръв път през 1923 г., а именно в произведението на Фройд "Аз, То и Жабата".

За награда госпожа Дългото чорапче му връчи бонбон с черешово желе. Когато не одобряваше обяснението, подаваше му лимонов бонбон. Той, от своя страна, изваждаше от раницата поръчаната книга. Върху опаковката бе нарисувано голямо червено цвете. Госпожа Дългото чорапче четеше всичко: от класически приключенски романи през научна фантастика до хумористични разкази. Само лека храна, нищо, което би могло да я върне в реалността.

 Вдругиден отново ще имам дума за вас – обеща тя, преди да затвори вратата. – И ще ви затрудня много, да знаете.

После се наведе към Куче, извади нещо от джоба си и му го хвърли. Котката погълна хапката наведнъж.

Раницата на Карл беше празна, но той въпреки това отиде да навести още един клиент. Всяко посещение при него беше удоволствие, защото клиентът притежаваше най-топлия баритон, който Карл някога е чувал. Ако беше възможно да тапицират диван със звука на човешки глас, непременно щяха да изберат гласа на този мъж. Карл Колхоф го бе нарекъл "Четецът" по романа на Бернхард Шлинк за младия Михаел Берг, който се влюбва в двайсет години по-възрастна жена и й чете на глас. Клиентът на Карл излизаше да чете пред работничките във фабриката за пури. Фабриката, построена едва преди няколко години, беше единствената в страната. Собствениците си бяха позволили четец, който през цялото работно време да чете на работничките откъси от книги, както е обичайно в Куба. Назначаването на четец беше преди всичко пазарен трик; клиентът на Карл не печелеше много, но обичаше работата си повече от всичко на света и постоянно носеше шал на врата, за да си пази гласа. Извън фабриката за пури почти не говореше, за да щади гласовите си връзки. Беше истинска сензация, когато позвъни на книжаря от личния си телефон и го помоли да му купи желирани бонбони за гърло, каквито се намираха само в аптеката до книжарницата. Четецът не смееше да излиза, защото в момента върлуваше грип. Точно по тази причина само открехна вратата, пое опаковката и възнагради Карл с благодарна усмивка и с парите за лекарството плюс щедър бакшиш (Карл винаги отказваше да приема бакшиш, защото знаеше с колко малко разполага клиентът му, но напразно); после извади един бонбон от опаковката, глътна го и внимателно затвори вратата на таванското си жилище. Четецът живееше в голям, съвсем обикновен жилищен блок. Докато са го строили, явно са пестили от всичко, мислеше си често Карл, защото сградата си беше направо грозна. Функционална постройка, нищо повече от кафез за отглеждане на пилета.

Когато раницата му се изпразни, Карл винаги изпитваше лека тъга, защото беше време да се прибира вкъщи. Не че не обичаше дома си, но Куче никога не го следваше дотам, а зад вратата на жилището не го очакваше живо същество, което да се отърка в краката му и да го гледа с очакване и с надежда да го погали. Последната отсечка от пътя му го водеше през централното градско гробище. То го омиротворяваше. Да знае, че един ден пътят му ще свърши точно тук, някак отнемаше малко от ужаса на смъртта. Освен това гробището беше красиво и на повече от двеста години, а поставената в центъра статуя на Онази с косата се усмихваше самодоволно от сивия си череп.

На звънеца на жилището му пишеше "Е. Т. А. Колхоф". Това беше лъжа, но само наполовина, защото фамилното име беше вярно. Карл открай време се възхищаваше на писателя Е. Т. А. Хофман – и на инициалите му. Кой имаше три инициала? Дж. Р. Р. Толкин, в музиката К. Ф. Е. Бах. Трите инициала бяха нещо много специално, между тях можеха да се скрият истински тайни. Да, тук имаше тайна – тук беше и отговорът на въпроса защо собственикът не изписва изцяло нито едно от имената си.

Понякога писмата се връщаха, защото новият пощальон не знаеше, че зад трите букви се крие Карл. Въпреки това той не сменяше табелката с името – вече беше на 72 години и не получаваше много поща. А когато все пак пристигне писмо, то не беше повод за радост и нямаше нищо лошо да се върне в съответния разпределителен център.

Жилището на Карл имаше твърде много стаи. Цели четири, плюс кухня, баня без прозорец, тоалетна без прозорец. Понякога ги оприличаваше на лехи, където не расте нищо. Две от стаите бяха предназначени за децата му. Едната за момиче, с прозорец към зеления вътрешен двор, а другата за сина му, с гледка към улицата, за да наблюдава минаващите коли. Само дето не бе намерил жена, с която да има деца. Въпреки това запази жилището. През всичките тези години нито веднъж не му увеличиха наема – сигурно го бяха забравили.

Карл живееше тук със своето семейство от хартия, подредено във витрини с млечни стъкла, за да се опази от светлина и прах. Книгите настояваха той да ги чете отново и отново. Всеки знае, че перлите трябва да се носят, за да станат по-красиви, но не е само това – хубаво е и да ги милваме като домашни любимци, за да се чувстват обичани. Понякога Карл имаше чувството, че всички думи в книгите му се състоят от клетките на неговото тяло; а истината беше, че с годините книгите са станали част от него.

Карл разбираше хората, които събират книги, както други събират пощенски марки. Тези хора постоянно търсят своите книги с поглед и поглаждат коридите им, защото в книгите живеят хора, с които се чувстват свързани; защото там има съдби, които споделят. Или поне много им се иска да споделят. Тези хора се обграждат с книги и образуват общност от добри приятели, които живеят заедно.

Карл окачи зеленото си яке на закачалката, окачи раницата до него и ги изпъна внимателно. После отиде в кухнята, за да си приготви върху малката стъклена маса сандвич с черен хляб, масло и сол. Изпи чаша сок от кисело зеле и разряза една ябълка на четири парчета.

Някога в обявата за жилището пишеше "с балкон", но той всъщност представляваше балюстрада от ковано желязо пред двукрилата стъклена врата. Карл бе поставил там старото си кресло за четене. Върху облегалката винаги имаше книга с касова бележка между страниците, за да знае докъде е стигнал. От това място виждаше добре стария град. И сега остана дълго

там, загледан навън. Може би някой от клиентите му щеше да мине по площада. Или Куче да се разходи по покривите (никога не се беше случвало). Карл чете до десет часа, изми се и легна да спи. Всеки път, когато се завиваше, го обземаше увереност, че на следващия ден отново ще занесе няколко много специални книги на своите много специални клиенти.

ВТОРА ГЛАВА

Чужденецът

Както винаги, Карл се събуди с чувството, че е книга, изгубила няколко страници. През последните месеци това чувство се засилваше и той си мислеше, че в томчето на живота му не са останали много страници.

Отиде в кухнята и си свари кафе. Топлината се отрази благотворно на изтръпналите му пръсти – сякаш някой бе запалил малък огън в порцелана. С топлината в тялото му се разпространи усещане за щастие и стигна до сърцето му под формата на лека вълна. Затова използваше само чаши от най-фин порцелан. Нищо, че бяха скъпи и се чупеха. Когато пиеше кафе от чаша с дебели стени, не усещаше нищо подобно.

Денят шумолеше покрай него като стар черно-бял филм, където фигурите са само неясни очертания. Едва когато стана шест и половина и камбанката на книжарницата оповести влизането на Карл Колхоф, животът отново придоби цвят.

Сабине Грубер се бе барикадирала зад тезгяха. Стоеше там напълно съзнателно, защото не желаеше клиентите да виждат статията в златна рамка, окачена на стената. На половин страница от вестник, с голяма снимка, статията разказваше за Карл Колхоф и необикновения му метод да доставя на хората книги. Даже го бяха показали по телевизията. След излъчения репортаж много хора започнаха да си поръчват книги, които Карл да достави лично в домовете им. Скоро обаче очарованието на новото отлетя. Повечето клиенти осъзнаха, че не са читатели, а просто телевизионни зрители.

Днес в касетката на Карл чакаха две книги. И двете бяха тънки, но натежаха в раницата му.

Леон бе клекнал на мокета и се взираше като омагьосан в екранчето на телефона си. Книгата за футбол си лежеше на масата непрочетена. Даже думите на Хорнби се чуваха трудно, когато световната мрежа завладяваше младите в многогласен хор.

- Пак ли ще патрулирате? попита момчето, без да отделя поглед от екрана.
- Да не съм полицай? усмихна се Карл. Аз разнасям книги. Само съдържанието им може да е криминално.
  - Не е ли досадно?

Леон изобщо не вдигна глава. Карл остана с впечатлението, че отговорът съвсем не го интересува, ала когато го питаха нещо, той отговаряше. Отговаряше честно и подробно – според ситуацията.

— Аз съм като часовникова стрелка. Човек би могъл да си помисли, че е тъжно да си часовникова стрелка, защото вървиш все по един и същи път и отново и отново пристигаш там, откъдето си тръгнал. Вярно е точно обратното: часовниковата стрелка се радва, защото познава и пътя, и целта

и е сигурна, че няма да сгреши, освен това винаги е полезна и точна.

Карл погледна към Леон, но момчето отново не вдигна глава, само промърмори:

Разбирам...

Карл вдигна яката на якето си и излезе от книжарницата, изпълнен с блаженото чувство за предстоящата задача. Нямаше представа, че днес за него ще започне и друга задача, много по-тежка от пълната с книги раница.

Есенният ден явно си мечтаеше за лятото. Ярка слънчева светлина заливаше Катедралния площад, обрулените от времето зидове изглеждаха подмладени – старият град сякаш бе построен преди година.

Щом стъпи на паважа, излъскан от безброй кожени подметки на поколения граждани, Карл отново изпита чувството, че го наблюдават. Усещането се засили, затова той спря и се огледа. Даже се завъртя също като морски фар. Минувачите се плъзгаха покрай него като кораби, някои и като бързи моторници, други се влачеха лениво като салове. Никой не го поглеждаше.

Внезапно се появи малко момиче с тъмни къдрици и тръгна редом с Карл, опитвайки се да нагоди крачките си към неговите. Изглеждаше точно като главната героиня в илюстрованата книга "Дворец за принцесата". Найотзад в книгата имаше различни дрехи, които децата залепваха с лепенки по страниците с принцесата. Освен това непознатото момиче приличаше малко на героинята от "Лили и дружелюбният крокодил", която в съюз с крокодила водеше битка със злия Каспар. Само дето момичето от реалния свят сега носеше яркожълто зимно яке с големи дървени копчета, дебел жълт чорапогащник и светлокафяви ботушки с кожички в горния край. Най-силно впечатление обаче правеше кожената шапчица, към която бяха закрепени пилотски очила – моден аксесоар, който обаче не даваше право на носещия го да управлява самолет. Освен това добрият наблюдател веднага си представяще как някой е пръснал по лицето на момичето цветен прашец от слънчоглед – луничките му наистина бяха безброй, най-много се бяха събрали върху чипото носле, сякаш то беше най-прекрасната част от лицето й. Очите й бяха светлосини, но не като морето, а като небето.

Здравей, аз съм Шаша и съм на девет години.

Каза го без очакване Карл на свой ред да се представи и да назове възрастта си. Казаното от нея беше информация, не подкана. Впрочем, Шаша изглеждаше дребна за възрастта си и съучениците й често я дразнеха по този повод. Смяташе се за дебела, защото нямаше представа, че детското й тяло трупа резерви за големия скок в пубертета.

Карл не забави крачка, нали трябваше да занесе книгите на клиентите си. Да, книгите не бяха зеленчук, но той ги смяташе за лесно разваляща се стока.

- Не те ли е страх от мен?
- Не.
- Сигурно ти е забранено да говориш с непознати.
- Ти не си непознат. Аз те познавам.
- Не е вярно.
- Всеки ден те гледам как пресичаш площада... От моя прозорец. И откакто се научих да мисля. А аз съм започнала отрано с мисленето, поне така казва татко, и не съм престанала. Мислите са с мен през цялото време, както и камбаните на катедралата. И така, аз те познавам.

Думите избликваха от устата й като фонтан.

— Щом ме познаваш, ще ми кажеш ли как се казвам?

— Познавам камбаните на катедралата, но не знам как се казват. Бих ги различила между хиляди и милиони други камбани. По същия начин познавам и теб. Ще те различа сред милиони хора.

Карл не остана убеден от тези аргументи, сториха му се детински.

- От всичко това става ясно, че не ме познаваш. За теб съм чужд човек.
- Ти си човекът, който разхожда книги. Така те нарекох. Следователно си имаш име.

Карл въздъхна.

- Щом ме наблюдаваш отдавна, вероятно знаеш, че винаги ходя сам.
- Няма нищо страшно. Ти ще си вървиш сам, а аз ще вървя сама редом с теб.
  - Няма да стане възрази Карл.

Обичаше децата, но не ги разбираше. Собственото му детство бе свършило толкова отдавна, че го помнеше само от избледнелите снимки. Той остаряваше, но децата си оставаха деца, разстоянието между тях и него се увеличаваше и сега вече не знаеше как да го преодолее.

Отдалечи се от Шаша с бързи крачки.

На следващия ден момиченцето отново го чакаше. Отначало не каза нищо, само вървеше редом с него и го наблюдаваше.

— Снощи се замислих дълбоко и прецених дали си опасен, защото ме попита дали се страхувам от теб — посочи краката му. — Обаче ти не ходиш опасно.

Карл огледа стъпалата си, проследи движенията им. Никога не се беше замислял дали се придвижва опасно. Снощи обаче на няколко пъти се запита какво ще направи, ако Шаша отново тръгне с него. Стигна до заключение, че е невъзможно някой да го придружава в обиколката му.

- А сигурна ли си, че няма да тръгна опасно веднага щом завия зад ъгъла и навляза в тесните улички на стария град?
  - Не вярвам.

Момичето поклати глава и тъмните къдрици се залюляха.

— Може би там ловя деца!

Шаша изобщо не се впечатли.

- Никога не правиш такива неща.
- Да ти докажа ли?
- Много си бавен.
- Сигурна ли си? Да те хвана ли?
- Сериозно ли говориш?

Малката вирна брадичка и скептично вдигна вежди.

- Добре, започвам!
- Ще го направиш ли най-сетне, или не смееш?

Карл описа кръг около Шаша, която не го изпускаше от поглед. Изчака я да мигне и посегна да я улови, но момичето се изплъзна без усилие. Малка крачка настрана, нищо повече. Карл посегна втори път – отново без успех. Шаша се отдръпна и даже се засмя.

— В училище често играем на гоненица. Аз съм на второ място. Само Свеня е по-добра от мен, но тя винаги е първа, така че не се брои. Освен това е много гадна. Представяш ли си, поставя ни оценки колко сме добри като приятелки! А после ги променя, както си иска.

Карл спря с опитите да я хване. Чувстваше се смешен. Дано никой не го е видял, защото ще изгуби доброто си име.

Момичето се ухили нахално.

- Значи не се страхуваш от мен, но от Свеня те е страх, прав ли съм? Тя кимна.
- Така е, но всички ги е страх от Свеня. Не мога да го променя. Ти също щеше да се страхуваш.

Карл неволно се засмя. Почувства се, сякаш някаква ръждясала стара машина дълбоко в него отново се е задвижила.

- Смехът ти звучи странно отбеляза Шаша. Сякаш не можеш да се смееш.
  - Всеки може да се смее.
- He, не си прав. Леля ми Бербел никога не се смее. Там, откъдето идва, хората не се смеят.
  - Откъде е дошла леля ти Бербел?
  - От Швеция, доколкото знам.
  - А защо хората в Швеция не се смеят?
- Защото през зимата е много студено. Ако се засмееш, в устата ти влиза студен въздух, пронизва зъбите и пищиш от болка. Затова само леко се усмихват. Когато чуе нещо весело, леля Бербел размахва ръце, а понякога даже потропва с крака.

Карл зави по улица "Салиери".

- Родителите ти сигурно се тревожат за теб. Не знаят къде си.
- Баща ми е на работа, а мама е мъртва.

Карл спря и погледна в сините очи на момичето.

- Съжалявам.
- За какво?
- И за двете. За второто много повече.
- Мама е само снимка на скрина в антрето. Не я помня. Затова не бива да тъгувам, че е мъртва... поне така си мисля Шаша посочи устата си и се усмихна. Татко казва, че се усмихвам и се смея като мама. Обичам да се смея, тогава имам чувството, че мама се смее заедно с мен. И твоята майка ли се смее с теб?

Карл не желаеше да говори за майка си.

- Ами ако баща ти се прибере и теб те няма?
- Това се случва често, ходя на разни места. Татко не се притеснява и ти също не бива да се тревожиш.

Откакто жена му почина и останаха на една заплата, бащата на Шаша работеше извънредно в своята металостроителна фирма. Иначе щеше да се наложи да се преместят, а той знаеше, че дъщеря му ще страда, защото така щеше да си изгуби и приятелите. Първо без майка, после и без приятели...

— Днес ще вървя с теб, така съм си намислила. Искам да разбера къде ходиш. Обикновено те виждам на Катедралния площад, после изчезваш. Често съм си представяла къде обикаляш. Даже нарисувах няколко скици. Всъщност истински картини! Сега обаче трябва да знам съвсем точно, защото съм любопитна. Вчера любопитството ме надви и просто дойдох при теб.

Вилата на мистър Дарси беше съвсем близо.

— В Англия има хубава поговорка и сега ще ти я преведа: Любопитството уби котката.

Шаша го погледна с високо вдигнати вежди.

— Накратко, за теб това означава: няма да вървиш с мен. Това е последната ми дума.

Следващата вечер Шаша отново отиде при него. Бе съставила умен план. Колкото и сериозни аргументи да излагаше, книжарят винаги разполагаше с по-добри. Затова реши да си мълчи и просто да върви с него.

Карл крачеше бързо и при всяка крачка очакваше момичето да заговори, но Шаша упорито мълчеше. Понеже не знаеше какво да й каже, той също си замълча. Доста време вървяха един до друг. През тези минути Карл реши да й позволи да върви до него. Само днес. Защото беше тиха и кротка. Съзнаваше, че прави грешка, но не промени решението си. Погледна я внимателно.

- Досега не си казала нито дума. Толкова си тиха...
- Естествено.
- И не правиш глупости. Детски глупости...
- Никога не правя глупости.
- Няма да досаждаш на клиентите ми!
- Никога не досаждам!
- Само днес! Правя изключение. Знаеш ли какво е изключение?
- Естествено! Вече не съм дете. Скоро ще стана на десет!

При всяка крачка на Карл Шаша трябваше да направи две и половина. Подтичваше и стъпките й бяха неспокойни. Равномерният такт на кожените му подметки се смесваше с неритмичните потраквания на обувките й.

Когато голямата вила се появи пред тях, Карл спря и пое дъх.

- Мистър Дарси е добър клиент. Всеки ден прочита по една книга.
- Цяла книга?
- Да.
- Уау! Шаша кимна одобрително. Явно не прави нищо друго обърна се към вилата. Сигурно къщата му е пълна с книги. Чак до тавана.

Разкошна вила, препълнена с книги – за нея това беше рай. Или поне една част от рая, какъвто си го представяше. Защото имаше и класически рай – с дървета от захарен памук и фонтани от шоколад. Според Шаша деветгодишните имаха пълното право да си представят най-различни видове рай.

 Доколкото знам, мистър Дарси не общува с деца – продължи предупредително Карл, докато звънеше.

В този момент усети съвсем ясно връзката си с момичето.

Собственикът на дома отвори вратата и моментално я затвори – бе видял Шаша и си помисли, че е тръгнала да събира пари за благотворителност. Мистър Дарси мразеше да дава пари на ръка. Всяка година превеждаше една десета от печалбата си на благотворителни организации, ала не си представяше как ще извади от портмонето си няколко банкноти и ще ги връчи на непознат човек. Все едно да моли хората за прошка.

Карл позвъни отново.

— Аз съм, господин Фон Хоенеш. Карл Колхоф от книжарница "Край градската порта".

Вратата се отвори.

- Какво търси тук това дете?
- Придружава ме. Много е послушна.

Това не беше установяване на факт, а подкана към Шаша да се държи прилично.

— Колко книги имате? — попита веднага момичето. — Имам предвид всички, които се намират в къщата.

Дарси само поклати глава, сякаш не бе разбрал въпроса.

— Аз мога да броя, и то бързо — продължи Шаша и се промуши покрай него. — Наистина съм добра. Глупаво е да се твърди, че момичетата не ги бива по математика. Тотална глупост! А има и хора, според които момичетата не стават за спортистки. Аз мога да бягам бързо и през цялото време да броя! Да ви покажа ли?

Шаша не очакваше отговор. Опитът я бе научил, че в много случаи отговорите на подобни въпроси са грешни. Просто влезе на бегом във вилата, състояща се от дълги коридори с тапицирани с копринено кадифе стени, отрупани с картини, от стълбища с парапети и врати и прозорци. Никъде обаче нямаше хора и книги. Момичето бе очаквало да види рафтове с безброй книги, но не забеляза нито една.

— Спри, дете! — чу се глас зад гърба й, но тя се направи, че нареждането е предназначено за друг и продължи да изследва вилата.

Накрая се озова в грамаден празен салон със стара камина, в която бе запален огън, тъмнокафяв кожен диван и мраморна маса, върху която имаше компютър и три книги.

- Три? смая се Шаша. Само три? Къде са другите? Сигурно в мазето? Беше готова да хукне натам, но Карл и Дарси влязоха в салона.
- Наистина съжалявам извини се Карл. Не очаквах подобно поведение.

Чувстваше се ужасно. Бяха му останали съвсем малко верни клиенти и той се отнасяще към тях като към рохки яйца, а тази вечер Шаша беше на път да счупи едно от тези яйца. Бе избрала тъкмо мистър Дарси, най-сдържания от всички, който пазеще личната си сфера като зеницата на окото си. Защо не я отпрати, защо й позволи да го придружи? Защото е глупав старец, затова! Ще хване детето за ръката и ще го отведе в дома му; ще чака, докато баща му се върне от работа и ще му заяви, че е длъжен да се погрижи дъщеря му да не досажда на възрастните. Мистър Дарси застана пред Шаша. Колко ли се е ядосал?

— Няма да откриеш никъде книги – обясни господинът с топъл глас. – В къщата се намират само тези три.

Шаша се обърна стреснато към камината.

— Да не би да ги горите?

Дарси седна на дивана.

– Ела при мен, ако обичаш.

Шаша не се поколеба. В нейния свят богатите хора бяха добри. Да, и бяха забогатели само защото бяха добри. През следващите години тази гледна точка навярно щеше да се промени.

- Виж сега, аз обичам книгите, затова никога не ги изгарям. Макар да смятам, че няма нищо лошо да гориш книги, но само по изключение, когато трябва да се стоплиш. Представи си, че навън е страшна зима и замръзваш. В този случай книгите могат да ти спасят живота. Всъщност книгите спасяват живота ни по много начини. Те топлят сърцата ни, а в случай на нужда топлят и телата ни.
  - Добре, но къде са всичките ви книги? настоя да чуе Шаша.
- Знаеш ли, хората все повече забравят да четат. Не се сещат, че между кориците на книгата живеят хора, всеки със своята история. Всяка книга има сърце и започнеш ли да четеш, сърцето й бие. И защо? Защото твоето сърце става едно цяло със сърцето на книгата.

В гласа му звънтеше тъга. Докато говореше, мистър Дарси не гледаше към Шаша, а към огъня. Обикновено не говореше много, но днес се справи добре, навярно защото водеше разговор със себе си. Ако в този момент

изобщо се обръщаше към някого, то беше към Карл. Отдавна копнееше да му каже тези думи.

- Аз съм анахронизъм и това ме радва. Аз съм бавен в свят, който става все по-бърз. Искам хората да четат Дарси вдигна една от книгите на масата. Всяка книга, която съм прочел, отива в библиотеката на стария град. Надявам се и други хора да й се радват, преди страниците й да пожълтеят.
- Пожълтели страници... Шаша очевидно не хареса израза. Гадно.
   Звучи лепкаво.
- Точно така. И е заразно като болест, която те хваща при докосване на страниците. Никой не желае да докосва пожълтяла книга. Все едно е човек с проказа. Дадох пари на библиотеката в стария град, за да построят нова сграда, където да съхраняват старите книги при най-добри условия така няма да се разпаднат. Наричам я колония за прогонени. Жалко е, но никой не може да ги излекува.

Шаша си представи как старите книги, подредени в тъмна библиотека, се сгушват една в друга и доста се натъжи. Но и видяното във вилата не бе в състояние да повдигне духа й. Празни помещения, голи, студени стени...

- Сигурна съм, че има книги, които са ти харесали толкова много, че не можеш да се разделиш с тях. Искаш да са постоянно близо до теб. Аз например не давам на никого "Двойната Лотхен"!
- Точно тези книги трябва да отидат при други хора, така те също ще бъдат щастливи, както сме били ние. Аз давам с радост и книгите, към които съм силно привързан.
  - Говорите като свещеник!

Дарси неволно се засмя.

- Понякога наистина се чувствам така обърна се към Карл Колхоф: Вашата малка спътница е много умна.
  - Аз съм изненадан не по-малко от вас.
- С радост ще я видя отново. Доведете я пак някой път. Сега обаче трябва да поработя. Борсите в една далечна страна ще затворят скоро Дарси обичаше да употребява старинни думи. Така рационалната игра с парите придобиваше известно очарование. Следващия път ще ти покажа градината ми, искаш ли? На теб и на господин Колхоф. Отдавна желая да го поканя.

Карл не беше от хората, които потискат сълзите си. За последен път беше плакал, когато навърши четиринайсет години – едно момиче разби сърцето му. Написа й любовно писмо и даже го напръска със скъпия парфюм на майка си, а тя го прочете на приятелките си в междучасието и после го хвърли в кошчето! Карл бе забравил името й, а слъзните му жлези бяха забравили как се плаче от мъка. Затова сега усети само смъдене в ъгълчетата на очите си.

Мистър Дарси ги придружи до вратата и се сбогува учтиво.

На улицата Карл се обърна към Шаша, която тъкмо се опитваше да стои на един крак, и дълго я гледа.

- Знам какво искаш да ми кажеш най-сетне успя да запази равновесие.
  Не биваше да нахлувам в къщата му. Наистина не биваше.
  Карл кимна.
- Ā сега ще ми кажеш, че страшно ти се е искало да ме хванеш за ухото и да ме отведеш при баща ми заплашително размаха пръст Шаша. И никога, никога да не идвам при теб!

Карл не реагира.

- Да, но понеже онзи човек се държа много мило и покани и двама ни, вече не можеш да ми се скараш. В крайна сметка се оказа добре, че влязох в дома му, нали? Въпреки че не беше редно да го правя. И сега не знаеш какво да кажеш, в главата ти звучат два гласа и нямаш понятие кой е прав. Ще ти направя добро предложение: ще ми позволиш да вървя с теб, а аз ще се държа прилично. Ще се поуча от грешката си, а това се възнаграждава, нали?
  - Явно си обмислила общуването ни много внимателно.
- Докато тичах по дългите коридори, имах предостатъчно време да мисля.

Карл поклати глава.

- Трябва да вървя. Книгите в раницата ми бързат да отидат при клиентите.
- Ами аз? попита Шаша. Нямам представа как ще се прибера вкъщи.
   Ще се изгубя!

Карл спря.

– И тази мисъл ли ти хрумна в коридора?

Момичето кимна гордо.

— Да, но само ако се наложи... Ако другите неща се окажат недостатъчни.

И му се усмихна невинно, сякаш беше най-милото същество на света.

Карл въздъхна.

- Ще ми обещаеш ли, че няма да нахлуеш в следващото жилище? Че ще обуздаеш любопитството си?
  - Обещавам.
  - Честно?

Шаша му подаде ръка и той я стисна.

— Обещаното си е обещано. Обещания не се нарушават — издекламира тя, тръскайки ръката му в такт. Споразумението бе подпечатано.

Следващата книга ги отведе при монахиня, която живееше в стар манастир и никога не го напускаше. След петстотин и деветнайсет години съществуване Ватиканът бе разпоредил женският бенедиктински орден да бъде разтурен, ала монахинята отказа да напусне манастира. Той беше нейният дом.

При раждането й никой не предполагаше, че един ден тя ще се нарича сестра Мария Хилдегард и ще живее в манастир. Баща й беше молекулярен биолог, майката — астрофизик. Двамата вярваха твърдо в науката, явление, което можеше да бъде обяснено само с букви, без цифри, нямаше стойност за тях. В дома им нямаше място за Господ и религия.

Още в детската градина обаче дъщеря им заяви, че няма да стане нито принцеса, нито астробиолог (тайното желание на родителите), а ще бъде монахиня. И майката, и таткото се смееха на тази мечта и смятаха, че тя няма да трае дълго. Ала мечтата растеше заедно с дъщеря им. Отначало представляваше неясно желание без конкретни очертания – все едно облак, който не може да бъде уловен и няма строго определена форма, защото вятърът постоянно го променя. След като си взе матурата, момичето замина за шест години в Зимбабве, за да работи със сирачета. По случайност проектът се оказа на ордена на бенедиктинките. Животът със сестрите показа на младата жена какво всъщност иска. Всяка вечер бъдещата сестра Мария Хилдегард четеше Новия завет. И не както в училище, не за да си научи урока за следващия час, а напълно доброволно и само толкова,

колкото беше в състояние да поеме. Запозна се с млад мъж на име Иисус, който й показа общия им път. Пътят я отведе в един от манастирите на бенедиктинките, където за първи път в живота си се почувства на своето място. Все едно се бе завърнала в родния дом, макар че такъв нямаше. Сестра Мария Хилдегард обикна това специално място с цялото си сърце и се закле никога да не го напуска, защото външният свят не й харесваше.

Архиепископията издаде нареждане за опразване на манастира, спряха тока, водата и отоплението. Заплашиха сестрата с високи глоби. Ала въз основа на прастаро църковно правило никой нямаше право да я изхвърли от манастира. Ако обаче някой ден излезе навън, имаха право да й попречат да се върне там. Сестра Мария Хилдегард не знаеше дали се намира под денонощно наблюдение, но не желаеше да рискува. Карл й носеше криминални романи и слагаше в пакета брашно и свещи, за да покрие основните й нужди. Никога не говореха за даровете му. Съседите също й носеха храна и се надяваха небето да им благодари за проявената доброта.

Карл нямаше представа, че във вътрешния двор на манастира има градина с най-различни полезни растения. Сестра Мария Хилдегард работеше по цял ден в градината. Имаше си и кладенец, който я снабдяваше с питейна вода. Всеки път подробно разпитваше Карл за времето, защото то беше от съществено значение за растенията й. Книжарят й даде името на благочестивия монах от "Нарцис и Голдмунд" на Херман Хесе, като избра видовото понятие и я нарече сестра Амарилис.

За Шаша беше много интересно да се срещне с монахиня. Поиска да узнае дали монахините се хранят само с нафора, дали под монахинското було имат коса и каква дължина е обичайната, както и дали съществуват специални пижами за монахини. Спести си единствено въпроса дали мият съдовете и телата си със светена вода. Затова пък зададе друг, който отдавна й пареше на езика.

- Вярно ли е, че щом си монахиня, нямаш право да се омъжиш?
- Вече съм омъжена.
- Виж ти! А Бог знае ли за това?

Сестра Амарилис се засмя.

- Бог е моят жених.
- Тогава той живее много далеч от теб.
- Защо смяташ така? Небето се намира точно над нас.
- Да, сигурно, но ти не можеш да летиш огледа внимателно облеклото на монахинята. Или можеш?
  - Никога не съм опитвала.
- Опитай. Щом си жена на Бога, сигурно ще му е приятно да си близо до него.
  - Всички монахини са омъжени за Бога.

Шаша се намръщи.

— А аз си мислех, че мъжът трябва да има само една жена — след миг й просветна и тя кимна тържествено. — Той е Господ и естествено, не е нужно да се придържа към правилата.

Сестра Амарилис не намери думи за отговор, а Карл побърза да се сбогува. Така можеше да се направи, че не е чул.

Следващата грижливо опакована книга отиде в ръцете на Доктор Фаустус. Той твърдеше, че е пенсиониран професор, но всъщност не бе получил виеше образование. Да, имаше ум в главата си, но родителите му не

намериха пари да го изучат, затова последва примера на дядо си и баща си и стана кондуктор в железниците. Всеки ден бе принуден да слуша безсрамни оплаквания за неточност, неспособност, недружелюбност и какво ли още не. Нервният му поглед издаваше, че се чувства преследван. Освен това се страхуваше от кучета, главно от пудели. От друга страна, изпитваше силно желание да си има верен спътник – умно, предано, сдържано куче, подходящо за учен като него. Въпреки ума си не бе в състояние да разреши това противоречие.

За Карл беше много лесно да му даде име. Доктор Фаустус четеше исторически трактати, за да ги обори по възможно най-много точки във възможно най-много писма до авторите или университетите. Разказваше на Карл за възраженията си, но понякога губеше връзката. Обясненията му се разтичаха като реки и твърде често се разделяха на потоци. Накрая докторът тръсваше глава и затваряше вратата.

За днес госпожа Дългото чорапче му бе приготвила нездравословна печатна грешка: "зелено ако" вместо "зелено око".

Докато разнасяше книгите, Карл винаги се чувстваше в съгласие със себе си и света. Не размишляваше, не внимаваше в пътя. Краката му знаеха накъде го водят. Днес беше различно. Шаша почти не говореше, но не се отделяше от него. Присъствието й промени и него, и околния свят.

Защо всъщност върви до мен, запита се изведнъж Карл. Най-добре да я попита.

- Защо не си играеш с други деца? Нима днешните деца не играят?
- О, играят, разбира се.
- Но ти не играеш, така ли?
- Играя, как да не играя.
- Но не и сега, така ли?
- Не, сега не.
- Нямаш ли приятели?
- Имам, разбира се.

Карл познаваше кратките отговори от разговорите си с младежите, дошли на практика в книжарницата. Само да не кажат някоя дума в повече! По този начин навярно пестяха енергия за други дейности.

- Кои са ти приятелите?
- Алекс, Лейла, Симоне, Анна, Ева-Лина, Тим. Не, Ева-Лина вече не ми е приятелка, сега е тъпа и нахална и луда. Ще ми позволиш ли аз да предам следващата книга?

Карл обичаше момента, когато връчваше опакованите книги, все едно бяха подаръци. Съвсем малко, наистина съвсем малко, се чувстваше като Дядо Коледа, но никога не би го признал.

- Няма да стане.
- Моля те! Само веднъж!
- Съжалявам.
- Моля те, моля те, моля те, моля те!
- Може би някой друг път, но не и на Ефи Брист.

Тя беше последна от днешната му обиколка.

- Не, сега! И ще спра да те нервирам. Обещавам!
- Това е шантаж.
- Знам. Е, получи ли се?

Къщата на Ефи Брист се появи в далечината. Карл поклати глава.

- Не. Позволено ти е да позвъниш.
- Не е същото!
- За разлика от предаването на книгата, при звънене се чува хубав шум.

Прав беше, защото звънецът изпълняваше мелодията на Биг Бен.

Ефи отвори след минута, леко задъхана.

- Здравейте, господин Колхоф обърна се към момиченцето: О, днес сте довели внучката си? подаде й ръка.
- Не, аз съм Шаша. Помагам му. На старите хора трябва винаги да се помага.

Карл се чувстваше стар всеки ден, но никога чак толкова, колкото в този момент. Все едно Шаша му бе окачила табела: "Не се справя сам".

- Много обичам децата промълви Ефи.
- Имате ли деца?

Според Шаша това беше прост въпрос, отговорът беше само да или не. За Андреа Кремен обаче отговорът не беше само една дума, дори не и една книга, а цяла библиотека.

— Още не – опита се да обясни.

Карл свали раницата и я отвори, за да извади последната книга за деня.

- Ще позволиш ли аз да я връча? попита Шаша и гласчето й се изля сладко като лавандулов мед.
- Моля да разрешите на малката да ми даде книгата. Виждам, че е много важно за нея.

Карл се поколеба. За първи път от десетилетия нямаше да завърши доставката си. Всичко се променяще, и то твърде бързо за човек като него. Усети как мускулите на ръката му отказаха да се подчинят. Въпреки това успя да сложи книгата в малките ръце на Шаша.

Момичето грабна пакета и го връчи на Ефи Брист – твърде бързо и нецеремониално според Карл.

— Отворете го! Аз всеки път късам хартията, толкова съм нетърпелива да видя какво има вътре! — засмя се Шаша. — А сега горя от нетърпение да видя какво съдържа вашият подарък!

"Дъщерята на сенчестата роза" – продължението на успешния роман. Според текста на обложката романът за високо надарената млада градинарка, израснала в сиропиталище и подложена на жестоки унижения, съдържаше още по-драматични преживявания.

— Изглежда много тъжно — отбеляза Шаша, след като разгледа илюстрацията на корицата: жена със сведена глава крачи през тресавище сред бушуваща буря.

Ефи прелисти няколко страници.

- Да, тъжно е, но е истина. Във всеки случай много се радвам, че ще я прочета кимна на Шаша. Някой ден пак ще ми донесеш книга, нали?
  - Разбира се, ако той позволи отговори сериозно момичето.
  - Вие ще я доведете, нали, господин Колхоф?
  - Ще видим усмихна се Карл.
  - При господин Колхоф това означава да уточни Ефи.
- В действителност означаваше не и Ефи го знаеше, или поне предполагаше. Но докато нещо не беше казано ясно и категорично, съществуваше пространство за тълкуване и то трябваше да бъде използвано.

Сбогуваха се и Карл бе принуден да приеме поредната промяна в обиколката си: вместо да се прибере веднага вкъщи, се налагаше да отведе Шаша до Катедралния площад. Това означаваше да намали времето за

четене. Ще прочете по-малко страници, ще му трябва повече време да завърши книгата и ще започне следващата със закъснение. В живот, където събитията през деня са свързани едно с друго като зъбни колела на часовников механизъм и най-дребната прашинка може да причини катастрофа.

- Жената е много мила заговори Шаша, когато се отдалечиха, застана пред Карл и тръгна заднешком. Обаче нещо с нея не е наред.
  - Знам.
  - Прелисти книгата някак... странно. Направи ли ти впечатление?
  - Какво имаш предвид?
- Още не знам. Следващия път ще я наблюдавам внимателно. Движенията й не бяха нормални.
  - Ефи си има странности.

Шаша замени ходенето заднешком с подскоци.

- Защо всъщност казваш Ефи Брист? И мистър Дарси? На звънците са написани други имена.
- Аз съм им дал тези имена. Струват ми се подходящи. Хората, които обичат да четат, заслужават да получат име на фигура от роман.
  - И аз ли заслужавам да получа ново име?
  - Четеш ли много?
  - Достатъчно!
  - Какво име би си дала сама?
  - Аз попитах първа.

Карл помисли малко.

- Не си.
- Прав си засмя се Шаша. Но утре ще ми измислиш име, нали? Чао, приятелю на книгите!

Врътна се и побягна.

Карл реши да си купи бутилка вино и да укроти нервите си с малко алкохол. Както старите коли се нуждаят от смазка, така и той се нуждаеше от вино. Купуваше си само франкски "Силванер" заради особения вкус на круши и дюли, но и защото тъмнозелените елипсовидни бутилки бяха единствени по рода си.

Купи две бутилки, защото беше много вероятно Шаша да го придружи и утре.

На следващия ден Карл посети бившия си шеф Густав Грубер в дома за стари хора "С гледка към катедралата". В действителност катедралата се виждаше от дома само ако човек застане на двускатния покрив и подскочи три метра нависоко. Обикновено Карл посещаваше Густав между закуската и обяда. Струваше му се важно да не го смущава, докато се храни. Обитателите на дома измерваха времето според храненията. След обяда им поднасяха кафе и сладкиш, вечеря и накрая чай с нещо сладичко за добър сън.

Някога Густав имаше пшеничено руси къдрици и понеже цветът му харесваше, започна да се боядисва. И сега не се отказваше, макар че почти не му беше останала коса, а оределите вежди и брада бяха пепелно сиви. Густав приличаше на клоун, отдавна престанал да се гримира. Слава богу, бръчиците от смях и мислене по лицето му все още издаваха чувство за хумор и жив ум. Дяволитостта в очите му се беше изморила и не блестеше така силно, но бе съхранил умението си да пуска шеги.

Карл завари Густав в леглото с книга в ръце. Бе свалил обложката. Трудно му беше да държи книги с твърда корица, защото бяха много тежки, но не понасяше книги малък формат и с мека корица. Само твърдата корица ме убеждава, че ценните думи вътре са добре защитени и няма да им сторят зло, твърдеше той. А сега, когато самият той се чувстваше незащитен, когато времето и смъртта го нападаха отвсякъде, се надяваше поне думите да са на сигурно място и той да живее с тях още малко.

При влизането на Карл Густав мушна книгата под одеялото.

- Добре изглеждаш рече Карл.
- Обикновено лъжеш по-умело. Вече не изглеждам добре. Ако бях къща, отдавна да са дошли багерите.

Карл посочи завивката.

- Всеки път правиш така, Густав.
- Какво? Изглеждам эле? От десетилетия се упражнявам.
- Криеш книгата под завивката.
- Значи си имам причина.
- Да не мислиш, че се притеснявам, защото на твоята възраст си посегнал към порнографска литература?

Густав избухна в смях и се закашля. Откакто кашляше, се опитваше да не се смее и престана да чете, да гледа или да слуша смешни неща. Изхвърляше страницата с вицове от вестника. Постепенно пристъпите на кашлица намаляха.

От друга страна, смехът липсваше на дробовете му – защото смехът води до по-добро кръвооросяване. Липсваше и на сърцето му.

- Толкова съм стар подхвана Густав, когато пристъпът отмина, че няма да разбера за какво пишат в порнографските книги. За мен еротиката е все едно старогръцки език. Познавам буквите, но не разбирам какво значат думите.
  - Защо тогава криеш от мен какво четеш?

Карл седна на стола до леглото и стисна ръката на стария си приятел.

- Наистина ли искаш да узнаеш какво чета?
- Естествено.
- Ще ми се смееш.
- Няма, обещавам!

Густав извади книгата и му я подаде. "Островът на съкровищата" от Робърт Луис Стивънсън. Карл помилва красивата подвързия.

- Чета книгите от младостта си. Приключенски романи, много Карл Май. Забелязвам, че повечето не са толкова добре написани, както ми се струваше някога, но въпреки това се чувствам, сякаш съм се върнал у дома.
  - Нима се срамуваш от чувствата си, стари глупако?
- Гледачките тук ме наричат професора, защото съм книжар, тоест бях... след кратка пауза продължи: Смятат ме за интелектуалец, мен! Можеш ли да си представиш?
  - Ти *си* интелектуалец.
- Многото четене не те превръща непременно в интелектуалец. Както многото ядене не те прави гастроном. Аз съм егоист и чета за свое удоволствие, от любов към добрите истории, а не за да науча нещо за света.
- Човек не може да се опази от любовта към четенето. Тя е налице дори в стара глава като твоята.

Густав почука с пръст по "Островът на съкровищата".

— Книгите са ми подарък от родителите ми. И те бяха книжари, както знаеш.

- Династията Грубер.
- Точно така! В някои семейства показват любовта си чрез храната: филия, намазана с дебел пласт масло, или второ парче шунка върху хляба. Други семейства се прегръщат често и дълго, за да отнемат малко от студенината на света. В моето семейство показвахме любовта си чрез книги. Открай време. При това книгата невинаги е подходяща. Когато тръгнах на училище, не бях в състояние да прочета цяло изречение, а произнасях всяка буква със запъване и ги навързвах, макар и трудно, една за друга – засмя се и пак се закашля. – За първия учебен ден татко ми подари "Буденброкови" от Томас Ман! Стотици страници с предълги изречения. Прекрасни думи, които образуват златни огърлици, но аз се уплаших ужасно. На следващата година получих "Война и мир" от Толстой. А когато станах на десет и все още не разполагах с изгубено време, мама ми подари "В търсене на изгубеното време" от Марсел Пруст. За родителите ми не съществуваха книги за деца и книги за възрастни. Деляха ги само на добри и лоши и ми подаряваха найдобрите. Както други хора подаряват диамантени бижута, които остават за цял живот – Густав се ухили. – Пак ли произнесох реч?
  - Такъв те познавам през целия си живот. И не искам да ставаш друг.
- Лъжец! Густав го ощипа по ръката, но Карл усети само леко докосване. Но не преставай да ме лъжеш, моля те!
  - Наскоро прочетох книга, която ме подтикна да се замисля за теб.
- Сигурно става дума за световноизвестен прелъстител, който тича след всяка пола до последния си ден?

В мътните му очи се появи лек блясък.

— Не, разказва се за стар книжар, който посещава всички места, за които е чел.

Густав се опита да седне по-удобно, с изправен гръб, макар да му струваше усилия. Посочи измършавялото си тяло и попита:

- Изглеждам ли ти като човек, готов да предприеме дълго пътешествие? Моето най-дълго пътуване е отиването в тоалетната дари Карл с топла, изпълнена с разбиране усмивка. Ти си книжар във всеки миг от живота си, нали? Не ме питаш как съм, а ме съветваш какво да чета.
- От теб се научих Карл му върна "Островът на съкровищата". Може би романът на Стивънсън ще накара новия ни практикант да заобича четенето.
  - Сабине ми разказа за него, казва се Леон, нали?
- Ако беше ти, отдавна щеше да му намериш подходяща книга. За пореден път осъзнах колко ни липсваш.

Густав махна пренебрежително.

— Един ден Сабине ще се справя по-добре от мен, сигурен съм.

Изведнъж столът на Карл стана неудобен и той се опита да се намести, но не успя.

- Темата ти е неприятна, нали! Ти си стар глупак, не аз! Густав се усмихна с разбиране. Не ми вярваш, знам, но Сабине е привързана към теб. Жалко, но не умее да го показва.
  - Аз също я харесвам, нали е твоя дъщеря.
  - И твоя шефка!
  - Точно така. По договор съм задължен да я разбирам.
- Опитай се да я приемеш. Сабине иска да прави всичко поновому, да промени нашия начин на работа. Това е право на младостта приглади завивката си. Освен това се бори да спечели авторитет... пред другите, не пред теб. Шефката не бива да показва слабост наведе се и понижи глас.

Карл усети сякаш лека милувка. – Тя ми обеща, че ще разнасяш книги, докато имаш желание да го правиш.

Благодаря.

Карл не погледна стария си приятел; не искаше Густав да разбере какво означава за него да доставя лично книгите до читателите им... макар че той го знаеше отдавна.

— Винаги те е ревнувала — продължи Густав, — защото ти си роден книжар, а тя не е.

За съжаление Густав се лъжеше. Дъщеря му открай време смяташе, че нейните модерни методи са по-добри от традиционните.

Освен това отдавна знаеше колко добри приятели са баща й и Карл. Завиждаше на Карл за способностите му, но много повече за тази обич и приятелство.

— Хората ти вярват — продължи Густав. — Това е най-важното за всеки книжар. Когато им препоръчваш книги, те са сигурни, че ще им харесат. А ако книгата случайно не им хареса, търсят причината в себе си, не в теб.

Намигна му приятелски.

- Всъщност аз съм тук, за да те ободрявам, а не обратното разсърди се Карл.
  - Както знаеш, аз съм по-добър от теб, затова поех тази задача.

Карл сметна, че е дошъл моментът за малката викторина, която провеждаха всеки път – с различна тема, разбира се.

— Назови ми петте най-добри книги за ободряване.

Густав ги изброи, след като Карл изброи своите. Заговориха за слабите и силните страни на книгите, за авторите и авторките. После си припомниха най-добрите книги за живот в старчески дом. Оказа се трудно, но се справиха. Карл заяви, че шефът трябва да се върне в книжарницата, макар и само за по няколко часа седмично. Густав се смя, докато съвсем се задъха.

- Както много добре знаеш, аз няма да се върна заключи той.
- Не го казвай!
- Ние с теб сме като стари радиоапарати. Нашето време свърши. Докато се движим, не го забелязваме, но вече няма резервни части.
  - Ти май си започнал да четеш онези пощенски картички с умни мисли!
- Не са лоши, нали? Сигурно се търсят много Густав дишаше шумно. А сега ще подремна. Нали трябва да си пазя младежкия тен!

Поколеба се. Лицето му потъмня от болка. В този момент задаваше все един и същи въпрос. Пое дълбоко дъх и попита с треперещ глас:

- Ще дойдеш ли и следващата седмица?
- Естествено.
- Хубаво е, че го казваш.
- Ще те посещавам още няколко години, нали знаеш?

Густав кимна и отвърна глава.

- Желая ти всичко хубаво, шефе промълви Карл и помилва костеливото рамо на стареца.
  - И на теб всичко хубаво, ученико.

ТРЕТА ГЛАВА

Статията за Карл, сложена в рамка и окачена на стената в книжарница "Край градската порта", изчезна. Бледият четириъгълник обаче свидетелстваше за загубата. Вместо поздрав, Сабине Грубер заяви:

- Карл, все по-малко клиенти поръчват книги, които да им бъдат връчени лично от вас последва фалшива въздишка.
  - Но аз не вземам много за разнасянето на книгите.
- Да, господин Колхоф, но логистичните разходи! Сабине вдигна вежди почти до корените на косата. Хаби се твърде много време за твърде малко книги. Нашата система е съвсем друга.
  - Хората се радват, и то много.

Пред вътрешния му взор се появиха благодарните лица и усмивките на редовните клиенти.

— Ще се радват още повече, ако излязат от къщи и дойдат в книжарницата. Движението е здраве, чистият въздух — също! Не смятате ли и вие така? Ние не желаем тази специална услуга да продължи. Повече няма да съобщаваме на клиентите си, че я предлагаме. По този въпрос сме на едно мнение, нали, господин Колхоф?

Карл познаваше Сабине от раждането й. Момиченцето седеше в скута му и той й четеше книга след книга, друсаше я на коленете си, разсмиваше я. Тя го наричаше чичо Карл. Сабине беше едно от малкото деца, които харесваше. Когато пое управлението на книжарницата, тя го повика в кабинета и му заяви, че отсега нататък ще си говорят на вие. Така било редно.

Според Карл изобщо не беше редно.

— Вие сте шефката — каза само и отиде да опакова книгите си. Продавачите в книжарницата го гледаха съчувствено и окуражително. Карл бе обучил всеки от тях, благодарение на него бяха станали добри книжари. В този момент обаче никой не му каза съчувствена дума. Останаха безмълвни, сковани.

Книгата на Ник Хорнби все още лежеше непрочетена на бюрото. Леон пак клечеше на пода, но не четеше. Карл опакова книгите в мълчание. Днес имаше и книга за Херкулес. Обиколката щеше да продължи повече.

Когато наближи Катедралния площад, Карл забави крачка. Огледа се, потърси подскачащи тъмни къдрици, готов да се скрие някъде. Защото днес не искаше придружителка, която задава грешните въпроси. Или още полошо – правилните.

Не му се щеше да прекоси площада по друг път, през сенчестите аркади близо до магазините, покрай заведенията, където хората ядяха и пиеха, но там Шаша вероятно нямаше да го забележи. Карл даже си помисли да си свали шапката, ала веднага отхвърли тази абсурдна мисъл.

Само още няколко крачки и щеше да завие по улица "Бетовен".

— Никога не си минавал по този път – прозвуча звънко гласче зад гърба му. – За малко да те изпусна.

Карл се обърна рязко и се вцепени.

— Хубава съм, нали? – тя се завъртя предизвикателно. – Днес не съм в червено-жълто-синьо, макар че това ми е любимият цвят!

Шаша носеше маслиненозелени джинси, жабешко зелена тениска и светлозелено яке. На гърба й се люлееше раница. Изглеждаше почти като Карл – специално за случая бе заела дрехи от две приятелки. Карл бе готов да й каже, че днес няма да го придружава, но облеклото й го обезоръжи.

 Нима момичетата на твоята възраст не предпочитат розово? – попита той.

- Аз съм почти на десет!
- Извинявай.
- Обичам дрехи на точки, но не понасям карета, четириъгълници, изобщо всичко с ръбове.
  - Днес не носиш нищо на точки.

Шаша повдигна крачолите на панталона и му показа чорапи на точки.

- Това е моята запазена марка. А ти какви чорапи носиш? Покажи ми!
- Нямат точки Карл не желаеше да си показва чорапите.
- Така си и мислех. Не изглеждаш като човек, който носи точки.
- Как изглеждат хората с точки?
- Не като теб. Аз знам какво правят точките, повярвай! Тръгваме ли? Намислила съм нещо!

Карл не помръдна.

- Какво си намислила? Трябва да знам. Пак ли ще тичаш из чуждите къщи?
- О, не, не е нищо лошо. Обещавам! Давам ти честна дума! Когато приключа, ще ти разкажа всичко.
  - Hо...
- Правя го само за теб! Е, добре де, не само за теб. Но преди всичко погледна го втренчено. Всъщност съм намислила две страхотни неща. Ще ти разкрия само второто. Трябва да ти кажа!
  - Нетърпелив съм да чуя.

По-подходящо беше да каже "загрижен", но Карл оставаше учтив дори в моменти на страх.

— Снощи, когато си легнах, се замислих. Преди заспиване винаги размишлявам, даже прекалявам с мисленето. Обичам, когато е тъмно, само звездите на тавана ми светят. Имам си малки крушки с форма на звезди, разбираш ли? — вдигна показалец Шаша. — И така: ти не можеш да ми дадеш хубаво име от книга, защото изобщо не ме познаваш. Затова днес ще ти разкажа много, много, много за мен. Най-добре — всичко.

Шаша моментално премина към изпълнението на плана си. Започна с раждането си: майка й имала болки само два часа, бебето било с коса! Мина през детската градина: била в групата на прохождащите, окачалката за дрешките й била с форма на самолет. Стигна до училището: клас "А", найдобрият, само дето госпожа Шилд не била най-добрата учителка. Не била популярна и обичана в "А" клас, даже напротив. Тя била момичето, с което никой не искал да играе в двойка в часовете по физическо, не я приемали и в работните групи. През междучасията почти винаги седяла сама на стълбата пред къщичката на домакина, докато другите играели на гоненица или се спускали по пързалката. Шаша подчерта многократно, всъщност на всяко възможно място, колко обича книгите, затова другите деца й се подиграват и я наричат книжен червей. Даже нарисували на стола й червей, който отива в тоалетната. Симон също й се надсмивал. Приличал ужасно на Рон Уизли, но се интересувал само от компютърни игри и за него всички момичета били тъпи. Шаша обаче не го намирала тъп, съвсем не, макар да не знаела защо. Изобщо нямала представа как да се отнася към това странно чувство.

Спряха пред изискана многофамилна къща. Там живееше Херкулес, номер едно от днешната обиколка.

— Секунда — помоли Шаша, преди Карл да натисне звънеца с името Мики Трьофер.

Извади от раницата си лексикон с еднорози и дъги на корицата,

подсигурен със златно катинарче. Карл бе убеден, че книгите могат да спасят света, но нямаше представа, че това важи и за лексиконите. Навярно те имаха сили да спасят само един малък свят, но за хората, които живееха в този свят, той беше единствено важният.

- Не нахлувай в дома на Херкулес заговори предупредително Карл. Обикновено ме кани на чай в кухнята.
- Вече ти обещах да не влизам в чуждите къщи. Влязох само при мистър Дарси и постъпих правилно!
  - Винаги ли трябва да имаш последната дума?
  - Права ли съм, или не?

В този момент входната врата се отвори. На втория етаж ги очакваше мускулест мъж, облечен в черна тениска, подчертаваща силното му тяло.

— Влез, господин Колхоф, влез! Сега ще ти приготвя "Ърл Грей".

Шаша се надигна на пръсти и попита шепнешком:

- Наистина ли харесваш този ужасен чай?
- Не, но би било неучтиво да му го кажа.
- Да, но така се налага често да пиеш чай, какъвто не харесваш.
- Гостоприемството му ме обезщетява достатъчно.

Херкулес се здрависа с Карл, после и с Шаша. Ръчичката й се изгуби в лапата му и тя потрепери. Ала Херкулес не я натисна силно.

- Аз съм Мики, а ти си…?
- Казвам се Шаша.
- И ти ли харесваш "Ърл Грей"?
- Не, и аз не го харесвам.

Херкулес се запъти към кухнята.

- Вода? Мляко?
- Няма значение отговори Шаша и се огледа учудено.

Никога не беше виждала такова жилище. По боядисаните в бяло стени висяха десетки картини в сребърни рамки с изкусно изписани текстове. Някои бяха подредени във формата на сърце, други образуваха църковна кула. Виждаха се и печатни, и ръкописни букви, толкова завъртени, че едва се четяха.

Бялото и сребърното бяха определящите цветове и в кухнята. Беше толкова подредено и чисто, сякаш чистачката току-що си бе отишла. Шаша помоли да използва тоалетната и Херкулес й показа пътя.

— Преди да пием чай, ще ви дам книгата — заяви Карл и извади томчето от старата си военна раница.

Херкулес я разопакова с невероятна предпазливост — при другите клиенти Шаша не беше виждала подобно отношение. Докосна корицата едва ли не със страхопочитание. Шаша бързо записа нещо в лексикона си.

— Това е точно рядкото издание, което пожелахте – съобщи Карл.

Намери книгата в антиквариат и все още не разбираше защо Херкулес си е поръчал такъв скъп екземпляр.

Шаша протегна шия и прочете заглавието.

- "Страданията на младия Вертер"? Има ли нещо общо със...
- Не спря я Карл.
- Но ти изобщо не знаеш какво искам да те попитам.
- Напротив. Повярвай ми. Толкова често съм чувал този въпрос, че ми е втръснало.
  - Напълно ми е ясно, че нямам вкус заяви Шаша с широка усмивка.
  - Ето че се разбираме.

Херкулес подаде романа на книжаря.

- Разкажи ми за книгата, господин Колхоф!
- Не бих искал да ви издам съдържанието...
- Напротив, разкажи ми го в подробности! Искам да знам всичко.

Всеки път ставаше така. Двамата си устройваха кратък словесен двубой, различен от размяната на реплики с другите редовни клиенти. Както обикновено, Карл изрази нежелание да говори, надявайки се Херкулес да си промени мнението. Великанът обаче настоя. Винаги ставаше така.

- Това е роман в писма. Младият Вертер е на работа в правна кантора и се влюбва нещастно в Лоте, която е сгодена за друг мъж.
- Как се влюбва в нея? настоя да узнае Херкулес, слушаше с такова внимание, че челото му се набръчка.
- Буквално от първия миг, когато я вижда да реже хляб за сестрите и братята си. Майчинското й поведение го затрогва. Освен това Лоте е много красива.
- Майчинско поведение повтори Херкулес. А Вертер какъв е? Като човек, искам да кажа!
- Вертер е буен и страстен тип. Романът се причислява към немското литературно течение "Буря и устрем".
  - А годеникът на Лоте?
  - Алберт е консервативен и традиционен персонаж.
- Скучен човек значи кимна Херкулес. Как завършва историята? Лоте влюбва ли се във Вертер?

Карл поклати глава. Спомни си колко силно се развълнува и натъжи след първото прочитане на романа. Болката остана дълго в сърцето му.

— За съжаление не. Целува я, но Лоте избягва в съседната стая. Вертер решава да се самоубие, за да не застраши честта на Лоте. В полунощ преди Бъдни вечер стреля в главата си и на следващия ден умира от раната.

Херкулес плесна с ръце.

- Леле! Страхотен край! С какво оръжие се...?
- Имате предвид, как точно се самоубива?
- Да, искам да знам.
- О, не мога да отговоря. Помня само, че е пистолет. Взел го е назаем от Алберт.
  - Жестоко!
- Става още по-жестоко. Вертер е самоубиец и не може да бъде погребан по християнски. Това е най-голямото наказание.
  - Какъв ужас!
  - Книгата със сигурност ще ви хареса.

Херкулес раздвижи мускулите си.

— Естествено! Много обичам да чета. Тази книга е важна, човек трябва да я прочете — ти ми го каза. А следващия път искам книга от Нобелов лауреат, господин Колхоф!

Карл си погледна часовника, който не работеше от поне двайсет години. Усещането да е върху китката му обаче, беше все така приятно.

— За съжаление се налага да тръгвам, клиентите очакват с надежда своите книги.

Връчи му "Вертер" и стана.

- Да, разбира се. Благодаря ти, че винаги отделяш време за мен, господин Колхоф.
- Правя го с удоволствие и го казвам честно. За мен е радост да знам, че някой се интересува от литературната класика.

Херкулес се усмихна с известна неловкост, поне така го определи Шаша.

От друга страна, тя не беше виждала мускулести мъже да се усмихват. Сигурно винаги изглеждаха смутени.

Преди да излезе, тя записа още няколко думи в лексикона си и отвори уста да каже нещо. За първи път Карл се оказа по-бърз от нея.

- Не е нужно да ми казваш, че тук има нещо странно огледа се за Куче: обикновено котката се присъединяваше към него точно тук, но днес я нямаше. Отдавна съм го разбрал. Нямам представа какво е.
  - Той има само червени книги обясни Шаша.
  - Какво имаш предвид?

Карл тръгна напред, крачка след крачка в обичайното си темпо.

- Казах, че искам да ида до тоалетната, но се промъкнах в дневната обясни Шаша. Изобщо не ми се ходеше до тоалетна допълни и гордо вирна брадичка.
  - Много си нахална.
- Разгледах книгите му в библиотеката. Всички са с червени... как се казва това, тясното? Искам да кажа, не това, дето се отваря?
  - Казва се гръбче.
  - Всички гръбчета са червени!
- Необикновено е, наистина. Имам и клиентка, която не понася определен цвят на корицата.
- В цялата дневна има само три цвята: черно, бяло, червено. Единствено филмите, по-точно гръбчетата на видеокасетите, са в най-различни цветове. А, да, и дисковете, естествено. Следващия път ще ги разгледам повнимателно.
  - Сега ще ми обясниш ли защо си помъкнала този лексикон?
- Ще записвам вътре данни за всички твои клиенти Шаша отвори лексикона. Пазя го още от втори клас. Има много свободни страници.

Много съученици й бяха върнали лексикона, без да напишат нищо, но имаше и текстове, които бяха ужасни и се наложи да откъсне листовете.

— Тук, горе, обикновено се лепят снимки, но не е редно да искам снимки от клиентите ти, нали? Затова си нося цветни моливи. Ще ги нарисувам. Да знаеш обаче, че не съм много добра по рисуване.

Карл прочете набързо някои въпроси.

- Любим цвят? Любима страна? Любим учител?
- Сега ще е различно обясни Шаша. Ще запиша най-важните книги, как изглеждат хората, къде живеят, как мирише къщата... и така нататък.
  - Как ще откриеш всичко това? Ще ги подлагаш на кръстосан разпит?
  - Какво е кръстосан разпит?

Карл се замисли.

- Означава да обстрелваш някого с въпроси.
- Но когато човек пита, значи се интересува от другия! Това е мило. Аз питам, значи съм мила.

Шаша прибра лексикона в раницата си.

Другият също има право да ти задава въпроси. Съобразявай се с него.
 Само така се получава разговор.

Шаша не разбра докрай какво има предвид Карл. Тя питаше, другият отговаряше – това си беше истински разговор.

Внезапно се появи Куче, вирна опашка и се отърка о краката й, плъзна се между тях, мина от едната, после от другата страна. Котката изпълняваше причудлив танц, все едно се беше упражнявала в голяма, разкошна бална зала.

Шаша видя Карл да дава на животното ядене и се учуди безкрайно: това

се случваше за първи път! Парче шункова наденица, предварително обелена. Беше го увил в хартия за сандвичи.

- Ти уж си умен, а не разбираш, че е глупаво да даваш на котката наденица.
  - Как така? изненада се Карл. Виж, Куче се радва!
- Като му даваш наденица, не знаеш дали идва при теб, за да се наяде, или заради самия теб!
  - Според мен има по малко и от двете.
- Може би, но не си сигурен. Аз щях да се чувствам зле. Не искам домашното ми животно да идва при мен само защото му се яде.
- Куче не е домашно животно. Куче е улична котка. Свободна душа. Идва, защото така иска. Нямам желание да узная причината. Някои неща е подобре да си останат тайна.

Шаша поклати глава.

- Аз държа да знам!
- Куче обаче предпочита да си има свои тайни. Аз го уважавам за това.

Шаша се наведе да погали котката. Куче се нагоди към дланта й и момичето се зарадва, защото тази проява на нежност не беше свързана с парче наденица, а се дължеше единствено на умението й да гали животни.

Госпожа Дългото чорапче ги посрещна в най-добро настроение с поредната печатна грешка: "наакани улични банди". Притисна пръсти върху устата си, за да не се разсмее.

 Нищо умно няма да ви хрумне, господин Колхоф, сигурна съм! Или само очевидното!

Днес носеше обувки от един чифт, но чорапите й бяха различни.

Карл разтри слепоочията си. Госпожа Дългото чорапче, Шаша и дори Куче го измерваха с въпросителни погледи. На млади години беше прочел задълбочено Енциклопедичния речник на Майер от А като Аахен до Я като Япония. Докато растеше и четеше, нервните окончания в главата му се оформиха и укрепнаха и днес можеше да служи като жив ходещ речник.

— Нааканите улични банди представляват особено драматична форма на криминална престъпност, която се открива главно в Мексико. Лютото местно ядене често причинява храносмилателни проблеми. Ако не се стигне до изпразване на червата, започват изблици на ярост. В Мексико засегнатите по традиция излизат на улицата, за да се съберат с други засегнати и да си излеят гнева върху продавачите на зеленчуци. Най-често нападат продавачи на бобови растения. Колективната физическа дейност често довежда до желания ефект в храносмилателния тракт. Поради това жадуващите за изхождане улични банди са станали важна част от мексиканската култура, а днес принадлежат и на фолклора. За тях се пее в много песни и се разказва подробно в книгите.

Госпожа Дългото чорапче се поклони величествено.

- Превърнахте очевидното в екзотично. Какъв обрат!
- Госпожо Дълго... Шаша успя да си затвори устата, макар и в последния момент.
  - Името ми е Доротея Хилесхайм, но всички ме наричат Теа.

Шаша отвори лексикона си и се приготви да пише. Специално за случая си беше купила молив с гумичка.

- Защо се занимавате с печатни грешки?
- Какво имаш предвид?

- Повечето хора изобщо не ги забелязват. Поне аз никога не ги виждам. Защо ви правят впечатление?
  - Ти си умна, знаеш ли?

Върху лицето на Шаша изгря горда усмивка.

- Знам, естествено. Понякога обаче се чувствам тъпо.
- Когато другите разберат колко си умна, нали?
- В момента се опитвате да отклоните въпроса ми, права ли съм?
- Явно си още по-умна, отколкото си мислех.

Госпожа Дългото чорапче се наведе към Шаша и й пошепна нещо на ухото. Шепнеше достатъчно високо, за да може Карл да чува всяка дума.

— През целия си живот съм била начална учителка. Вече не работя в училище, но продължавам да съм учителка. Човек не може да се отърве от учителската професия.

Изправи се и кимна.

- Сякаш професията се е враснала в теб, така ли?
- Звучи малко неприятно госпожа Дългото чорапче изкриви лице. Аз бих я сравнила със скъпоценен пръстен, който не се сваля от пръста. Понякога го усещаш, но през повечето време не забелязваш нищо. Другите обаче веднага го виждат.

Шаша неволно хвърли поглед към сбръчканите ръце на старата дама, отрупани с пръстени. Сигурно е била добра учителка.

Докато Карл връчваше донесената книга, Шаша си водеше бележки. Проговори отново едва когато си тръгнаха. Изрече думите съвсем тихо, сякаш госпожа Дългото чорапче подслушваше зад затворената врата.

- Преди малко излъгах. Не съм чак толкова умна.
- О, не е вярно! Умна си, сигурен съм. Всеки прави грешки, но това не означава, че няма ум в главата си. Грешките ни помагат да станем още поумни.
- Да, но аз правя прекалено много грешки. Нищо чудно да повтарям годината.
  - Тогава започвай да учиш!
- Знам какво трябва да правя, но имам чувството, че много уроци просто не влизат в мозъка ми.

Чукна се силно по главата и Карл побърза да я спре.

- Съществува много просто средство да поправиш грешките си.
- Ще ми го кажеш ли?
- Трябва да четеш много. Така мозъкът става гъвкав и побира повече знание.

Шаша се замисли върху думите му. Опита да ги подхване от различни страни, ала не откри смисъла. Много факти около Карл и клиентите му й изглеждаха трудно разгадаеми. Това й харесваше. Телевизионните предавания за деца на нейната възраст бяха ясни и разбираеми и това й досаждаше. От телевизията май се стремяха да й внушат, че светът не крие никакви тайни, за чието разгадаване си струва да станеш възрастен.

След още един завой видяха катедралата. От това място тя изглеждаше наистина величествена с големия, кръгъл, многоцветен розетен прозорец с изображенията на дванайсетте апостоли и с кулите, устремени към небето.

Карл се прекръсти. За целта се отдръпна от Шаша и го направи възможно най-незабележимо. Не искаше момичето да го види, но то, естествено, не пропускаше и най-лекото му движение.

— Защо го направи?

Карл въздъхна.

- Когато главният портал на катедралата се появи пред погледа ми, винаги се кръстя.
  - За Господ ли го правиш?
- Не, не защото съм религиозен. Предоставям религията на хората, които я владеят по-добре от мен. Аз отдавам почит пред една от най-могъщите книги на света. Заради нея са избухвали войни, но е имало и прошка; пораждала е голяма несправедливост и дълбока любов. Когато вярва в силата на словото, както вярвам аз, човек се чувства длъжен да си свали шапката пред това произведение. И да се поклони дълбоко. Това правя, в преносен смисъл, разбира се вдигна ръка към шапката си. Никога не си свалям шапката... Заради собствената ми безопасност.
  - Ти си странен.
  - Кой е по-странен: старецът или момичето, което върви с него?
  - Странният старец, естествено!

Карл се усмихна. Знаеше си, че не е като другите, но не се чувстваше необикновен. Твърде дълго го бяха смятали за странна птица и това състояние бе станало нормално. Вярно, само за него, но това му беше достатъчно.

Внезапно забеляза нещо. Обичайните му стъпки се променяха. Прастарите му стъпки през стария град се скъсяваха, за да се нагодят към късите крачки на Шаша.

- При кого отиваме сега? попита момичето и затегна презрамките на раницата си.
  - При Ефи. Името й е госпожа Кремен.

Шаша посочи тъмна уличка, където почти не падаше слънчева светлина. Бе останала от средновековието, не беше застлана с паваж, камо ли пък с бетон. Глинестата почва беше утъпквана в продължение на столетия.

- Така ще съкратим пътя.
- Понякога дългият път е по-добър от късия.
- Защо?
- Сама ще разбереш отговори Карл. Възрастните избират тези думи, когато не им хрумва добър отговор. Карл се почувства неловко и реши да каже истината. Както стана ясно, аз съм глупав стар човек, затова ще ти призная, че уличката ме плаши. Не знам защо, но не смея да мина по нея. Стигна ли дотук, се дърпам стреснато назад като кон пред дълбок ров.

Шаша спря, извади тържествено лексикона си и записа нещо – този път със светещ химикал с окачени на върха блестящи лентички. Химикалът беше предназначен специално за Карл.

- Какво си записа сега че съм кон ли?
- He.
- Това е добре.
- Записах си следното: Карл е страхлив като заек.

Карл се засмя. Изведнъж си спомни, че и в училище му викаха така. Представи си как стои пред коня в гимнастическия салон и не смее да го прескочи. Мислеше си, че децата открито показват на възрастните колко са остарели, но сега разбра: Шаша му показваше и колко млад е останал.

Момичето заподскача весело и Куче изръмжа сърдито.

- Впрочем, вече знам коя е била Ефи Брист!
- Коя е поправи я Карл.
- О, не, миналото време е правилно. Живяла е много отдавна, освен това в книгата умира.
  - Фигурите в романите живеят вечно. Докато има хора да четат романи,

героите остават живи.

- Тогава искам и аз да стана героиня от роман!
- По-добре сама напиши книга.
- Щом казваш Шаша се затича напред. Ура! Ще стана писателка!

Карл я намери да го чака пред къщата на Ефи. Дишаше тежко.

- Много бавно вървиш!
- Затова пък се наслаждавам на пътя. Звънна ли?
- Не. Реших да те изчакам.

Шаша се надигна на пръсти и натисна звънеца.

— Намислила съм изненада – пошепна тя на Карл и той най-сетне разбра, че подскоците и тичането са изразявали радостното й очакване от изненадата.

Усети леко безпокойство.

Преди да попита, Ефи отвори вратата на дома си.

- Здравейте, господин Колхоф. Здравей, Шаша. Тъкмо простирах пране в мазето. Хубаво е, че изобщо чух звънеца.
  - Днес вашата книга е и най-тежката, и най-важната съобщи Карл.

Не се оплакваше, разбира се, а се стремеше да зарадва Ефи.

Понеже Шаша не прояви ни най-малко желание да предаде книгата, Карл вдигна рамене и сам свърши тази работа. Момичето се бе съсредоточило върху своята изненада. Беше изрисувала мига във въображението си със същите ярки цветове, които бе използвала за изработването на изненадата. През цялото време се поклащаше нетърпеливо на пръсти – в такъв момент не беше редно да подскача.

 – Много дебела книга – отбеляза Ефи Брист и пое с усмивка големия пакет.

Карл отговори на усмивката й.

- Заедно с всяка нова книга човек би трябвало да получава и време, за да я прочете на спокойствие.
- Ако следващия път ми напълните голям плик с време, ще ви бъда безкрайно благодарна!

Ефи побърза да разопакова книгата. Заглавието гласеше "Пътешествията на сенчестата роза". Шаша веднага си помисли, че тази корица изглежда още по-тъжна от предишната. Обзе я усещането, че от издателството са се опитали да напълнят страниците с болка и тъга, а сълзите са се превърнали в хартия.

Излезе напред с лудо биещо сърце.

— И аз ви донесох нещо. Не е плик с време, но все пак е хубаво.

Пусна раницата си върху цимента и извади навит на руло лист хартия, завързан с червено-златна панделка.

- Заповядайте, госпожо Кремен!
- Но какво е това?
- Няма да издам. Сама ще разбереш!

Карл въздъхна тежко. Това момиче беше абсолютно непредвидимо. Изглеждаше безобидно, но малката му глава беше пълна с невероятни идеи.

Ефи разви рулото.

- Картина промълви тя. Сенчестата роза... гласът й затрепери.
- Расте пред вашата къща, госпожо Кремен. Не знам дали съм успяла да я предам добре. По рисуване имам тройка, но и госпожа Дамиан е ужасно строга. По-точно, несправедлива!

Ефи им обърна гръб. Не искаше да видят сълзите й. През последните години се беше научила да крие чувствата си; прикриването бе станало

втората й природа. Бързо избърса лицето си.

 Заповядайте, влезте. Да изберем заедно най-доброто място за картината.

Озоваха се в най-веселата къща, каквато човек можеше да си представи. Навсякъде стояха големи саксии с пъстри цветя, по стените висяха картини, на които бяха изобразени цветя и цветни пъпки. Сякаш цялата къща цъфтеше. Очевидно бе построена за двама души, но само единият оставяше следи. На масичката в дневната лежеше само една книга, в мивката имаше само една чаша от кафе, в антрето висеше само едно яке. И макар че в къщата имаше безброй хубави места за картината на Шаша, Ефи я окачи на вратата на кухнята, и то от вътрешната страна, за да се вижда само когато е затворено.

Ефи благодари на момичето с нежни думи и му подари блокче бял шоколад. Карл получи същото, макар да не обичаше шоколад.

Двамата си тръгнаха. По някое време Шаша спря и започна да си води записки в лексикона. Карл се наведе към нея.

- Ти май си намислила да влезеш във всички жилища на клиентите ми, прав ли съм?
  - Така трябва. Нали работя върху проекта си! През следващите дни наистина работеше усърдно.

Помоли госпожа Дългото чорапче ("специализирано виеше учебно завещание" гласеше днешната задача за Карл) да поправи грешките в съчинението й по немски (нарочно беше написала куп глупости). Убеди Четеца да й прочете последната глава от "Джим Копчето и Лукас Машиниста", защото си била счупила очилата (нарочно избра тази книга, защото в нея имаше много пушек, а нали Четецът четеше книги пред майсторки на пури). Попита монахинята Амарилис може ли да се изповяда и й разказа страховита история как откраднала пликче бонбони от магазина (през цялото време трябваше да се сдържа да не се разкиска). С Доктор Фаустус се справи чак на третия опит, защото той определяше всички исторически артефакти, които тя му носеше, като безинтересни, новомодни дреболии. Отказа да вземе предвид, че повреденият ръчен часовник на баща й е от дядо му, тенджерката с шарка на цветенца принадлежи на баба й Ингрид, а сухарите в пакетчето са плесенясали от старост. След третия опит той най-сетне я покани да влезе, за да й покаже нещо наистина старо: няколко скучни римски монети.

Така Шаша завърши първата част от своя голям проект.

Старата пейка от ковано желязо с дебели дъски за седалка изглеждаше създадена специално за важни разговори. И наистина – там сядаха и разговаряха много хора. Водеха истински разговори, изслушваха се един друг, опитваха се да разберат събеседника си. Пейката се намираше в градското гробище, в старата част, където бяха великолепните гробове от отдавна отминали времена. Имаше и истински гробници, някои от които приличаха на малки църкви, други – на гръцки храмове, а трети сякаш криеха зад решетките си вечния мрак. Почиващите там бяха умрели много отдавна и днес само величествени дъбове, избуяващи къпинови храсти и диви цветя, посадени от вятъра, напомняха колко меко е било леглото им.

Шаша бе избрала за предстоящия разговор точно тази пейка.

Карл не възрази.

— Трябва да си поговорим — започна тя напълно сериозно. Отвори лексикона със замах, сякаш беше старинна книга с тежка, дебела хартия. — Тук е написано всичко!

Карл положи длани върху дървената дръжка на чадъра си.

— Всичко, което си записваш за клиентите ми, нали?

Шаша кимна бавно и многозначително.

- В ума ми се родиха умни мисли.
- Това са най-добрите мисли.

Шаша пое дълбоко дъх. Предстоеше й да каже нещо важно и се нуждаеше от цялата сила на гласа си.

— Ти трябва да носиш на клиентите си други книги!

Карл смръщи чело. И понеже вече разполагаше с много високо чело, мръщенето му винаги беше впечатляващо.

- Нося им точно книгите, които поръчват.
- Да, но те си поръчват грешните книги!
- Според мен те знаят най-добре какво искат, така ли е?
- Xa! изсмя се Шаша и повтори: Xa! прозвуча малко като индиански вик, призив за нападение върху керван на бели. И аз искам да ям цял ден сладолед, но нима това е полезно? Не, разбира се!
  - Книгите не са сладолед. Книгите не развалят стомаха.
  - Ти не ме разбираш! обвини го момичето.

Беше готова да тропа с крака, ала стъпалата й не стигаха до земята.

- Значи според теб аз нося на хората книги, от които ги боли стомах? попита Карл.
- Книгите са много, много по-опасни от сладоледа! Те разболяват главата. Или още по-лошо, сърцето!

Шаша не знаеше как по-ясно да изрази какво я вълнува. Възможно ли е Карл да не вижда какво се случва? Макар да е възрастен, той е много умен, каза си тя и удари с длан по корицата на лексикона.

- Тук е написано! Твоите клиенти си поръчват книги, но всъщност не им е до книгите!
  - Така ли?
- Трябва да гледаш и да слушаш, книжарю! Когато те виждат, хората се усмихват, но когато разопаковат книгите, усмивката изчезва. За тях ти си много по-важен от книгите! Навярно дълбоко в себе си знаят, че това не са правилните книги. Наистина ли смяташ, че Ефи се нуждае от тъжни книги? Тя и без това води тъжен живот!
  - Това е нейният живот. Това са нейните книги.
- Няма ли книга, която прави всички хора щастливи? Нещо като Библията, но увлекателна?

Карл завъртя чадъра, сякаш беше билярдна щека и трябваше да оваля върха й в креда.

- Библията е увлекателна, даже много.
- Стига! Знаеш какво имам предвид. Книга, която всички хора да обичат. Карл побутна шапката си малко по-нагоре. Изведнъж му стана топло на главата.
- Няма такава книга. Преди години и аз мислех като теб. Една Коледа подарих на всички важни за мен хора една и съща прекрасна книга. Бях я прочел няколко пъти и всеки ред ме правеше щастлив. Пожелах да споделя това щастие с близките си хора. И какво стана? Някои изобщо не я прочетоха. Други започнаха и я оставиха. Трети ми заявиха, че не я харесват.

Погледна тъжно малката си приятелка. Ужасно съжаляваше, че се налага да разруши прекрасната й мечта, да спука червено-жълто-синия сапунен мехур на весели точки.

— Разбери, моля те: няма книга, която да харесва на всички хора, а ако имаше, това щеше да е лоша книга. Невъзможно е да я прочетат всички, защото всеки е различен. За да я харесат до един, хората трябва да са еднакви, без свое лице, без ръбове и ъгли. Но дори и тогава ще се намерят хора, които няма да я одобрят, защото те се нуждаят от нещо различно. Разбра ли ме? Всеки човек се нуждае от различни книги. Един обича нещо с цялото си сърце, докато друг остава напълно безразличен.

Шаша се ухили доволно.

- Ето че се разбрахме! Ще носим на всеки клиент книгата, от която се нуждае! посочи една страница от лексикона, където в полето за снимка бе нарисувана плачеща жена: Ефи Брист. Тя би трябвало да чете весели книги. Ще ги чете до края, сигурна съм!
  - Откъде знаеш, че не чете тъжните книги до края?
- Защото разопакова книгата и я прелиства, но никога до края. Човек прави това автоматично, нали знаеш? Наблюдавах я внимателно. Разгледах библиотеката й, отворих няколко книги. Ако не знаеш, книгите автоматично се отварят на мястото, където си чел за последно. Много практично!
  - Така значи. Хубаво е да го знам.
- И така, мястото беше винаги преди края, поне на петдесет страници преди края. Някои страници бяха слепени, други скърцаха при отваряне прелисти лексикона и заби пръстче в едно изречение. Госпожа Дългото чорапче се страхува. Тя се нуждае от смели книги. А пък...
  - Не прекъсна я Карл.
  - Какво не?
  - Не и точка заяви Карл и стана.
  - Какво?
- Не желая да съм настойник на никого. Човек купува книги съвсем свободно, това е най-прекрасното в придобиването на книга. В живота ни диктуват какво ли не, затова е добре, че свободно решаваме какво да четем.

Шаша също стана, цялото й малко същество излъчваше гняв.

— Аз обмислих положението от всички страни. От този момент нататък трябва да им носиш правилните книги!

Карл поклати глава.

В никакъв случай!

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Големите надежди

Както при буря, надигнала се някъде надалеч над морето, но приближаваща със заплашителна бързина, Карл не подозираше какво го очаква. Една от причините беше, че макар познанията му по чужди езици да включваха английски, френски, латински и даже малко старогръцки, той не познаваше изключително сложния език на съвременната младеж. Думичката "окей" например имаше най-разнообразни значения. Когато Шаша отговори "окей", Карл го разбра като: "Всичко е наред, явно не всеки

получава книгата, която би трябвало да прочете." Шаша обаче имаше предвид съвсем друго: "Ти разбираш нещата по този начин, но моята гледна точка е коренно противоположна и ще правя, каквото си искам." Вътрешността на думата "окей" е много по-обширна, отколкото изглежда отвън.

На следващия ден Карл забеляза, че раницата на Шаша е увеличила значително обема си. Ремъците се врязваха в жълтото й зимно яке, а тежестта я караше да върви по-изправена от обикновено.

- Няма ли първо да си занесеш учебниците вкъщи? поинтересува се той. Ще те изчакам.
  - Не, няма нужда.
  - Искаш ли да взема част от нещата ти?
- В никакъв случай! момичето затърси добър аргумент, та Карл да престане с въпросите. Ти си по-стар. Би трябвало аз да взема част от книгите ти!

После го разпита кой ще получи книга и в какъв ред ще посетят клиентите. Никога не беше питала за това, но Карл не се усъмни в намеренията й.

Първият им клиент беше мистър Дарси. Този път ги отведе в градината. Наскоро беше валяло и понеже господинът беше алергичен към всякакви полени, излизаше навън само за по час-два и само след дъжд. Никой в града не копнееше за силен дъжд като него – всяка дъждовна капка представляваше течна свобода.

Докато вдъхваше дълбоко чисто измития въздух, той им показа цветния си часовник, изграден точно по препоръките на Карл Линей: часовете се отчитаха според отворените цветове. Така например ливингстонската маргаритка, известна и като обедно цвете, се разтваря между 12 и 17 ч, нощноцветното плюскавиче — между 19 и 20 ч. Най-рано се събужда полската козя брада: от 3 до 12 ч. Имаше и много точни растения: тинтявата разтваря пъпките си в 9 ч сутринта, а венечникът — в 6 ч сутринта. През годината Дарси садеше в лехите все нови и нови растения, защото някои цъфтяха само по две-три седмици.

До цветния часовник беше поставено красиво плетено кресло. Изглеждаше сякаш не е изработено от човешки ръце, а е израснало от плодородната почва на градината. Формата му обещаваше висше удобство, докато седиш.

- Превъзходно място за четене.
- Не е мое, никой не седи тук.

Карл се приближи към креслото и прокара пръсти по гладкия, лъскав материал.

- Тогава сигурно е произведение на изкуството...
- Не, това кресло е желание, а може би и мечта. За мен няма нищо покрасиво... Моля ви, не ми се смейте, защото сега ще ви призная, че за мен няма нищо по-красиво от жена, която чете. Представям си как потъва в книгата и забравя всичко наоколо, как се пренася в друг свят... Движението на зениците, развълнуваното дишане при особено драматична сцена, усмивката, когато се случва нещо весело... Много ми се иска да имам до себе си жена и по цял ден да я гледам как чете мистър Дарси се усмихна меланхолично. Все едно чета с нея, макар да не разбирам езика на книгата. Докато следвах, често наблюдавах една от състудентките си как чете. За съжаление тя изобщо не се интересуваше от мен.

Карл изпита силно желание да научи повече за състудентката на господин

Фон Хоенеш, както и за цветния часовник, но трябваше да разнесе книгите. Шаша мълчеше, само от време на време се повдигаше на пръсти. Бързаше да продължат още откакто бяха звъннали на вратата.

Дарси малко се обиди от незаинтересоваността й и ги изпрати до изхода, въпреки че беше планирал да им покаже отварянето на следващите цветни чашки.

Шаша помълча още известно време, макар че думите се бяха събрали и чакаха готови в устата й.

Изчака да се отдалечат достатъчно от вилата и избликна:

 Забравих нещо! Ще се върна за малко. Ти продължавай, аз ще те настигна.

Не изчака отговора му, а се затича назад, Карл продължи по пътя си.

Шаша позвъни у Мистър Дарси, той отвори и я погледна изненадано.

- Случило ли се е нещо?
- Карл забрави да ви подари тази книга. Защото днес той има рожден ден.
  - Ако е така, би трябвало аз да му подаря нещо.
- Всъщност е кръгла годишнина. Там, откъдето идва той, рожденикът дава подаръци на другите.
  - А откъде идва той?
- От Панама беше чела книга за Панама и знаеше, че там хората непрекъснато се разхождат. – Трябва да вървя!

Настигна Карл, останала съвсем без дъх, но зарадвана, че прекрасният й план работи. Слава богу, раницата й вече не беше толкова тежка.

Когато наближиха къщата на Ефи, видяха я да седи до един от прозорците. Карл за първи път я виждаше там, свела глава към книгата си. Неволно си помисли за желанието на Дарси, но веднага разбра, че Ефи не е в състояние да го изпълни. В нейното четене нямаше нищо красиво, държеше тежката книга пред лицето си като щит. Човекът отсреща, естествено, можеше да й изтръгне книгата, но този, който чете, се чувстваше защитен по много особен начин, сякаш извършва свещенодействие.

Помещението зад Ефи беше тъмно. Появи се сянка и пристъпи към нея. Мъжът беше доста по-възрастен, с късо подстригана бяла коса, остри черти на лицето, груба кожа и атлетична стойка. Изглеждаше като войник и Карл потрепери – бе избрал наистина подходящо име за Андреа Кремен.

— Звънни бързо – помоли той Шаша.

Момичето се затича и натисна копчето до златната табелка с името.

Карл я последва. Често-често поглеждаше нервно към прозореца. Надяваше се Ефи да се изправи. Надяваше се книгата в раницата му, предназначена за нея, да я защити и да й отвори път към вратата.

Ала главата й съвсем се скри между страниците.

Вратата се отвори с трясък, стоманеносини очи го изгледаха от горе до долу. Изразяваха единствено обвинение, че са смутили семейното уединение.

- Добър ден, книжарница "Край градската порта", доставка за госпожа Кремен.
  - Къде трябва да подпиша?
  - Не е нужно. Бих искал да кажа няколко думи на госпожа Кремен.
  - Няма я.

Тишина. В следващия миг Шаша извика:

- Но тя седи до прозореца! Виждам я отлично посочи натам, за да подкрепи думите си.
  - Няма я. Елате утре.

Мъжът затръшна вратата.

Ефи вдигна глава. Лявата й буза беше червена и подута – Карл я видя съвсем ясно.

- Ще позвъня пак заяви Шаша.
- Недей спря я Карл, само ще влошим положението.
- Или ще го подобрим възрази Шаша и позвъни.

Отвътре се чу рев. Ефи стана и излезе. След минутка открехна вратата. Колкото една педя, колкото да мине книга, показа им само половината от лицето си.

- Съжалявам, но съм болна и не мога да...
- Онзи мъж те е ударил, нали? прекъсна я Шаша. Да повикаме ли полицията?
  - Не! отвърна бързо Ефи. Трябва да отида при него.
- Ето ви книгата рече Карл. Ще дойдем пак. Всичко хубаво. Ако желаете да говорите с някого, ето моя номер.

Написа го набързо върху един разделител и й го подаде през открехнатата врата.

Вратата се затвори. Ефи се върна в своя свят.

Пак остана сама със съпруга си Матиас. Преди години се беше влюбила в него с цялото си сърце, случи се, докато работеше в спешното отделение. Матиас бе докаран в болницата с рани и леки счупвания. Езикът на тялото му подсказваше, че той е като опънат лък, а очите му – че безпогрешно открива дупки в отбраната. Всеки виждаше, че мъжът в безупречен тъмносин костюм не е наред. Ефи също го разбра, но пожела и да узнае какъв е той. Матиас й описа как седял на пейка в парка и четял книга, когато трима мъже започнали да му се присмиват, нападнали го и не можал да се справи с тримата едновременно. Така покълна любовта на Ефи. Избра Матиас, защото си помисли, че мъж, който чете книга в парка, има чувствително сърце. Каквото и да не е наред с него, този факт й бе достатъчен да го промени. Да го спаси. Така и не попита коя книга е чел. Откъде да знае, че бе разтворил евтино издание с блестяща корида и огромно заглавие: "Как да спечелиш всяка битка". Тримата мъже прочетоха заглавието, почувстваха се предизвикани и започнаха да пускат обидни забележки по адрес на четящия. Матиас скочи и се нахвърли да ги бие. Изгуби бързо битката, но се почувства доволен. Започна да посещава мачовете на местния футболен отбор, когато играеше на свой терен – не заради играта, а заради сбиванията след мача. Ударите, които нанасяше и получаваще, го караха да се чувства жив. Боят се превърна в мания, която завладя и дома му. Обичаше Ефи, но още повече обичаше да я бие. Тя не се отказваше от надеждата, че чувствителният мъж с книга в парка един ден ще осъзнае какво й причинява. Въобразяваше си, че колкото повече го обича и се старае да му угажда, колкото повече подрежда и украсява дома им, толкова по-скоро ще настъпи моментът на просветлението. Каквото и да правеше обаче, Матиас винаги намираше грешки в поведението й и всяка грешка ставаше повод за бой. Никак не му било приятно да я бие, обясняваше, но тя си го заслужавала, не виждал друга възможност да я накаже. И най-трагичното беше, че Матиас наистина не виждаше друга възможност.

Сега Ефи си имаше нова книга, която да я утешава в бедата, но този факт

беше слаба утеха за Карл.

- Не е достатъчно! укори го Шаша. Трябва да направим повече за нея!
- Права си. Да помислим коя книга може да й помогне.

Шаша не знаеше отговора и си замълча. На следващия ъгъл се сети, че е забравила нещо, и Карл неволно се запита дали пък и децата не са разсеяни като старите хора. Вече не помнеше какъв е бил в детството си.

Ала когато се оказа, че Шаша е забравила нещо и след посещението при госпожа Дългото чорапче (днешната й находка гласеше "той я дари с изразен поглед"), Карл реши да я проследи незабелязано. Внезапно се появи Куче, получи нещо за хапване от старата му кутийка за бонбони и двамата проследиха заедно как Шаша връчи на старата дама книга, увита в ярка хартия. Госпожа Дългото чорапче разопакова подаръка, прегърна сърдечно Шаша, влезе за малко в дома си и се върна с блокче шоколад.

Карл беше любопитен да прочете заглавието на книгата, но не посмя да отиде при Шаша и да я изложи. Скоро щеше да се появи възможност да я разпита, без да й създава неприятности, беше почти сигурен, че малката ще забрави нещо и при последния клиент.

Шаша се върна при него с подскоци. Размахваше раницата си, сякаш й беше партньор по танци. Куче вирна опашка и я загледа с недоверие. За да успокои котката, Карл й даде още една вкусна хапка, много добре разбираше колко объркано е животното.

Четецът се зарадва от сърце на новия превод на "Дон Кихот" от Сервантес.

- Ти явно четеш много отбеляза Шаша.
- Всеки ден по осем часа във фабриката, а после и вкъщи. Нали трябва да избера хубави нови книги, за да ги чета на работничките.
  - Сигурно знаеш много за книгите?
- О, колкото и много книги да чете човек, по света има безброй. Непрочетените стават все повече. За мен това е тъжно, защото, който обича да чете, иска да прочете всички добри книги.
  - Защо сам не напишеш книга? Тогава ще си сигурен, че е добра.

Четецът остана като ударен от гръм.

Карл се учуди защо Шаша не бе задала този въпрос първо на него. Навярно защото си е помислила, че който разнася книги, не може да пише. Нали и пощальоните не правят колети, а само ги доставят.

Четецът се обърна към Карл:

- Малката ви спътница е наистина забележителна.
- Забелязвам го не за първи път отговори книжарят, всъщност постоянно мислеше за Шаша.
- Знаете ли, аз наистина написах книга. Работих върху нея десет години. Куче се отърка в краката на Четеца и Карл остана с впечатление, че иска да го успокои – клиентът му изглеждаше силно развълнуван.
  - За какво става дума в книгата? полюбопитства Шаша. За теб ли?
     Четецът се усмихна.
- Не. Разказвам за глухоням мъж, който много иска да се научи да танцува танго. Всички школи по танци му отказват, затова пуска обява във вестника. Обажда му се някаква жена и обещава да го научи. Разполага музикалните боксове по пода и двамата танцуват боси така глухонемият усеща трептенията със стъпалата си. Двамата се влюбват и едва тогава мъжът узнава, че учителката му също е глухоняма. Чувства се излъган и безсрамно измамен, защото тя също не чува музиката, и се отвръща от нея.
- Тъпа история отсече Шаша. Или поне краят е тъп. Трябва да се целунат!

- Целуват се, но в края вече не.
- В края е най-важно! Целувката винаги идва в края на историята.
   Предишните целувки не са истински.
- Знаеш ли подхвана замислено Четецът, в живота често става така, че по някое време хората се целуват, а после престават. Разликата между роман с хепиенд и роман без хепиенд е само една в коя точка спираш да разказваш историята.
- Ти не разбираш какво ти казвам. Никой не обича тъжни истории Шаша веднага проумя, че е сбъркала. Достатъчно беше да си представи Ефи. Добре де, нормалните, щастливите хора не обичат тъжни истории. Много читатели ли купиха твоята книга?
  - Не, все още никой не я е прочел. Не съм я дал на никого.
- Какво? Поне не я ли прочете на работничките? На жените, дето правят пури?
  - Не съм в състояние да чета на глас собственото си произведение!
  - Как така?
  - Страх ме е, че книгата може да се окаже лоша. Отвратителна!
- Дай я на господин Карл, той е книжар и разбира от книги Шаша посочи с пръст придружителя си.
- Той ще ти каже добра ли е, или лоша. Макар че от мен да го знаеш: краят е тъп!

Изведнъж Шаша забеляза, че Четецът е замръзнал на мястото си. Изобщо не помръдваше. В същото време виждаше как през главата му минават найразлични мисли.

- Не мога да го помоля да прочете книгата ми пошепна Четецът на Шаша, макар че Карл чуваше всяка дума.
- О, можеш, разбира се. Той ще го стори с удоволствие. Много е мил, а и обича да чете. Защо да не прочете и твоята книга!
- Господин Колхоф, ужасно ми е неприятно, че ви поставих в неудобно положение. Не искам да ви занимавам с моите проблеми. Сигурно често ви молят да четете книги от любители...

Никой досега не бе молил Карл да прочете книгата му и този факт го радваше, защото не знаеше как ще постъпи, ако текстът се окаже лош. Сърце не му даваше да нарани клиента си.

— Ще прочетеш книгата му, нали? — обърна се към него Шаша, в тона й не се долавяше дори следа от съмнение.

Карл се поколеба. Погледна в грейналите от радост светлосини очи и разбра: не бива да я разочарова.

- Естествено. С голямо удоволствие!
- Веднага ще я донеса!

Четецът излезе от стаята и след минута се върна с ръкописа, прибран в кутия за обувки.

— Много ви моля да бъдете честен. Брутално честен, както се казва сега. Само така ще ми помогнете.

Преглътна. Шаша не бе в състояние да предени какво е минало през гърлото му, но сигурно беше нещо голямо.

- Не бързайте. Прочетете я спокойно.
- За мен е радост и чест.
- Тепърва ще се разбере.

Четецът се усмихна измъчено. Беше копнял за този момент, но и се страхуваше до смърт. Сега романът му излезе в широкия свят. Е, направи само първата стъпка, но думите и изреченията му най-сетне щяха да

изпълнят предназначението си: да бъдат прочетени.

Опасяваше се, че дори тази първа стъпка може да го унищожи.

Не знаеше какво още да каже.

- Е, тогава...
- Чао! сбогува се Шаша. Трябва да продължаваме да работим.
- Да, естествено, няма да ви бавя. Доскоро. Поръчката за следващата книга вече е уредена по телефона.

Сбогуваха се. След няколко минути Шаша за пореден път се сети, че е забравила нещо.

- Ще те придружа рече Карл. Без теб скучая ужасно.
- Ще се върна бързо. Няма да имаш време да скучаеш.
- Въпреки това ще дойда. Няколко крачки в повече няма да ми навредят.

Достави му удоволствие да види как Шаша прехапа устни, но в следващия момент се засрами.

Тя се удари театрално по челото.

- Ама че съм глупава! Нищо не съм забравила!
- Сигурна ли си?
- Естествено!
- Може би все пак ще му занесеш една от твоите книги?

Шаша гневно затропа с крак.

- Ужасен си! През цялото време си знаел.
- По-точно от Ефи нататък.
- Шпионираш ме!
- Ати ме конкурираш.
- Не е вярно! Аз не продавам книги, а ги подарявам.
- И смяташ, че това са книгите, които клиентите ми би трябвало да прочетат?
- Да, разбира се, те ще ги направят щастливи! Ти не пожела да го направиш. Наложи се да си похарча спестяванията.
  - Какви книги избра?
- Мистър Дарси купува само книги, дето те карат да се замислиш, а според мен би трябвало да прави нещо с ръцете си. Затова му подарих книга за изработване на предмети от дърво. В градината му има предостатъчно дървета!
  - Логичен избор. А на госпожа Дългото чорапче?
- Тя обича да намира грешки. Колкото повече грешки, толкова е пощастлива.
  - С нетърпение чакам да чуя коя книга...
- Намерих една, дето на една страница са показани две еднакви картини, но във втората са скрити десет грешки. Казва се...
- "Открий грешката!" според Карл възрастните учителки по немски с техните уморени очи не биха се зарадвали точно на такава книга. Осигурила си й занимание за дълго време. А на Ефи?
  - Смешна книга. "Най-добрите вицове на всички времена".

Карл не вярваше Ефи да прочете дори една страница. Но дори хората да не четат подарените им книги, те все пак са много мил жест и комплимент за интелекта и вкуса на получилия този ценен подарък. Кариерите на много автори се градят върху факта, че книгите им се купуват за подарък, макар никога да не се четат. Те представляват красив интериор, изглеждат добре на рафта и подхождат на картини в златни рамки — например литография от Салвадор Дали, показваща слон с тънки и дълги, предълги крака.

— Пуснах книгата с вицовете в пощенската кутия. Не посмях да звънна...

Карл се обърна към къщата на Четеца.

- Какво си приготвила за него?
- Най-трудната ми задача! Нямах никаква представа какво го прави щастлив. Сигурно защото не знам какво го прави нещастен.
  - Въпреки това си купила книга и за него, нали?

Шаша кимна и извади от раницата си малък пакет.

- Книга за нови думи от Алфред някой си...
- "Нови думи. Неологизми в немския език от 1945 г." от Алфред Хеберт. Изборът ти ме учудва.
- Помислих си, че ще се зарадва да чете думи и изречения, каквито никога не е чувал. Нещо като... матадор на медоносните пчели.
  - Такова понятие не съществува.
  - Затова пък ми доставя удоволствие да го произнасям.
  - Какво ще кажеш за "вехти флейти занаятчии изобретяват"?

Шаша го погледна накриво.

- Не знаех, че измисляш скоропоговорки!
- Без да искам засмя се Карл.
- Признай си спокойно, няма нищо лошо.
- Не вярвам да си се сетила сама за последната книга. Кой ти я препоръча?
- Старецът в антиквариат "Мойсей". Изглежда много по-стар от теб, кожата му е ужасно сбръчкана, прилича на моите чаршафи...

Ханс беше прекрасен, сърдечен човек. Сред многото натрупани на купчини книги Карл го оприличаваше на костенурка, която бавно подава глава изпод корубата. Само дето Ханс не четеше. Бе поел магазина от майка си и протестираше срещу съдбата си, като отказваше да чете Гьоте, Шилер, Фонтане, Дюренмат или Толстой, а си купуваше всички книжлета от поредицата "Ласитър — най-коравият мъж на своето време". Познаваше имената на най-важните автори и техните произведения, но не бе прочел нито едно. Вместо него четеше жена му, но тя почина в началото на годината и антикварната книжарница остана без "домашен" читател.

- Казах му, че са ми останали съвсем малко пари и искам евтина книга. Оказа се, че не е проблем.
  - Така ли намери подходящите книги?
- Естествено. По-точно, той ги намери. Стана бързо, до касата му стои кашон с истинските книги.

В кашона бяха събрани книгите, които Ханс не можеше да продаде, затова ги подаряваше на добри клиенти. Така си освобождаваше място. За Шаша приятелят му бе извадил от кашона не подходящи книги, а подходящи заглавия.

- Занеси книгата на Четеца. Ще се зарадва, сигурен съм.
- А ти какво ще правиш?
- Ще те чакам тук и ще мисля.
- За какво?

Опитът я беше научил, че когато възрастните размишляват, но не казват за какво, обикновено не произлиза нищо добро.

- Щом не съм в състояние да спра едно дебелоглаво малко момиче, подобре да се погрижа идеята му наистина да заработи... доколкото е възможно.
- Позволявам ти да мислиш по този въпрос колкото си искаш! зарадва се Шаша.

В девет вечерта телефонът в жилището му иззвъня. Открай време не понасяше телефоните – те нарушаваха тишината. Карл подскочи. В момента се намираше отвъд Африка: четеше автобиографичния роман на Карен Бликсен*; бе го прочел за първи път преди двайсет и пет години. След четвърт век посягаше отново към прочетените през съответната година книги, за да провери дали ще му разкажат нещо ново.

[* Карен Бликсен (1885-1962) — датска писателка, станала световноизвестна с романа "Отвъд Африка", в който разказва за живота си в Кения. – Б. пр.]

Сложи между страниците касова бележка от хлебарницата и внимателно положи старата книга върху масичката.

Преди да вдигне слушалката, провери облеклото си и оправи яката на ризата.

- Колхоф, добър вечер.
- С Карл Колхоф ли говоря?
- Да, на телефона.
- Обаждам се от резиденцията за стари хора "С гледка към катедралата". Густав Грубер желае да ви види.
  - Но днес е събота. Той не желае посещения в събота.
  - Приятелят ви не е добре. Моля ви да побързате.

Карл вървеше с такава бързина по нощните улици, че много скоро се задъха. По пътя непрестанно се питаше дали да занесе нещо на Густав... Но когато някой си отива завинаги, оставя всичко, което е притежавал, дори онова, което току-що е получил. Въпреки това купи от бензиностанцията букет пъстри лалета. Густав обичаше лалета, обичаше и Амстердам. Лалетата го правеха щастлив. Надали щеше да си отнесе щастието в отвъдното, но животът обикновено не съдържа много щастие. Или може би в последните моменти щастието е по-важно, отколкото когато и да било преди?

Най-сетне пристигна в дома. Не изчака асансьора, а тръгна по стълбата, почука бързо и отвори вратата, без да чуе отговора.

Сабине Грубер стоеше в средата на стаята.

Густав лежеше в леглото си и дишаше мъчително.

- Няма да ви пусна при него заяви Сабине, притисна длани върху гърдите му и го избута в коридора. Държеше да прекара последните минути насаме с баща си.
- Никой не бива да го посещава добави тя. Нужно му е спокойствие и затвори вратата.
  - Как е Густав?
  - В момента наистина нямам време да говоря с вас.
  - Мога ли да направя нещо?
  - Не, не можете да му помогнете.
- Имам предвид за вас. Да ви донеса ли нещо за пиене? Нещо за хапване? Изглеждате, сякаш се нуждаете от храна и вода.
  - Справям се добре и без вас, господин Колхоф.

Сабине не каза нищо повече. Карл обаче не възнамеряваше да остави стария си приятел сам. Ако си отиде сега, ще се чувства, сякаш е обърнал гръб на удавник.

Седна на стола в коридора, но веднага стана. Да седи, означаваше да се

предаде. Тръгна по дългия коридор, пропит с миризма на почистващи препарати, след малко зави по следващия. Толкова си приличаха, че все едно се намираше в лабиринт, откъдето няма измъкване.

Най-сетне откри, каквото търсеше – шкаф с книги. Библиотеката на дома се състоеше от голям брой вехти томчета, които не ставаха дори за битпазара. Истински хоспис за книги. Карл обходи с поглед рафтовете, имената на авторите, заглавията. Отначало не знаеше какво търси, но когато не го намери веднага, разбра.

Най-сетне! "Емил и детективите" от Ерих Кестнер. Густав непременно е чел книгата през младите си години.

Върна се пред стаята на стария си приятел и седна.

Отвори книгата и започна да чете на глас.

Думите нямаше да стигнат до Густав през стената, но Карл въпреки това четеше високо. Знаеше, че думите не съдържат магия, която ще излекува болния. Не живееше със самочувствието, че е Мерлин, или древноегипетският магьосник Деди, или древноримската Цирцея. Той е просто Карл Колхоф, чийто глас се пречупва от мъка по отиващия си приятел.

Четеше за Емил Тишбайн, който пътува за Берлин, и господин Грундайс му открадва 140 марки от джоба на сакото. Четеше за Густав с тромбата, за Пони Хютхен и съобщителната служба с "Парола Емил".

Не поглеждаше часовника си, четеше без почивка, защото го беше страх, че ако млъкне, животът на Густав ще свърши.

Внезапно покрай него мина забързана санитарка и влезе в стаята на Густав. Появиха се и лекари в бели престилки, сякаш група птици бягаха от хищник.

Карл четеше все по-силно, все по-бързо. Буквално изтръгваше думите от книгата. Стискаше я толкова силно, че корицата се нагъна.

След няколко минути ятото бели птици се изниза от стаята бавно, със сведени глави.

Когато настана тишина, Карл затвори книгата, положи я на пода до вратата и си тръгна.

Никога вече нямаше да дойде в този мъртъв дом.

Старата медна камбанка в книжарницата, която възвестяваше влизането на клиенти, обикновено звънеше весело. Днес обаче при влизането на Карл издаде тъжен звук.

Близо до входа бе поставен статив с голяма снимка с черен креп. Густав беше сниман в деня, когато Сабине го изпрати в пенсия. Лицето му почти не се виждаше зад големия букет, а редом със сияещата му дъщеря усмивката му изглеждаше като жалко ехо. По онова време той вече не беше истинският Густав – бе започнал да става сянка.

Пред статива имаше малка маса с блестяща бяла покривка. Върху масата лежеше книга за изказване на съболезнования. Карл прелисти тежките страници с треперещи пръсти. Видя сърчица, прочете думи на тъга и болка. Много хора бяха споделили спомени за Густав; назоваваха книги, които им е препоръчал и са се оказала важни за тях.

Матирана черна писалка бе положена подканващо до книгата.

Карл усещаше кога думите, които чете, са подходящи, ала самият той никога не намираше най-добрите думи за писане. А за Густав трябваше да са най-добрите. Густав беше човек на думите и заслужаваше да бъде

изпратен с най-истинските. Ако сбърка, ще се чувства като дилетант, сготвил и поднесъл на готвача собствената му рецепта в безобразен вид.

Сабине Грубер, облечена в тясна черна рокля, стоеше зад тезгяха, взираше се в екрана на компютъра и пишеше. Косата скриваше лицето й.

Карл пристъпи към нея.

— Моите най-искрени съболезнования за загубата ви...

Учтивото обръщение излезе много трудно от устните му.

- Благодаря промълви тя, без да го погледне. Трябва да говорим.
- Винаги когато се нуждаеш от човек да те изслуша, аз съм тук. Или от рамо, на което да поплачеш...

Най-сетне Сабине вдигна глава. Ала не го погледна в очите, погледът й се впи в някаква точка на челото му.

— Господин Колхоф, не става дума за баща ми. Става дума за книжарницата.

През този ден светът му беше изпълнен само с тъга, затова не забеляза колко остър е тонът й.

- Разбира се. Готов съм да помогна и когато става дума за книжарницата.
- Когато баща ми беше още жив, не смеех да променя начина на работа в книжарницата, защото знаех, че няма да му хареса. Но сега... Разбирате, надявам се, че няма да губя време и веднага ще пристъпя към така важните за оцеляването на нашата книжарница промени.

Изречението прозвуча, сякаш си го е написала и го е научила наизуст.

- Да, естествено Карл все още не разбираше накъде бие Сабине.
- Вашите доставки по домовете ще бъдат спрени незабавно. Който си поръча книги, ще идва да ги взема от книжарницата, или търговецът на едро ще му ги изпраща. Моля да информирате клиентите лично какво предстои. Ако пропуснете някого, ще го уведомим с писмо.
- Заради хонорара ми ли постъпвате така? От този момент нататък няма да вземам пари за услугата.
- Не става въпрос само за пари, господин Колхоф. Вече ви обясних, и то подробно, че това са излишни разходи на труд и време.
- Но клиентите правят поръчките си лично при мен и аз ги вкарвам в системата.
- Нямам желание да обсъждам с вас вътрешните дела на книжарницата. Тя е моя, аз вземам решенията отново започна да трака по клавиатурата. Решението ми е рационално, съобразено с изискванията за ефективно управление. Моля да не раздухвате излишно въпроса, защото не е чак толкова важен. По-добре използвайте вечерите си за хубави неща.

Карл стоеше и я гледаше. Не бе в състояние да се помръдне. След малко усети, че е спрял и да диша. С поемането на дъх се върна и мисленето. Добре, че напълни дробовете си с въздух. Сабине му препоръчваше да използва вечерите си за хубави неща? Но нима има нещо по-прекрасно от това да носи книги на хора, които обичат да четат!

- Добре, тогава ще плащам книгите тук, като обикновен клиент, и ще ги доставям на читателите. Така няма да ви създавам излишни разходи.
- В този случай ще се лишите от застраховката, която ви се полага при разнасянето.
  - Готов съм да поема риска. Аз отговарям за себе си.
  - О, господин Колхоф, точно този вид дискусия исках да избегна.
  - Hо...
- Дейността ви ще изглежда като официална услуга, предлагана от нашата книжарница. Ако се държите зле с клиентите, поведението ви ще се

отрази върху нас. Така, а сега наистина имам по-важна работа. Не желая да продължаваме този разговор. Моля всички ви да отидете по работните си места!

Карл не бе забелязал, че продавачите в книжарницата са образували полукръг зад него. Даже Леон беше тук.

- Господин Колхоф никога не се е държал зле с клиент заговори първа Ванеса Айхендорф. Преди много години Карл я бе обучил да работи в книжарницата. Неуморно й вдъхваше смелост да преодолее началните трудности и да не се предава.
- Никога, никога не е имало оплаквания обади се Юлия Бернер. Преди доста време Карл й бе подарил трийсет марки, за да поправи грешката си при изготвянето на дневния баланс.
- Винаги е бил пример за нас. Благодарение на него се научихме да се грижим за клиентите ни заяви Йохен Гизинг. Карл бе осигурил на дъщеря му Лили място за практика в пекарната, откъдето си купуваше кроасани за закуска. С пекаря бяха приятели, защото Карл купуваше от него вече двайсет и седем години и замяната на пресни хлебни изделия срещу блестящи монети ги свързваше по много специален начин.

Леон се почувства длъжен да се включи в общия хор:

— Моето семейство от години купува книги само оттук заради господин Колхоф. Аз не ги чета, вярно, но другите ги харесват...

Сабине Грубер видимо се изнерви. Очите й се стрелкаха насам-натам, вената на шията й изпъкна, ръцете й трескаво местеха моливите пред нея. Беше решила днес да тегли чертата. Да сложи край. Рано сутринта изхвърли от бюрото всичко, което напомняше за баща й. Снимка на Густав с бъдещия носител на Нобелова награда от Белендорф*, още съвсем млад, грамотата за получената от Густав награда за култура в знак на благодарност за непрестанно организираните литературни четения. Изхвърли дори глупавата рисунка, която бе сътворила за баща си в детската градина. Не желаеше нищо да й напомня за него. Не желаеше да я боли. А най-ужасният спомен за баща й беше вечното присъствие на Карл Колхоф – ако традицията не изискваше друго, Густав непременно щеше да припише книжарницата на него.

[* Става дума за Гюнтер Грас (1927-2015) — немски писател, скулптор и художник, носител на Нобеловата награда за литература през 1999 г., който през последните си години живее със съпругата си в Белендорф, край Любек. — Б. пр.]

Сабине Грубер огледа сътрудниците си и разбра: те не желаеха да забравят баща й. А Карл Колхоф беше последната им връзка с него.

Днес обаче не беше денят да се отърве от тази последна връзка.

Днес беше денят да покаже на всички, че ще реже злото от корен.

Засега – каза само тя.

Всички разбраха заплахата.

Карл събра книгите в мълчание. Сгъването на хартията, внимателното отрязване на тиксото, шумоленето на пакетите в раницата – цялата тази добре позната рутина успокои дишането, но не и сърцето му. В момента работеше на изпитателен срок. Една-единствена грешка щеше да е достатъчна да го прогонят от книжарницата. Заедно с поръчаните книги прибра в раницата и онези, които възнамеряваше да подари на постоянните си клиенти, за да ги направи щастливи. Нали така бе планирала Шаша!

Каква книга ще избере за себе си, когато го уволнят? Компютърът на Сабине Грубер навярно ще му препоръча наръчник със смислени задачи за мъж на неговата възраст. Да построи в двора леха нависоко, да готви вкусно с малко продукти, да плете зимни шапки на една кука, да рисува върху коприна, а защо не и да се запише да следва? Всички тези занимания навярно щяха да му се отразят благотворно, ако не бе изгубил задачата, която от десетки години го правеше истински щастлив. Другите задачи бяха само заместители и щяха да имат горчив вкус. Все едно любител на истинско кафе да пие отвара от синя жлъчка.

Даже жълтото зимно яке на Шаша, с което момичето дори при облачно време изглеждаше като слънце на две крачета, не успя да го ободри.

- Днес си различен заяви тя вместо поздрав.
- Не, същият съм си.
- Очите ти са други.

Шаша тръгна заднешком пред него, за да го огледа по-добре.

- Имам само тези очи. Няма как да ги заменя.
- Плакал ли си?
- He.
- Според мен си плакал вътрешно. Сълзите не са в очите, а в сърцето.
- Сълзи в сърцето?
- Не съм сигурна, но мисля, че е възможно.
- Защо тогава твърдиш, че очите ми са други?
- Срам ги е. Всъщност те би трябвало да плачат, а не сърцето.

Карл прокара пръсти по клепачите си. Да, навярно очите му се срамуваха и се нуждаеха от знак на обич.

- Позволяваш ли да попитам нещо?
- Обикновено не ме молиш за разрешение, а просто питаш.
- Малко ме е страх, защото въпросът може да ти се стори тъп.
- Никога досега не съм се подигравал на въпросите ти. Така ще е и занапред. Казвай!
  - Измисли ли име за мен?
  - Не. Не се сещам за нито една книга, в която има герой като теб.
  - Да, но аз искам да имам име! Трябва да четеш повече книги!
- Навярно скоро ще имам предостатъчно време за четене отвърна тихо Карл, но не обясни какво има предвид.

Днес Куче се появи по-рано от обикновено и започна да се отрива о десния крак на Карл — знаеше, че там е джобът с кутийката от бонбони. Карл обаче не даде нищо на котката. Не знаеше дали тя ще продължи да идва при него дори ако не й носи храна. Наведе се да я помилва по главичката, но Куче се отдръпна. Карл залитна, спъна се и падна по лице върху стария паваж. Макар да бяха поставени преди столетия, паветата упорито пазеха твърдостта си и не се плашеха нито от конски каруци, нито от танкови вериги. Удари си първо коленете, после останалата част от тялото отстрани. Въпреки острата болка, която го прониза, разочарованието тежеше много по-силно. Никога досега не беше падал по време на обиколка. Дори не се подхлъзваше. Знаеше, че може да разчита на здравите обувки, на дебелите чорапи — и на краката си. Но явно светът се променяше, и то не само на едно място. Промените го нападаха като глутница гладни вълци. А той беше само една ранена овца...

— Ела, ще ти помогна – извика Шаша и протегна ръка.

Карл я пое, ала се опря на камъните, вместо да дръпне ръката на момичето и да го извади от равновесие.

- Искаш ли да нося раницата ти? Ще се справя с две.
- Няма нужда прошепна Карл и се изправи. Коленете го боляха силно, дланите му бяха одраскани. Не бих могъл да направя обиколката си без раница на гърба.

Шаша му подаде раницата, която при падането бе отлетяла доста надалеч.

- Леле, колко е тежка! Наистина ли харесваш всички книги вътре? Или разнасяш и такива, дето не са ти интересни?
- Обичам въпросите ти Карл се опита да почисти дрехите си от уличната мръсотия, но днес ми идват твърде много. Нямам сили да ги обмисля.
  - Това не е отговор!

Карл въздъхна.

— Да, разнасям и книги, които не харесвам. Които не ми говорят. Знаеш ли, книгата не говори на всеки читател. Освен това една глупава книга също може да наведе на умни мисли. Малко глупост не вреди никому. Трябва само да внимаваме глупостта да не вземе връх и да се разпространи.

Карл лъжеше много рядко. Почти никога не му се случваше да каже, че книгата е продадена, а когато все пак го направеше, изпитваше срам. Веднъж не занесе книга на Ефи, защото му казаха, че след като я прочела, една жена изпаднала в депресия.

- Имам още един въпрос.
- Ще ти отговоря друг път. Днес нямам сили дори да си отворя устата.
- Само още един! Моля те, моля те, моля те!
- Няма ли поне веднъж да отстъпиш?

Шаша прие тези думи за съгласие. Но щеше да попита и ако той бе казал не. Чувството й подсказваше, че ако не си говорят, Карл ще се удави в тъгата си. Въпросите й бяха спасителни пояси за мислите му – така го държеше на повърхността, близо до себе си.

 Случвало ли се е да не приемеш някой клиент? Или да го задраскаш от списъка?

Карл се раздразни силно и за момент забрави болката си.

- Да, за да се спася. Ще направя същото и сега. Ще мълча!
- Сигурно клиентът е бил мъжът на Ефи! Щял е да те набие, нали?
- Какво? Не, разбира се. Къде е Куче?

Котката си беше отишла без много церемонии.

— Тогава защо? – продължи с въпросите Шаша. – Отговори ми!

Карл пое дълбоко дъх. Не желаеше да отговаря, но не искаше и да изгуби малката си придружителка. Вече бе изгубил Куче. Самотата щеше да е много по-страшна от въпросите на Шаша.

- Имах клиентка, която първо пречупваше гръбчетата на книгите. Разбираш ли, прегъваше гръбчето и не се отказваше, докато не чуе силен пукот.
  - Това е безумие!

Шаша бе готова да се изплюе на тротоара, ала не посмя.

— Заяви ми, че така щяла да ги държи по-добре и нямало да се затварят толкова лесно. Пречупваше гръбчето веднага след разопаковането на книгата, буквално трепереше от нетърпение. Шумът ме влудяваше. Един ден й заявих, че повече няма да ме види. Сега доволна ли си?

Шаша си представи книгите в раницата си.

- Според мен си постъпил правилно. Да ти купя ли сладолед?
- Като награда, че отговорих на въпросите ти?
- Да, но и защото сладоледът подобрява настроението.

- Не при всички проблеми. При моите, със сигурност не.
- Напротив, при всички. Това му е страхотното на сладоледа.

Шаша настоя и Карл се поддаде. Поръчаха си сладолед на име "Пингвин", украсен с шоколадов крем с лешници. Оказа се невероятно сладък. На всичкото отгоре Шаша го поръси с пъстри стърготини.

Сладоледът наистина помогна. А когато две бели капки паднаха върху дясната обувка на Карл и тя заприлича на лице с доста глупаво изражение, и двамата се разсмяха.

Тази вечер Карл съобщи на всички свои клиенти, че от днес нататък трябва да поръчват книгите си лично при него, най-добре, когато ги посещава, ако не, по телефона. Винаги можели да го намерят в дома му. Не смееше да рискува клиентите да отидат при Сабине Грубер и тя да ги убеди да се откажат от услугите му. Тогава щеше да го уволни без угризения. Щом няма клиенти, няма и Карл.

Шаша носеше книги само за онези, които още не бяха получили подарък от нея. Доктор Фаустус се сдоби с календар, озаглавен "Най-сладките кученца на света", и се опита да покаже колко се радва. Карл бе приготвил за мистър Дарси специално издание на "Гордост и предразсъдъци" и му връчи книгата като знак на благодарност за дългогодишната му вярност. Тогава разбра, че господин Фон Хоенеш е получил подарък и вчера, защото Карл имал рожден ден по панамски. И най-хубавото: дървообработването се оказало много по-увлекателно, отколкото очаквал.

При тези думи той погледна дяволито към Шаша и тя гордо се изправи в целия си ръст.

Ефи не бе поръчала нищо, но двамата минаха покрай къщата й с надеждата да разберат как е. Прозорците бяха тъмни. Звъннаха, но никой не им отвори. Карл пусна в пощенската кутия "Лиричната домашна аптека на доктор Кестнер". Бе избрал тази книга, защото предполагаше, че Ефи се нуждае от помощ в много области на живота. За съжаление не беше сигурен дали прекрасните рими на Кестнер ще помогнат.

Херкулес ги покани в кухнята да пият чай и Шаша започна да го разпитва дали "Вертер" (не бе запомнила цялото заглавие) му е харесал.

— Знаеш ли, това е роман в писма. Главният герой е младият практикант в правна кантора Вертер, който е нещастно влюбен в Лоте. За съжаление тя е сгодена за друг.

Шаша се стъписа. Херкулес повтаряще думите, с които Карл бе описал романа! Да не би да ги е научил наизуст?

Карл бе избрал за него книга с червена подвързия, в която бяха обобщени най-важните произведения на световната литература. Херкулес я разопакова, но изобщо не се зарадва, само я погледна объркано. Едва когато Шаша му обясни какво е имал предвид Карл, лицето му се озари от усмивка.

— Вече не се нуждаете от мен, за да правя обобщения на поръчаните книги — обясни Карл. — Ще дадем думата на експертите в тази област.

Усмивката изчезна в миг, все едно бе угасил лампата.

Шаша разбра първа. Наведе се към Карл и пошепна настойчиво:

- Гледай го в очите! отвори книгата и се обърна към Херкулес. Показалецът й се плъзна по имената в съдържанието. Тук са подредени по азбучен ред най-важните романи. Този например е със заглавие "Остров Рюген". Доколкото знам, е много известен. Чели ли сте го?
  - Не, още не.

- Но този ви е познат, нали? посочи най-долния ред и след кратка пауза прочете "заглавието": "Овцете на семейство Щайн".
- За съжаление и той ми е непознат. Моля ви, господин Колхоф, трябва да продължите да ми разказвате съдържанието на романите! Написаното в книгата сигурно е интересно, но когато ви слушам, историята наистина оживява пред мен.
  - Ако желаете, ще продължим както досега.

Лампичката отново светна. Херкулес пожела да чуе за какво става дума в "Остров Рюген" и "Овцете на семейство Щайн" и Карл задоволи любопитството му, доколкото беше възможно. Не беше чел нито една от двете книги. Те просто не съществуваха.

Най-сетне излязоха на улицата, Карл въздъхна дълбоко.

- Той не може да чете!
- Бедничкият!
- Рюген, овце, семейство Щайн... Откъде ти дойде на ума?
- Миналата година с татко бяхме на почивка на остров Рюген, в хотела на семейство Щайн, те имат много, много овце, страхотни са! В бързината не можах да измисля нещо друго. Нали ще помогнем на Херкулес? Моля те!
  - Длъжни сме да му помогнем.
  - Книгата не е достатъчна.
- Права си. Трябва да му помогнем, но да не го караме да се срамува. В момента умира от срам.
  - Тъпо е да се срамуваш. Знам го, защото често ме е срам.

Продължиха напред в мълчание.

По някое време действието на сладоледа "Пингвин" отслабна. Очевидно през някои дни човек се нуждае от повече сладолед, отколкото е в състояние да погълне.

Накрая минаха покрай къщата на Четеца. Днес в раниците им нямаше книга за него.

 Как е романът му? – поинтересува се Шаша. – Ще напишеш ли хепиенд?

Карл все още не бе прочел нито ред.

В този миг проумя, че не бива да отлага повече.

Карл премести високото кресло по-далеч от големия прозорец. Днес не желаеше да гледа своя град. Нямаше намерение да търси клиентите си по улиците и уличките, нито пък Куче по покривите и терасите. Стараеше се да загърби страха и болката.

За четенето си бе приготвил голяма кана билков чай. Сложи я върху поставка със свещ отдолу, за да поддържа чая топъл.

Карл делеше читателите на зайци, костенурки и риби. Самият той беше риба: носеше се по течението на книгата, понякога бавно, друг път бързо. Зайците четяха светкавично: буквално фучаха през книгата и много бързо забравяха какво са прочели на предишните страници. Налагаше им се често-често да се връщат към началото на книгата, за да проверят кои са споменатите лица. Костенурките постъпваха по същия начин, само че те четяха твърде бавно и за една книга им трябваха месеци. По една страница вечер и заспиваха. Понякога прочитаха страницата и на следващата вечер, защото не бяха сигурни докъде са стигнали. Всяко от тези животни нерядко се превръщаше за кратко време в любопитна калугерица. Прескачаше към края, прочиташе първо финала и после останалото. Според Карл подобно

поведение беше все едно да изгълташ първо десерта. Да, десертът беше сладък и прекрасен, но му липсваше удоволствието, което доставят пикантните ястия.

Все едно какво животно беше читателят, моментът на отварянето на новата книга бе много специален. В такива моменти Карл винаги изпитваше безпокойство. Дали текстът ще отговори на очакванията, събудени от заглавието, корицата и анотацията на обложката? Възможно ли е да ги надмине? Дали езикът и стилът ще докоснат сърцето му?

Едва прочел първото изречение, Карл чу топлия баритон на Четеца. Обзе го усещането, че романът се състои само от думи, които Четецът произнася с удоволствие. Всеки ред бе написан сякаш със слуха – от гледна точка на анатомията, това, естествено, беше пълна глупост, но все пак... В книгата се срещаха и жестоки думи, но Четецът бе съумял да подбере такива, които звучат красиво. Карл неволно зачете книгата на глас. Никога досега не беше постъпвал така.

Нито веднъж не посегна към чая.

Всъщност Карл четеше две книги едновременно. Защото глухонемият, който копнееше да се научи да танцува танго, тайно пишеше роман. В романа му се говореше за капитана на балон с горещ въздух, който си построил толкова голям въздушен кораб с толкова грамадна гондола, че поместил вътре всичко, от което се нуждаел, за да живее, и прекарал остатъка от дните си във въздуха, без да изпита потребност да се върне на земята.

Когато глухонемият прекъсна връзката с учителката си по танц, защото през цялото време го бе лъгала, капитанът от романа му получи възможността да се радва на щастието си – заради любовта на живота си, той кацна на земята и двамата се събраха завинаги.

Дано Шаша приеме този половинчат хепиенд, помисли си Карл.

Представи си момичето и се засмя. Тя му липсваше много повече от разнасянето на книги.

Приключи с ръкописа, окрилен от щастие, но и изпълнен с лека меланхолия. Дори когато една прекрасна книга завършва на най-подходящото място с най-подходящите думи, и всичко, което авторът би могъл да напише след това, само би нарушило съвършенството, читателят желае да прочете поне още няколко страници. Това се нарича шизофрения на четенето.

Карл си обеща да каже на четеца колко силно го е затрогнала книгата му, ала се усъмни, че неговото мнение ще е достатъчно.

Въпреки това Четецът трябваше да се убеди, че е написал невероятен роман.

В ума на Карл се зароди идея. Дано успее да я осъществи.

ПЕТА ГЛАВА

Думите

Карл често се питаше защо времето в романите се променя според настроенията на главните герои. Самият той днес беше в страхотно настроение, но времето в града не пожела да се съобрази с него. Той гореше от жажда за действие, ала небето се бе забулило в мръсно сиво и от издутите

облаци падаха едри дъждовни капки. Карл вдигна яката на палтото си и реши засега да не отваря чадъра. Знаеше, че ще се намокри, но въпреки това предпочете да изчака, докато дъждът се засили.

Подло време, наистина. Подхождаше перфектно на настроението на Шаша.

Бе нахлупила шапката с фалшиви пилотски очила почти до носа. Днес представляваше тъжно слънце. – Какво има?

- Онзи тъпак Симон! думите прозвучаха като смъртоносно проклятие.
- Сладолед "Пингвин"? попита Карл. Нали Шаша бе казала, че сладоледът винаги оправя настроението!
  - Не искам! отвърна упорито момичето.
  - Две топки и пъстри захарни пръчици?
  - Е, добре съгласи се тя без колебание. Но сега, веднага!

Ето как стана така, че Карл за първи път промени поредността в обиколката за разнасяне на книги.

Малката сладоледаджийница "Пино" днес предлагаше шоколадов сос или захарни пръчици, Шаша поиска и двете. Карл също си взе топка сладолед.

Не искаше Шаша да яде сама.

Понеже сладолед не може да се яде с мрачна физиономия, лицата им скоро се разведриха.

Какво направи Симон?

Шаша облиза потеклия по вафлената фунийка сладолед.

— През междучасието дойде при мен и ме блъсна. Просто така. Паднах в храстите. Одрасках си ръката – показа му мястото. – Погледни! Има кръв!

Шаша знаеше, че раничката не е сериозна. Знаеше също, че Симон не я блъсна много силно и тя падна лошо само защото училищната й раница беше препълнена. Симон се уплаши от глупавата си постъпка и избяга виновно. Но когато в живота й се случваше драма, тя обичаше да я разиграва докрай.

- Сигурно те боли промълви съчувствено Карл.
- И то как!
- Да му духна ли?
- Глупости! Няма да помогне! Това е истинска рана!

Лечебното действие на духането се бе изпарило заедно с вярата в Дядо Коледа и Великденския заек.

- Според мен този Симон е влюбен в теб.
- Затова ли ме блъска?

Шаша довърши сладоледа, за да скрие недоволството си от тази забележка.

- Да. Момчетата са такива. На тази възраст още не знаят как да си говорят с момичетата.
  - Аха! Затова пък знаят как да ги блъскат!
- Правилно. Даже си има специално понятие: негативно контактуване.
   Значи е научно доказано.
  - Въпреки това Симон е тъпак! Шаша захапа вафлената фунийка.

На нейната възраст "момче" и "тъпак" са синоними, каза си Карл.

 Всички момчета са малко тъпи – обясни с усмивка той. – Почакай, докато станат мъже.

За съжаление някои ставаха тъпи мъже.

— Искаш ли да намерим Симон и да го блъснем? – предложи Карл.

Шаша го изгледа изумена, после се разсмя неудържимо и за малко да

изпусне сладоледа. Мина доста време, докато се успокои.

— В никакъв случай! Не съм тъпа като него. Отиваме да носим книги!

По целия път към убежището на сестра Амарилис Шаша ругаеше Симон. Хрумваха й все нови и нови постъпки, които го характеризираха като тъпак. Симон нарисувал върху чантата й глупава муцунка, скрил раницата й (до неговата!), а в часа по физическо я избрал в неговия екип, макар че изобщо не я бивало да играе народна топка. Наистина ли всичко това означава, че той я харесва? Какво му е направила? Познавали се от детската градина, там си играели кротко на мама и татко и даже си имали деца: плюшено лъвче или малката Анет с огромните уши.

Монахинята си бе поръчала поредния трилър, в който от всяка страница капеше кръв. За подарък Карл бе избрал юридически наръчник на тема "жилищно право". Надяваше се тя да го прочете и да намери начин да си остане в манастира. Не бе забравил да купи и брашно, и свещи.

Следващата клиентка беше госпожа Дългото чорапче. Вратата се отвори веднага след позвъняването.

О, ето ви и вас! Секунда!

Върна се в къщата и когато се появи отново, не само беше вързала непокорната си коса на опашка, ами и гордо размахваше "Намери грешката".

— Открих всички грешки! — отвори книгата и им показа десетките червени точки. — Да не говорим, че в придружаващите текстове също имаше грешки. За тях трябва да ми дадат допълнителни точки — заключи с усмивка. — Много благодаря! Отдавна не съм се забавлявала така. Знаете ли, учениците ужасно ми липсват. Особено лошите, защото имах на какво да ги уча.

Идеята в ума на Карл отдавна очакваше голямото представяне и сега нетърпеливо излезе пред завесата.

- Ще ми направиш ли услуга? обърна се той към Шаша.
- Естествено!
- И няма да искаш сладолед за награда?
- Вече ядох засмя се тя, но съм готова да хапна още, щом ме молиш за услуга.
- Иди да провериш дали Херкулес си е вкъщи. Тичай! Ако е там, направи така, че да си остане у дома. Не го пускай да отиде на покупки или във фитнеса. Кажи му да не мърда от къщи, а после се върни бързо при нас. Давай!

Шаша кимна и хукна като подгонена. Докато чакаше, госпожа Дългото чорапче представи на Карл поредната печатна грешка: "партитурен етаж".

Момичето се чувстваше отлично – тичаше в името на едно добро дело! Усещаше краката си по-бързи, сърцето й биеше силно и радостно. Два пъти даже извика на минувачите "Не се пречкайте!" За съжаление домът на Херкулес беше наблизо. Натисна звънеца и той веднага се обади по уредбата.

- Кой е?
- Аз съм, Шаша, дето идвам с господин Колхоф, нали знаете, носим ви книги!
  - Чудесно, но днес не съм поръчал нищо.
  - Хубаво е, че си тук. Няма да излизаш, нали?
  - Да, не мисля да излизам. Защо питаш?

- Няма да отидеш на фитнес или в супера, нали?
- Шаша?
- Да?
- Какви са тези странни въпроси?
- Просто кажи да или не! По-добре кажи да!
- Днес няма да излизам.
- Супер! Благодаря, Херкулес!
- Херку... Какво?

Но Шаша отдавна я нямаше. Пристигна задъхана при госпожа Дългото чорапче, която вече си обличаше палтото. Вълнуваше се силно и улучи ръкавите едва на третия опит.

— Не е далече — окуражи я Карл. Двамата бяха обсъдили точно как да постъпят. — Ако той се съгласи, ще му кажете да идва във вашата къща — отвори чадъра си. — Заповядайте, така ще се чувствате по-спокойна.

Госпожа Дългото чорапче вдигна глава към безкрайното небе и й се зави свят. Толкова отдавна не беше излизала от дома си! Добре, че усещаше подкрепящата я мъжка ръка, защото се чувстваше като прохождащо дете. Кога бе излизала за последен път? Всъщност не беше планирала да избягва откритото небе и свободата за вечни времена. Само че дните се превърнаха в седмици, после в месеци и години. Колкото повече време минаваше, толкова по-силен ставаше страхът й. Не смееше да напусне сигурното си убежище, където стени и завивки я пазеха от външния свят.

Днес обаче ставаше дума за нов ученик. Карл Колхоф успя да я убеди, че единствено тя е способна да промени живота му.

Това беше най-добрият повод да излезе навън.

Коленете й трепереха, но постепенно се успокои. Карл я държеше здраво, а момиченцето подскачаше весело и я разсейваше. След няколко минути към малката компания се присъедини котка, която обаче не мяукаше, а лаеше. Навярно не съм чула добре, помисли си учителката.

Шаша отново натисна звънеца на Херкулес.

- Добър ден, кой е? прозвуча гласът му от уредбата.
- Отново е Шаша, но този път с мен е и господин Колхоф.
- Както вече казах, не съм поръчвал книга засмя се Херкулес.

Карл се приближи към домофона.

— Всъщност сме тук за друго. Бих искал да ви помоля за малка услуга.

Чу се щракане.

– Заповядайте, качете се.

Херкулес ги очакваше пред вратата на жилището си.

- Благодаря ви, че се съгласихте да ни приемете рече учтиво Карл.
- За вас винаги, нали знаете?
- Това е госпожа... по дяволите! Карл я наричаше само госпожа Дългото чорапче и напълно бе забравил истинското й име. Въпреки че всеки път поглеждаше табелката до звънеца, в паметта му бе останало само черно петно.
- Доротея Хилесхайм представи се дамата. Някои мои приятели ме наричат и госпожа Дългото чорапче.

Погледна Карл, той погледна Шаша, а момичето сведе поглед към плочките на стълбището.

Влязоха в кухнята, Херкулес предложи чай.

- Кажете с какво мога да ви помогна? попита с интерес грамадният мъж.
  - Аз съм начална учителка подхвана госпожа Хилесхайм.

Херкулес събра вежди като боксьор, който очаква опасен удар.

- Един от учениците ми не може да чете и пише. Неграмотен е.
- Не разбирам как бих могъл да ви помогна отвърна след кратко покашляне Херкулес. Аз работя в строителството.
- Проблемът е, че момчето не изпитва респект пред мен. Специално за него създадох ефективен метод за обучение по четене и писане, но аз съм стара жена. Е, сърцето ми е още младо, естествено, но момчето не ме харесва. Нужен ми е помощник, най-добре мъж, който внушава респект. Ученикът ми обожава екшън-герои с грамадни мускули. Разказах на господин Колхоф колко съм загрижена за хлапака и той се сети за вас. Дойдохме да ви помолим да ни помогнете.
  - Вижте, аз...
- За целта ще се наложи първо да ви запозная с моята система, а после вие ще я приложите върху него. Не мога просто така да ви хвърля в морето, нали? Предстои ни доста работа. Няма да ви лъжа ще ви струва много усилия. Необходимо е да минем всички букви, една след друга, защото съм създала специална програма за овладяването на азбуката.

Госпожа Дългото чорапче наблюдаваше внимателно Херкулес, който нервно кършеше ръце.

— Напълно ви разбирам, повярвайте! Няма да се разсърдя, ако ми откажете. Изненадахме ви, а и сигурно си имате достатъчно друга работа. Но аз правя всичко за учениците си. Това момче наистина е добро, заслужава да му помогнем. Лошото е, че никой не е положил усилия да го научи да чете и пише, а аз не искам да пропилее живота си.

Госпожа Дългото чорапче отпи глътка вода. Надяваше се да не е прекалила е разясненията и номерът й да мине.

— Ако искаш, ще ти ушием костюм на супергерой — предложи Шаша. — Ще те наречем "Капитан Азбука" или "АБВ-мен". Още отсега ми се иска да уча с теб!

Херкулес въздъхна дълбоко.

— Трябва да ви кажа нещо — последва нова въздишка. — Идеята е супер! Ако откажа, ще се чувствам ужасно. Съгласен съм! — протегна голямата си ръка. — Но да знаете, че непрекъснато ще задавам въпроси. Трябва да съм сигурен, че съм разбрал правилно. Моля да ме учите по вашия метод, сякаш съм вашия ученик. Когато правя нещо, правя го на сто процента. Страхотно е да помагам на деца да научат азбуката! Благодаря ви!

Карл бе готов да се засмее доволно, но се въздържа. Шаша сияеше, а госпожа Дългото чорапче улови лапата на Херкулес и я стисна с все сила.

Книжарят се наведе към момичето.

- Утре сутринта отново ще се нуждая от помощта ти. Би ли попитала баща си дали ти разрешава да дойдеш с мен?
- Той няма да каже не. И без това излиза от къщи преди мен. Той ме разбира.
  - Може да закъснееш за училище, но въпросът е важен.
- Утре имаме физическо първите два часа, така че не е важно. Или поне Симон няма да ме блъска.
- Няма да се бавим. Ако обаче си решила да станеш професионална спортистка, не би трябвало да отсъстваш от часовете по физическо.
  - Нищо подобно не съм решила!

Херкулес донесе шнапс и с госпожа Дългото чорапче вдигнаха тост за успеха на съвместното им начинание. Двамата говореха непрекъснато.

Карл се наведе отново към Шаша.

- Каква искаш да станеш?
- Още не знам.
- Аз исках да стана кмет.
- Аз не. Не съм организатор. Миналата година организирахме базар за бездомните животни, всеки трябваше да си направи щанд. Аз реших да продавам лимонада. С истински лимони! Имах маса с пластмасова покривка, много чаши, лимони, естествено, и така нататък. Нищо не се получи! Всички се справиха, само аз не! Знаеш ли как ми се смяха! Никога вече няма да организирам нищо. До края на живота си.
  - Но ти организира книги за клиентите. Справи се добре.
- По една книга за всеки. Купих ги от търговеца на стари книги. Тук няма никаква организация. Искам професия, където други организират. Аз ще съм работничка. Или сътрудничка. Като теб.
  - Добре, но къде ще работиш?
  - Няма значение. Важно е да работя наравно с всички. И да няма лимони.

Карл се събуди преди будилника. Погледна изненадан светещия циферблат. От цяла вечност не му се беше случвало да се събуди половин час преди обичайното време. Не се обърна на другата страна, а скочи стремително от леглото (доколкото беше възможно) и се приготви за един много специален ден. Да се подготви, означаваше главно да преодолее собствената си нервност.

Вчера се бе обадил в манифактурата за пури "Торседор", на "Бехтелщрасе". Представи се като редактор в градския всекидневник, решил да напише статия за техния четец. За да събере смелост за обаждането, изпи половин бутилка "Силванер". Докато разговаряше със собственичката на манифактурата, езикът му често се заплиташе, но тя изобщо не се учуди – навярно смяташе, че за журналистите е нормално да пият по всяко време. Карл се осведоми кога започва работното им време и кога идва четецът, попита също дали си носи книгите, или ги оставя на работното си място. Установи, че книгите го очакват на масата в халето. Поточно, не на маса, а на пулт, защото той обикновено чете прав. Работниците започвали в осем, четецът идвал половин час по-късно.

Времето се оказа подходящо.

Карл седя дълго пред филията, която си бе приготвил за закуска. Гледаше я, сякаш никога не е виждал подобно нещо. Нищо, че я бе приготвил както винаги: черен хляб, малко масло, тънки резени сирене. Вкусът й беше различен. И кафето му имаше друг вкус, въпреки че скоро не бе отварял нов пакет. Повече от двайсет години купуваше една и съща марка кафе, ала тази сутрин напитката му се стори невероятно добра, с плътен, наситен вкус. Сандвичът също беше друг: истински черен хляб, прясно масло, сирене със страхотен мирис. За първи път усещаше всяка съставка и й се наслаждаваше. Даже се осмели да си отреже втора филия и й се наслади също както на първата. Ако продължава така, ще надебелее.

Взе си палтото от куката и погледът му падна върху купчината книги върху скрина. Трябваше да ги върне в библиотеката. Бе заел от там десетки книги за деца с надеждата да открие някъде Шаша. Момичето копнееше да получи име на литературен герой, а той не го намираше. Нито едно момиче от книгите му не приличаше на Шаша. А може би вече беше късно за име, защото той я познаваше добре. Име от книга щеше да я стегне в нещо като корсет. След време обаче личността й щеше да се разгърне и да строши

корсета. Също както пеперудата се измъква от пашкула и вече не може да се върне вътре.

Въпреки това ще продължи да търси име за момичето, което го придружаваше.

Карл излезе на тротоара пред дома си и се замисли за госпожа Дългото чорапче. Вчера тя бе излязла в един напълно чужд свят, а днес и той се канеше да стори същото. Това беше неговият град. Центърът му се състоеше от два квадратни километра и в този голям квадрат той познаваше всяко паве. Не, в действителност това не беше неговият град, а само неговата представа за града. Карл излизаше от къщи не по-рано от девет и се прибираше най-късно в девет вечерта. Не знаеше какво се случва в неговия град през останалото време. Не познаваше хората по улиците, не беше чувал гласовете им, нито градските шумове.

Докато вървеше към манифактурата за пури, той гледаше своя град с нови очи.

Спря на двеста метра пред целта. Намираше се на оживено кръстовище, тук се пресичаха две шосета с по четири платна. Тук свършваше неговият свят. Не натисна копчето, за да пресече, а погледна над невидимата граница към манифактурата.

Там стоеше Шаша и му махаше. Това момиче непрекъснато махаше. В момента сякаш теглеше шнур, с който го бе привързала невидимо. След три светофара Карл най-сетне се реши и пресече невидимата стена, за да стигне до манифактурата.

Напусна своя малък остров, защото част от него се бе отдалечила от сушата.

Шаша пристъпваше неспокойно от крак на крак.

- Ще ми кажеш ли най-после защо трябваше да дойда чак тук?
- Ти си ключът отговори Карл.
- Какво означава това?
- От този момент нататък ти си племенницата на Четеца и искаш да го изненадаш.
  - Не е ли по-добре ти да си чичо му?
- Не, защото ти си мило малко момиче и никой не може да ти откаже, когато си наумиш нещо. А аз съм просто един леко откачен старец.
  - Не съм малко момиче!

Карл се огледа дали някой не ги подслушва. Даже провери дали прозорците на манифактурата са отворени или открехнати. Едва тогава продължи да обяснява:

- Ще кажеш, че чичо ти е написал книга за работещите в манифактурата, ала не смее да им я прочете. Затова ти си решила да сложиш книгата върху пулта за четене и да махнеш другата така той няма да има друг избор, освен да прочете своя роман. В голямата си част ще кажеш истината.
  - Но има и една част, която е лъжа!
  - Понякога ми се иска да си малка и да ме слушаш.
  - Добре, ще те послушам. Но ще го направя по моя си начин.
  - O! Не знам дали...
- Ще кажа, че в нашето семейство отбелязваме деня на чичото и организираме страхотни изненади.
  - Това е... Идеята ти е много добра!

Не само Карл, Шаша също пристъпваше в нов свят. Никога не беше влизала във фабрика за пури. Дори не беше чувала, че има хора, които пушат пури. Във фоайето видяха високи кресла, тапицирани с тъмна кожа,

и хумидори с най-различна големина, в които би трябвало да съхраняват скъпи бижута. Навсякъде обаче се виждаха само грозни кафяви саламчета. Имаше витрини с благородни ножчета за отрязване на пури и бляскави запалки. В помещенията се носеше пикантен аромат. Осветлението беше оскъдно – светлината проникваше на тънки ивици през спуснатите щори. Отнякъде долиташе тиха чуждоземна музика.

Шаша усети как Карл внимателно я побутна напред и осъзна, че стои изумена насред фоайето.

Появи се жена с тъмни коси и кожа като млечен шоколад. В думите й постоянно се чуваше звукът "р". Представи им се като Мерседес Рименшнайдер, наполовина кубинка, наполовина немкиня, собственица на манифактурата за пури. Веднага призна, че малката фабрика е колкото нейна мечта, толкова и нейният кошмар. Днес повечето хора предпочитали да живеят здравословно, вместо да се опияняват от аромата на пурите. Лично тя била на противоположното мнение — в нейния живот насладата била винаги на първо място. Освен това била убедена, че има пълно право да показва пищната си фигура, не било редно само стройни, мършави жени да носят тесни рокли с дълбоко деколте, нали?

Шаша разказа историята си, но не смееше да гледа дамата в очите, а се взираше упорито в пода, скован от дебели греди.

За награда получи погалване по главата.

- Каква прекрасна идея! Да вървим! след няколко крачки Мерседес се обърна и попита: Не трябва ли да си на училище?
- Днес имаме два свободни часа. Госпожа Брюкнер е болна. Ако питате мен, е бременна.

Шаша знаеше от опит, че тъкмо подробностите правят лъжата достоверна.

Мерседес Рименшнайдер дръпна тежка завеса в цвят бордо и откри зала с двайсет маси. Там седяха жени и мъже, които ги гледаха дружелюбно. Пред всеки от тях имаше дъска за навиване на пури и картонена кутия с тютюневи листа. Имаше също везни, ножички, поставки за готовите пури и разни други инструменти, ала най-важни бяха ръцете. Изискваше се да са меки и пластични, а собствениците им да притежават сръчност и вярно око. Само когато свиваха пурите с необходимата плътност, димът щеше да си намери пътя през тютюневите листа.

Отпред бе разположена високата катедра на Четеца. Шаша веднага отиде там, прибра книгата "Робинзон Крузо" в раницата си и положи върху пулта непубликувания ръкопис.

- Да си вървим разбърза се Карл.
- В никакъв случай! Искам да го чуя как ще чете!
- Невъзможно! Време е да отидеш на училище.

Мерседес застана до Карл.

— Мислех, че първите два часа са свободни?

Карл се усмихна със стиснати устни.

— Така е, но до училището й има доста път. А аз вече не се движа бързо, както преди.

Собственицата застана зад тях и обгърна тесните рамене на Шаша.

— Оставете детето да се порадва. Той ще дойде всеки момент. Най-добре се скрийте зад вратата, за да не ви види.

Двамата застанаха в сянката, невидими за Четеца. Той влезе само след минута и подаде ръка на работниците, без да отрони дума. Носеше червен шал и изобщо беше доста топло облечен за сезона – очевидно бе твърдо

решен да покаже на причинителите на настинките, че е безсмислено да го нападат.

- Отива на катедрата! пошепна дрезгаво Шаша, вече не издържаше на напрежението.
  - Шт! смушка я Карл.

И той се чувстваше като нея, но си забраняваше да го покаже.

Четецът стигна до катедрата и видя лежащия върху пулта ръкопис. Стъписа се, но веднага се огледа – очакваше да види Карл, единствения, който познаваше творбата му. Ала не го откри никъде и отново посвети вниманието си на ръкописа. Вдигна го и погледна отдолу, огледа наоколо, потърси "Робинзон Крузо". Книгата обаче бе изчезнала мистериозно.

Собственицата на фабриката отиде при него.

- Наред ли е всичко?
- Книгата ми я няма. Сигурно някой я е взел обърна се към работниците в помещението: Някой пипал ли е книгата ми?

Мъжете и жените погледнаха към Мерседес Рименшнайдер и тя едва забележимо поклати глава.

- Върху пулта ви лежи книга. Вашата е, нали?
- Не. Всъщност да, но...
- Просто ще ни прочетете тази книга. Всички очакват да ви чуят. Дори да четете телефонния указател, ще ви слушаме с внимание, защото сте дарен с прекрасен глас.

Мерседес имаше слабост към Четеца и още повече към гласа му. Искаше й се всеки ден след работа да го заведе в дома си, да го настани в някое кресло и да го кара да й чете с часове. Отдавна се питаше какво ли ще е, ако този дълбок, топъл глас й прочете някоя красива еротична книга на фона на свещи и голяма чаша червено вино.

Мерседес Рименшнайдер го потупа окуражително по рамото. Гореше от желание да чуе романа му и не само защото вътре сигурно имаше еротични пасажи с участието на расова кубинка...

- Това произведение не е за...
- Прочетете го, моля. Просто го прочетете. За мен.

Четецът я погледна безпомощно. Би предпочел да отвори телефонния указател, или да изчете етикетите върху кутиите с пури, даже да са на сръбски или руски. Мерседес обаче се престори, че не забелязва този зов за помощ и си отиде в кабинета, люлеейки бедрата си по-силно от всякога.

Четецът нежно плъзна пръсти по титулната страница, сякаш с този жест щеше да събуди ръкописа си за живот.

– "Тихото танго" – зачете той. – От...

Каза нещо; прозвуча като две думи, но макар да владееше перфектно модулацията на крайната сричка, никой не разбра, че това е името му.

Изведнъж гласът му изтъня, сякаш бе изтъкан само от копринени конци. Прочете първите изречения опипвайки, сякаш проверяваше здравината на всяка дума.

Карл и Шаша не смееха да дишат. Чувстваха се виновни, че са поставили този мил човек в повече от неловка ситуация. Ала с всяка дума, произнесена без запъване, с всяко изречение, прочетено без някой да се прозее, или да се засмее на неподходящо място, Четецът добиваше увереност, а от увереността се раждаше радост от текста, от собствената му творба.

Карл и Шаша видяха как лицето му грейна.

Мерседес Рименшнайдер седеше в кабинета си и сияеше.

Работниците и работничките бяха забравили да навиват пури, а само

слушаха. Всеки усещаше, че се случва нещо много специално.

Световна премиера в манифактурата за пури "Торседор".

И мъж, намерил своя глас.

— Дължа ти услуга — пошепна Карл. — Няма значение какво ще поискаш от мен, аз ще го изпълня! Ти спаси живота на един писател.

Карл и Шаша излязоха съвсем тихо, за да не смутят щастието на Четеца. Карл усещаше как старото му тяло се облива в щастие; нямаше представа как ще го преработи. На Катедралния площад двамата с Шаша се сбогуваха сърдечно и момичето хукна към училището си. За да отпразнува деня, Карл купи бутилка "Силванер" от известната винарна "Вюрцбургер Щайн" и още следобед си пийна една чашка. После почете от любимия си роман "Книжният гамбит на кралицата" – малка книга от голям автор.*

[* Става дума за Алан Бенет (1934) — един от водещите британски автори, белетрист и драматург, сценарист и публицист, актьор и режисьор. Книгата "The Uncommon Reader" разказва с типичен британски хумор как кралицата внезапно се пристрастява към четенето и започва да занемарява задълженията си, за да чете, което хвърля в смут целия двор. — Б. пр.]

Позволяваше си да я чете само веднъж в годината и всеки път трепереше от радостно очакване, както кулинар очаква първите аспержи.

До този момент денят беше сред най-хубавите в живота му. Ала понякога животът не ни позволява да се радваме по много наведнъж; животът нерядко се проявява като скъперник, за да не ставаме надменни, може би.

Вечерта отиде в книжарницата. Сабине Грубер го повика на разговор в кабинета си. Той седна, а тя остана права.

— Ще ви разкажа нещо прекрасно – подхвана Карл.

Гореше от желание да сподели с нея какво бе преживял сутринта. Сигурно ще се зарадва да чуе, че нейната книжарница дарява хората с щастие.

Ала Сабине не възнамеряваше да го изслуша.

- Преди да го чуете от друг, искам да ви кажа, че погребението ще се състои в най-тесен кръг. Само най-близките от семейството. Татко поиска така. Моля ви да изчакате с посещението на гроба, докато приключи официалното погребение. Не желаем и венци.
- О, не, не бива така! Целият град ще иска да се сбогува с Густав! възмутен до дън душа, Карл скочи. Гробището ще е пълно с хора. Той обичаше всички свои клиенти!

Е, добре, не всички, но повечето. Никой не обича всички, дори човек с неизтощимо чувство за хумор, какъвто беше Густав.

- Такава беше волята му.
- Не вярвам! думите се изплъзнаха от устата му, преди да ги спре.
- Нима ме обвинявате в лъжа?
- Не, разбира се Карл поклати глава. Но навярно не сте го разбрали.
- Казаното от вас прозвуча съвсем различно. Разговорът ни приключи. За в бъдеще би трябвало да обмисляте много внимателно как говорите с мен.

Сабине Грубер излезе, а Карл се почувства сам и самотен както никога преди, макар да се намираше в своята книжарница.

Оказа се, че може да стане още по-самотен. Отиде на Катедралния площад да чака Шаша. Наоколо беше много оживено, но малката му спътница не се появи. Чака я дълго, даже претърси площада, викаше я по име. Накрая разбра, че тази вечер ще обикаля сам. Мина покрай къщите на всичките си клиенти, макар че някои не бяха поръчали книги. Кой знае, може би Шаша

го очакваше пред дома на мистър Дарси, на Ефи или на Четеца? Карл надникна дори в тъмната уличка, която открай време го плашеше. Шаша така и не се появи. Куче също бе изчезнала, навярно защото миналия път не получи нищо за хапване. Това е то котешката привързаност.

Карл се върна на Катедралния площад. Нито следа от Шаша.

Когато са тъжни, някои хора не са в състояние да сложат залък в уста. Карл не можа да прочете нито един ред. На следващия ден също. Хранеше се като автомат, но четенето не се получаваше. Опитваше отново и отново, защото копнееше да се пренесе в друг свят, ала мислите му се бяха вкопчили в настоящето. Не помнеше да е прекарал цял ден, без да чете – откакто се беше научил да свързва буквите в думи, четеше всеки ден. Оказа се, че четенето е дейност със своя собствена воля. Дейност, която не се върши насила.

Вечерта отиде в книжарница "Край градската порта". През витрината видя Сабине Грубер да разговаря с ядно жестикулиращ мъж в син работен комбинезон. Тя се опитваше да го успокои, ала не постигна успех. Точно обратното. Непознатият се разкрещя и витрината завибрира. В книжарниците рядко се случват подобни изблици на чувства. В романите по рафтовете има стотици, дори хиляди емоционални избухвания, но в помещенията с книги те са рядкост.

Мъжът излезе от книжарницата и опита да затръшне вратата, но тя не му позволи и се затвори безшумно както винаги.

Клатейки глава, Карл влезе в помещението. Камбанката още звънеше, когато Сабине Грубер го повика в кабинета. Заговори му, без да го погледне в очите, остана с гръб към него.

Карл не намери време да седне, дори да си поеме дъх. Веднага щом останаха сами, Сабине Грубер произнесе две кратки думи, четири срички общо, които съдържаха повече сила от цял роман.

– Уволнен сте.

Гласът й трепереше от гняв.

- Какво? Защо?
- Не съм длъжна и не желая да се обосновавам.

Стоеше зад бюрото си, сякаш беше защитен вал.

— От кой ден?

Карл очакваше и се опасяваше, че ще се случи подобно нещо, но не вярваше да стане толкова бързо. Цялата тази случка му се струваше недействителна.

— От този момент. Ще уведомя клиентите ви по телефона.

След толкова години в книжарницата да изчезне без дума за сбогом! Като книга, завършваща насред изречението. Невъзможно!

— Моля, позволете ми тази вечер да разнеса книгите за последен път! — Сабине Грубер не реагира и Карл добави бързо: — Тогава няма да ви създавам проблеми. Ще кажа на колегите, че сам съм решил да напусна. Да, точно така, ще им обясня, че няма да работя повече.

Тя не отговори. Само кимна и му посочи вратата.

Това беше краят на книжаря Карл Колхоф.

Да знаеш, че правиш нещо за последен път – това съзнание придава дори на най-простите действия нещо особено. Карл никога не беше прегъвал опаковъчната хартия с толкова внимание – пакетите станаха съвършени. Книгата за Ефи остана последна. Уви я в хартията с безкрайно внимание и

нежност, сякаш повиваше дете. Докато я държеше в ръцете си, осъзна колко е лека. На страниците й бе разказан цял един живот, а тя тежеше само няколкостотин грама.

Прибра книгите в раницата си и се укори за глупостта си. Той беше просто един жалък старец! Отдавна знаеше, че един ден ще спре да работи, но все се надяваше, че това няма да се случи. Знаеше също, че един ден ще умре, ала не бе в състояние да си представи как ще се случи. Нищо, че отдавна (поне от десетина години) се опитваше да свикне с тази мисъл. Очевидно се нуждаеше от повече време. Например от едно хилядолетие.

Карл огледа с тъга претъпканата задна стая без прозорци. По пода се редяха купчини издателски каталози, стари книги за претопяване, рекламни материали, отдавна загубили актуалността си, и какво ли още не. До днес това помещение беше неговото топло, сигурно убежище. Неговата бърлога.

Реши да излезе отзад. Отиде на площада и зачака Шаша. Момичето пак не дойде. Всъщност така беше по-добре. Предпочиташе да е сам. Присъствието й щеше да направи сбогуването още по-трудно. Шаша нямаше да му позволи да се отдаде на тъгата си. Щеше да я прогони като неканен гост. Карл си пожела тази последна обиколка с раница, пълна с книги, да изглежда като съвсем нормална разходка, не по-различна от всички други досега. Хиляди пъти беше минавал по този път. Не желаеше меланхолията да нашепва в ухото му, че повече няма да мине оттук. Предпочиташе меката, успокояваща рутина на ежедневието. Вървеше бързо, както преди да срещне Шаша, и без колебание натискаше звънците. Първо отиде при мистър Дарси. Надяваше се клиентът му да приеме сбогуването овладяно, както подобава на английския джентълмен, чието име носеше.

Без да усети, от очите му потекоха сълзи. Погледнати под микроскоп, емоционалните сълзи изглеждат по-различни от обикновените, предизвикани от силен вятър или рязане на лук, както и от сълзите, предотвратяващи проникване на дразнещи вещества или сухота в очите. Според учените в животинското царство сълзите са непознато явление – плачът е типично човешка проява. Все едно откъде произхождаме и какъв език говорим, ние сме хора и плачем. Погледнато от тази страна, Карл дълги години не е бил човек, защото не е плакал.

Тази мисъл мина през главата му точно когато мистър Дарси отвори тежката врата.

- Какво има, господин Колхоф! Та вие плачете!
- Наистина ли? Карл си изтри очите и погледна с учудване влажните си пръсти. Действително...
  - Да не ви е влязло нещо в окото?

Мистър Дарси много се надяваше книжарят да потвърди, защото не знаеше как би могъл да го утеши, ако плаче от мъка.

- Нещо не е наред със слъзните ми жлези обясни Карл, за да не се налага да отговори на въпроса. Извади книгата от раницата си и я връчи на мистър Дарси с треперещи ръце.
  - О, днес сте я опаковали много акуратно!
  - Исках да станат хубави пакети...
- Когато ви видя и получа от вас книга, денят ми става прекрасен. Отворя ли книгата, все едно срещам нов приятел Дарси се огледа. Апропо, приятел защо Шаша днес не е с вас? Сигурно миналия път й досадих с моя цветен часовник и вече не иска да ме вижда...

Карл не намери сили да каже истината.

- Как ви хареса "Гордост и предразсъдъци"?
- Прекрасна книга. Прочетох я три пъти от кора до кора. През последните дни буквално потънах в страниците й. И знаете ли защо?
  - Сигурно защото е много добре написана.
- Това е вярно, но най-важното за мен е, че открих себе си в една от фигурите.
  - О, така ли?
- Да, в Чарлз Бингли. Аз, естествено, съм по-възрастен от него, но иначе много си приличаме. Вие го знаехте много добре, затова ми подарихте тази книга, нали?

Карл се усмихна уморено.

- Какво знаем и какво смятаме, че знаем, са две различни неща.
- Желаете ли да влезете за момент? Ще си поговорим за книгата.

Мистър Дарси отвори вратата и го покани с широк жест.

— Съжалявам, но днес нямам никакво време. Налага се да обиколя всички свои клиенти. Друг път, с удоволствие.

Карл се замисли. Дали мистър Дарси ще покани в дома си бивш книжар? Надали.

- Искам да ви съобщя нещо важно пое дълбоко дъх. За в бъдеще...
- Ла?

Устата му пресъхна. Сърцето му пресъхна. Светът му пресъхна.

- Желаете ли глътка уиски?
- За в бъдеще... подхвана отново Карл и затвори очи, за да изрече решаващите думи. Аз...

Гърлото му се затвори. Гласовите връзки се сковаха. Цялото му тяло се стегна. Сърцето и разумът отказваха да приемат истината.

Предаде се. Прибегна до лъжа.

- За в бъдеще навярно ще намеря време, защото... Кой знае колко време ни остава...
  - Болен ли сте, господин Колхоф?

Карл вдигна глава.

— Моята болест се нарича старост. Съжалявам, трябва да вървя. Желая ви всичко хубаво!

Мистър Дарси сложи ръка на рамото му. Никога не го беше правил.

— И на вас всичко хубаво, господин Колхоф. Желая ви го от сърце!

Не знаеше защо Карл е нещастен, само усещаше, че се е случило нещо ужасно.

Но понеже той не беше от хората, които се отварят пред другите, уважи желанието на Карл да си замълчи и просто му подаде листа със следващата си поръчка.

Книжарят си тръгна със сведена глава, сякаш на темето му бе кацнала голяма черна врана.

— Не знаех, че съм толкова слаб – каза Карл на Шаша, макар че тя не беше до него. – Защо се опитах да се скрия от истината? Невъзможно е, знам. Тя е куче търсач и непременно ще ме намери.

На следващия завой се появи Куче и излая за поздрав. Какво ли му казваше животът?

— Здравей, драги — промълви Карл и помилва протегнатата главичка. — Предпочитам теб пред истината — потупа празния си джоб. — Много съжалявам, но забравих да ти взема нещо за хапване. Мислех си, че няма да дойдеш.

Въпреки това Куче остана до него. Карл бе обзет от чувството, че не живее в град с хиляди жители, а в село, известно само на него. Селото на четящите. На пръв поглед къщите в това село не са подредени една до друга. В действителност те са като мех на разтегнат акордеон – тогава шините се намират много далеч една от друга, но когато изпуснем въздуха и затворим акордеона, те се сближават. Докато вървеше, разстоянията между къщите и живеещите в тях хора изчезваха. Нямаше никакво значение дали ще измине две или двеста крачки. Къщите се събраха, макар че живеещите в селото на четящите нямаха представа колко тясно са свързани. Само той знаеше истината.

И следващите посещения минаха както при мистър Дарси. Остана малко при Ефи – там звънецът отново работеше и лицето й беше безупречно, но очите й се бяха помрачили, сякаш бяха пълни с дъждовни облаци. После отиде при госпожа Дългото чорапче и разтълкува израза "гниещия огън в огнището" (вместо гаснещия). Посети Доктор Фаустус, който бе окачил календара с кученца, подарък от Шаша, но за пореден път повтори, че кучетата произхождат от вълците. Влезе в дома на Херкулес. Двамата седнаха край масата в кухнята и грамадният мъж въодушевено му обясни буквите "А" и "Д", сякаш човечеството току-що бе открило тези две страхотни създания. Поседя при сестра Амарилис, която му описа възторжено защо най-много обичала серийните убийци: повечето били католици и убивали според Библията. Не забрави и Четеца, който му връчи екземпляр от "Тихо танго", подвързан с дебел конец. Шефката му толкова харесала книгата, че го поканила да й гостува в неделя и да й прочете невероятната първа глава – там сцената с танца буквално вибрирала от еротично напрежение!

За всичките му клиенти денят беше съвсем обикновен – поредното посещение на книжаря Карл Колхоф.

За Карл това беше първият ден в сянката на досегашния му живот.

Прибра се вкъщи, разтърсван от страх. Сякаш грамадна ръка друсаше тялото му и се опитваше да изхвърли от клетките му и последната искрица щастие.

ШЕСТА ГЛАВА

Следи

Карл започна да купува книги. При доставката им не получаваше пари, защото клиентите, както бе уговорено отдавна, превеждаха сумата по сметката на книжарницата, а истината щеше да излезе наяве едва след годишния отчет на новите им данъчни консултанти.

За да купува книги, Карл продаваше своите. Всеки ден от етажерките изчезваха нови и нови приятели от хартия, живели с него години и десетилетия. Всеки следобед голям пакет книги напускаше жилището му. Карл не посмя да отиде лично в антиквариата при Ханс, затова един ден издебна младия практикант Леон близо до книжарницата и го помоли да му направи тази услуга. Не получаваше почти нищо за съкровищата си. Една нова книга често му струваше двайсет стари, а клиентите му поръчваха повече от преди – надяваха се увеличените поръчки да намалят тъгата му.

Карл присъства на погребението на Густав, макар и отдалеч.

Опечалените, придружаващи стария книжар в последния му път, бяха само трима. Карл ги изчака да се отдалечат, отиде на гроба и отдаде последна почит на стария си приятел с няколко тома от "Винету" и "Олд Шетърхенд" ("Поразяващата ръка"). Смелите герои щяха да се грижат добре за него. Хартията е въглерод, помисли си Карл, ние, хората, също сме съставени от въглерод. Хората и книгите са от един материал.

Редовно подаряваше книги на клиентите си и собствените му рафтове се опразваха с плашеща бързина. Дарси получи всички романи на Джейн Остин, а на Ефи Карл занесе първо книги за жени, които напускат съпруга си, а после криминалета, в които жената убива мъжа си, предпочитаното средство беше отрова. Карл, естествено, не желаеше да подтикне младата жена към такъв отчаян акт, а просто да й покаже как ще свърши животът й, ако не напусне мъжа си.

— Не е нужно да ми носите такива книги, при мен всичко е чудесно — каза му Ефи. Мъжът й бе заповядал да изрече точно тези думи. Бе намерил романите, прочете написаното на обложките и изхвърли книгите на боклука. Унищожи и всички любими книги на жена си. — У вас се е създало напълно погрешно впечатление — продължи тя.

Карл забеляза, че в коридора вече няма цветя. Нито една ваза, нито една саксия – нищо живо и зелено.

Ефи побърза да затвори вратата. Бе изрекла твърде много лъжи наведнъж, а те не бяха красиво опаковани като книгите.

Карл остана дълго пред заключената врата. Боже, как му липсваше ободрителното бърборене на Шаша! Често го сравняваше с тракане на мелница, през която тече бистро поточе и водата блещука под слънцето. Често й говореше и чуваше отговорите й.

- "— Тя излъга заяви Шаша. Впечатлението ти не е погрешно.
- Знам, но тя не лъже нас, а себе си.
- В следващите метри Шаша го пришпорваше, защото крачките му се забавиха.
- Трябва да вървиш бързо, защото книгите ще станат лоши заяви му тя. А когато наближиха "Пино", изрече строго: Днес няма да има сладолед, парите ти трябват за книги. Книгите са храна с дълъг срок на годност."

Карл проумя, че така не може да продължава. Нуждаеше се от истинската Шаша, само дето не можеше нито да й се обади по телефона, нито да й отиде на гости; момичето не бе казало фамилното си име и не бе назовало адреса си.

Карл реши на следващата сутрин да обиколи училищата в града и да се огледа. Срещне ли деца на нейната възраст, ще ги разпита за момичето с тъмни къдрици. Който веднъж е срещнал Шаша, никога няма да я забрави.

Карл се бе изкачвал на Монт Еверест и беше потъвал в Марианската падина; пътешестваше през дивия Кюрдистан и проучваше ледовете на Антарктика. Чрез книгите бе преживял какво ли не, но изобщо не познаваше света на днешните училища.

Господи, каква бъркотия от тичащи малки човечета! Като дете Карл бе намерил в гората мравуняк и го наблюдаваше в продължение на седмици. В мравуняка също цареше невероятно оживление, но движенията на мравките бяха подчинени на вътрешен ред, докато в двора на училище "Сент Леонард" сякаш си бяха поставили за цел да изиграят на живо теорията за хаоса.

На път към входа Карл многократно се блъсна в деца, по-точно те го блъскаха и за малко да го съборят. Още по-страшни от тичането бяха крясъците и ревовете. Четенето е тихо занимание, даже когато в книгата се говори за бойни слонове, с които през 218 г. пр. Хр. Анибал прекосил Алпите. Животните не надават гневен рев и прозорците на дневната не дрънчат от ужас. А когато през Втората световна война танковете от призрачната дивизия на Ромел пробиват линията Мажино, най-силният шум в стаята си остава дишането на четящия. Карл слуша всички тези шумове само със сърцето си.

Когато най-сетне влезе в сградата, Карл се облегна на стената и въздъхна дълбоко. С много питане стигна до секретариата, но там му казаха, че нямат право да дават сведения за ученици. Тогава се върна към идеята си да разпита децата.

В този момент звънецът извести края на междучасието и учениците се втурнаха към входа като придошла от порой река. Едно момче, горе-долу на възрастта на Шаша, вървеше забележително бавно и Карл реши да го спре.

- Познаваш ли момиче на име Шаша?
- Ама че идиотско име! изсмя се хлапакът.
- Аз пък си мислех, че името е модерно. Някога момичетата се казваха Гертруд или Еделтрауд...
- Няма Шаша. В училището няма момиче с такова име. Айде, отивам в час по география!

За пореден път бе забравил да си напише домашното, но не посмя да го сподели със странния старец.

Поради възрастта на Шаша Карл знаеше, че момичето е или в последния клас на началното училище, или в първия клас на гимназията. Взе за отправна точка Катедралния площад и си отбеляза върху плана на града всички училища в централната част. Оказаха се седем. Училище "Сент Леонард" беше номер едно.

Карл се опасяваше дали ушите и нервите му ще издържат, докато стигне до номер седем.

Отиде в следващото училище, решен да си спести пътя до секретариата. Обърна се направо към учениците, които бяха излезли на двора за малко или голямо междучасие. Попита големи и малки момчета и момичета, каза името на Шаша и я описа, доколкото му беше възможно.

Обходи шест училища. В седмото – общообразователно училище "Песталоци" – разпита три ученички, но бе спрян от учител в черно пухено яке с вдигната яка, който дежуреше на двора.

- Позволете да попитам какво или кого търсите в нашето училище!
- Търся момиче на име Шаша обясни кротко Карл. Деветгодишно, с черни къдрици и...
- Тук няма Шаша прекъсна го учителят. Веднага напуснете училищния двор и никога повече не заговаряйте нашите ученички и ученици, защото ще повикаме полиция.
  - Но аз...
- Коя е тази Шаша? Явно не ви е внучка, щом не знаете кое училище посещава.
  - Тя е... промълви Карл и сведе глава. Как да обясни?

Дежурният учител го хвана за рамото.

- Вие май сте дементен. Да повикам ли близките ви?
- Да... He смотолеви Карл. Навярно наистина изглеждаше объркан. Щом ме гоните, ще си отида.

— Да, вървете си – подкани го мъжът и даже го потупа по гърба.

Карл неволно си представи кланица с осъдени на смърт коне.

Понеже седмото училище беше вече затворено, Карл реши да потърси Шаша при своите клиенти. Все по-трудно понасяще отсъствието й, затова отново си представи как двамата вървят заедно. Шаша беше облечена в жълтото си зимно яке, но днес то светеше като ново. Малката й раница тежеше като камък, но тя въпреки това подскачаше и тичаше. Карл поведе разговор.

Запъти се към дома на мистър Дарси – нали винаги започваха с него.

- "— Много харесвам Дарси. А градината му е прекрасна рече Шаша.
- Защо тогава не похвали цветния му часовник?
- Ти си глупав стар мъж! в гласа й звънна нежност. Тогава бях много развълнувана, нали се готвех да му подаря книга! Но сега много ми се иска да седя в градината му, в онова чудно плетено кресло...

Карл спря пред къщата на госпожа Дългото чорапче и Шаша заяви уверено:

- Сигурно съм тук!
- Но тя е учителка!
- Вече не се занимава с ученици, нали знаеш. Лошите учители са само в училище. Там децата са безпомощни да се справят с учителите си.
  - Звучи ужасно.
- Наистина е ужасно. Ти просто си забравил, защото е било много отдавна. Госпожа Дългото чорапче е много мила. Все още е дракон, но не бълва огън. Ако съм при нея, значи уча.
  - И не те е страх, че ще те изгори, така ли?
  - Ето, най-сетне разбра!

Щом спряха пред къщата на Херкулес, съмненията на Шаша се изпариха.

- Прав си, аз съм тук! Какво по-хубаво от това да живееш при един силен мъж, който на всичкото отгоре постоянно предлага нещо за пиене!
  - Какви са тези приказки?

(Понякога Карл усещаше, че разговаря със себе си, но бързо се връщаше обратно в историята.)

- А какво да кажа? Силен тип? По-добре ли звучи? Няма значение. Ще използвам твоите стари думи, за да ме разбереш по-добре.
  - Благодаря ти, много си внимателна."

Шаша бе готова да живее и при Доктор Фаустус – така щяла всеки ден да разглежда календара с кученцата, особено дакелчето от месец септември. Пожела да остане и при Четеца, защото се надяваше той да й чете на глас уроците по всички предмети. Когато стигнаха до манастира на сестра Амарилис, Шаша бе сигурна, че се намира зад високите стени – отдавна искала да стане монахиня, увери го тя. Карл се опита да се засмее, но не можа.

— Виждали ли сте скоро Шаша? — питаше Карл всичките си клиенти. — Идвала ли е у вас?

Никой не я беше виждал. Никой не знаеше нищо за нея.

И всички се тревожеха за момиченцето.

Карл не беше единственият, привързал се към Шаша. Беше оставил Ефи за последно. Или може би Шаша го бе убедила да постъпи така? Не беше съвсем сигурен. Усещаше как се приближава към последната глава на непозната книга и се притеснява, че тя няма да отговори на очакванията му.

"— Защо ме търсиш при Ефи? – учуди се Шаша. – Тя е много тъжна, а мъжът й ме плаши.

- Ти си смела и имаш добро сърце. Ще й помогнеш.
- Ти също имаш добро сърце. Защо не й помагаш?
- Защото умирам от страх призна Карл и нахлупи шапката си чак до носа. Затова от десетилетия живея все един и същи ден. Променят се само дреболии. Типично за страхливите хора.
  - Аз не съм дреболия!
  - Наистина не си увери я Карл. Хайде, натисни звънеца!

Тя заби показалец в гърдите му.

- Значи не смееш дори да позвъниш?
- Звънни ти, моля те."

Мина доста време, докато Ефи се появи. Този път не го чакаше зад вратата, а дойде от мазето. Не изглеждаше перфектна както обикновено. Имаше тъмни кръгове около очите, а лицето й бе зачервено.

- Господин Колхоф! Какво се е случило? Никога не идвате по това време!
- Виждали ли сте Шаша?
- Да не би да е избягала от къщи?
- Не. Всъщност тя... тя ми липсва много.

В този миг проумя какво става. Шаша липсваше не само на него, а и на клиентите му! На целия град, на целия свят! Изчезнала ли е? Или й се е случило нещо лошо?

— Кажете ми, моля, да не би да сте прочели нещо във вестника, или сте чули съобщение по радиото?

Ефи поклати глава.

– Навярно момичето си е вкъщи.

Страхът изпълни корема му като надуваема топка.

- Винаги се срещахме на Катедралния площад.
- Не вярвам да е станало нещо лошо. Може да е на екскурзия с класа си.
- Ако е така, щеше да ми каже. Шаша не е от хората, които просто не спазват уговорка. На нея винаги може да се разчита!

Ефи нежно помилва ръката му.

— Господин Колхоф, много искам да ви помогна и да търся Шаша заедно с вас, но ръцете ми са вързани... Съжалявам.

Кимна му и затвори вратата.

Възцари се мълчание. Шаша не каза нито дума повече.

Тази вечер Карл не разнесе поръчаните книги.

Отпадането на разходката обаче отмести само малък камък в живота на книжаря, но този камък му подсигури опорна стена. Карл заспа много късно и на следващата сутрин не чу сигнала на стария будилник. Събуди се, погледна стреснато светещия циферблат и скочи от леглото. Без да се обръсне и да закуси, излезе от дома си и се запъти с бързи крачки към последното училище. Шаша сигурно учеше там! Вчерашната обиколка из градските училища го бе притеснила силно, затова днес се опита да се успокои с мисълта, че там децата са заобиколени от книги, все едно дали лежат в раници или върху чинове. Само дето това не са книги, а учебници, които не са създадени да успокояват читателите.

Когато удари звънецът за първото междучасие, децата от училище "Карл Орф" изпълниха големия двор. Застанал зад високата двойна врата, Карл извика многократно името на Шаша. Видеше ли жълто яке, подскачаше и викаше още по-силно. При всяка главичка с черни къдрици сърцето му правеше огромен скок.

Виковете му останаха без отговор. Тогава реши да разпита няколко деца. Поне си мислеше, че ги разпитва. В действителност ги обвиняваше.

— Шаша трябва да е тук! Хайде, кажи ми къде да я намеря! – Или: – Вътре ли е Шаша? Болна ли е? Как да не знаеш!

Нито едно дете не познаваше момиче на име Шаша. Повечето разпитани се уплашиха от настойчивостта на стария човек и побягнаха. Накрая се появи домакинът на училището и го прогони, размахвайки метла с дълга дръжка, сякаш упражняваше особено жестоко бойно изкуство.

Карл влезе в близкия магазин за хранителни стоки.

Постоя малко пред рафта с франкски вина, но в крайна сметка посегна към евтино италианско вино в кутия. Пръстите му щяха да се плъзгат не по елегантната закръгленост на бутилката, а по остри хартиени ръбове. Излезе навън, отвори кутията и пи жадно.

Тръгна обратно към дома си и мина покрай оградата на училище "Сент Леонард". Смеховете и веселите викове на децата звучаха като подигравка. Бързо отвърна поглед. С ъгълчето на окото си забеляза нещо жълто, но не пожела да погледне натам.

— Върни ми книгата! – изпищя детски глас и Карл се обърна бързо.

Мисълта, че една книга е в опасност, предизвика мигновена реакция.

И тогава видя Шаша.

Днес не носеше жълтото зимно яке и не бе извикала тя, а червенокосо момче, което се намираше наблизо и в момента отчаяно се опитваше да се добере до учебника си – голям ученик го размахваше във въздуха и се смееше на подскоците на момчето.

— Ето го човекът, който разхожда книги! – прочете Карл по устните на Шаша.

Тя се затича към него и спря пред оградата.

— Ти ме търсиш, нали?

Карл се зарадва толкова бурно, че неволно се оприличи на току-що извадена тапа от бутилка шампанско. Усещането за щастие му причини болка.

— Ужасно се притесних за теб! Най-сетне те намерих!

Шаша го прегърна през решетката.

- Страшно ми липсваше, знаеш ли?
- И ти на мен!
- Да, но на мен ми липсваше повече. Оттук до Луната и обратно!
- Това е от една книга.
- Въпреки това е вярно!

Лицето й сияеше.

- Вчера питах за теб в това училище, но никой не каза, че те познава.
- Питал си за Шаша, нали?
- Да, естествено.

Малката се ухили.

- Тук няма Шаша.
- Но ти...

Тя показа към носа си.

— Това е Шарлоте. Само с теб съм Шаша. Много ми се иска и приятелките ми да ме наричат така, но те не са съгласни. Сама си измислих името.

Това беше и вярно, и невярно. Шарлоте си бе измислила супергероиня, защото през междучасията момчетата от другия клас непрекъснато се хвалеха с разните му там Капитан Америка и Айрън мен. Тя си представяше как над града лети жена с вееща се червена наметка и очи, от които се

изстрелват ослепителни лазерни лъчи.

Тази героиня се казваше Шаша и изглеждаше точно като майка й на снимката в черна рамка, поставена върху скрина в коридора. Шарлоте всеки ден слагаше пред снимката вазичка с дребни бели цветчета, набрани на връщане от училище.

- Много се радвам да се запозная с теб, Шарлоте рече Карл и направи поклон. За мен е чест, че ми позволяваш да те наричам Шаша.
  - И аз така смятам!

Карл хвърли кутията с вино в близката кофа за боклук.

- Защо спря да идваш?
- Нямаше как.

И този отговор беше и верен, и неверен. Да, каза истината, но пропусна важна част от нея. След като не присъства в два учебни часа заради посещението във фабриката за пури, директорката на училището, госпожа Диселбек, се обади на баща й. Шаша му разказа какво прави през свободното си време и той й забрани да излиза с Карл Колхоф и да разнасят книги заедно. Плачът и молбите не помогнаха. Започна да му пише писма, обсипани със сърчица и завършващи с безкрайни "Моля! Моля!", но напразно. Всеки ден му поднасяше закуска в леглото с препечени филийки, изрязани с формичките за коледни сладки, приготвяше дори вечеря със супи от пакетчета, но пак не постигна нищо.

Шаша обичаше да говори; за нея думите бяха шоколадови бонбони с крем, които се топят върху небцето, но днес не се осмели да признае защо е спряла да ходи при новия си приятел. Не биваше обаче и да мълчи, защото мълчанието щеше да даде възможност на Карл да повтори въпроса си. Подобре да говорят за друго.

— Онази там е Юле, най-добрата ми приятелка завинаги, тоест за момента. Тя също те познава и твърди, че шията ти е смешна, също както на дядо й.

Карл неволно се попипа по тила.

- Според мен прилича на пуешка. Трябва да си много стар, за да свикнеш с такава шия. На млади години е трудно да я възприемеш.
  - Как така да я възприемеш?
  - Само когато си стар, можеш да правиш така!

Карл размаха ръце, сякаш са крила, и започна да издава гъргорещи звуци като пуйка. Щастието да види отново Шаша, го опияняваше много по-силно от евтиното вино.

Момичето се засмя зарадвано, но в следващия миг се огледа страхливо – не искаше съученичките й да видят какво се случва.

Момчето с червена коса ги посочи и се ухили злорадо.

— Това е Симон, нали? – сети се Карл. – Онзи, дето те бута!

Шаша кимна колебливо.

- Нали няма да му се скараш?
- Не, разбира се. Ще уредим нещата по друг начин.
- С книги, нали? усмихна се Шаша.
- Правилно! Знаеш ли къде живее? Сега, след като го видях, знам точно коя книга ще му хареса.

Шаша набързо написа адреса.

- Избери нещо хубаво. Обещай ми! Моля те! звънецът извести края на междучасието. Съжалявам, но трябва да се върна в клас.
  - Ще ме придружиш ли пак някой ден?

Шаша стисна устни.

- Разбира се.
- Тази вечер?

Тя кимна бавно, ала не каза нищо повече. Обърна се и хукна към входната врата, чийто червен лак се белеше на много места.

На път към къщи Карл мина покрай мъничък магазин, където продаваха цветя от копринена хартия, и нещо го подтикна да влезе. Попита кои цветя растат на острови, където са заровени съкровища, в Дивия Запад или по поречието на Мисисипи, където живее Хъкълбери Фин, ала продавачката не знаеше дали по тези места виреят рози, лалета, карамфили и макове, а те били единствените видове в магазина. Карл избра по едно цвете от всеки вид, като внимаваше за съчетанието на цветовете – Густав беше многоцветна личност. Разказа на продавачката, че ще ги занесе на гроба на приятеля си, и тя грижливо уви цветята в тънка хартия. После предпазливо му обясни, че копринените цветя не стават за гробища, защото са много покрехки от естествените.

 Няма нищо – отвърна Карл. – Просто искам да разсмея моя стар приятел.

Густав беше виждал хартия в най-различни форми, с отпечатани върху нея безброй думи, но не познаваше копринени цветя.

Още със затварянето на гробищната порта Карл видя, че Сабине Грубер стои пред гроба на баща си. Бързо зави надясно и седна на пейката от ковано желязо, където Шаша му показа лексикона с мъдрите си мисли и му обясни кои книги ще направят клиентите му щастливи. Пейката се намираше много близо до гроба на Густав, но оставаше скрита от висок и кичест вечнозелен храст. Човек можеше да види гроба само ако улучи правилния ъгъл и знае накъде да гледа.

Сабине Грубер коленичи пред гроба, до скромния дървен кръст, поставен там временно.

— Ето, погледни — заговори тя, — виж как ще изглежда надгробният ти камък. Ще бъде с форма на разтворена книга и ще гравират текст, който разказва за живота ти — нервно приглади косата си зад ушите. — Показвам ти нещо красиво и въпреки това си представям как ме обвиняваш заради погребението — смачка скицата и я прибра в джоба на якето. — Наистина вярвах, че постъпвам правилно! Едва когато застанахме около гроба, усетих колко ми липсват всичките ти приятели. Стана ми мъчно, че не поканих никого. Ти обичаше да се заобикаляш с много хора, нали, татко? Съжалявам, чуваш ли?

Отскубна няколко стръкчета трева и плевели, подали се от прясната пръст.

— Понякога не мога да се понасям и сигурно не съм единствената... Въпреки че се опитвам винаги да постъпвам правилно, защото искам да се гордееш с мен. Отсега нататък обаче няма да си горд с мен, все едно колко усилия полагам. Аз имах моите възможности, ти — твоите, но и двамата не се възползвахме, права ли съм? Аз не съм като теб, татко. Чисто и просто ми липсва твоят ген и не мога да обичам книгите като теб. Колкото и да се старая, никога няма да стана като теб или като любимия ти Карл. В неговите очи се виждам единствено като малко момиче. Помниш ли как веднъж се скара на учителката ми по немски, защото смяташе, че заслужавам шестица, а тя ми писа четворка? Не знам как, но приятелките ми научиха за станалото и се почувствах ужасно неловко. Той се държеше, сякаш е мой

баща, а не беше. Ти беше моят скъп татко... или не? Сигурно винаги ми е мислел доброто, да, навярно е така, но аз не съм го молила да ми помага! Не се нуждая от него, ще се справя сама. Моля те, престани да ми се усмихваш горчиво! Не може ли поне след смъртта си да се държиш сърдечно с мен? Да проявиш разбиране? Но ти никога не си го правил, никога.

Вдигна глава към наситено синьото небе. Дишаше тежко.

— Помниш ли как се ядоса, когато откри, че съм изрисувала последните страници на книгите ти? Картинките ми винаги подхождаха на заглавието. "Котка и мишка" на Гюнтер Грас се полуди страхотно, но ти направо побесня и ми заяви, че съм опозорила любимите ти романи! Аз бях малко дете, по дяволите! Но книгите винаги бяха на първо място — стана и продължи: — Защо трябваше да умреш, за да ти кажа всичко това? — вдигна ципа на якето и стърженето прониза тишината. — И знаеш ли кое е найтъжното? Аз обичам книгите, обичам ги истински. Само дето те не ме правят щастлива, както ощастливяваха теб. Ето това не мога да ти простя.

Поколеба се, после помилва дървения кръст и си тръгна.

Карл изчака вратата на гробището да се затвори след Сабине Грубер и отиде на гроба на стария си приятел. Знаеше, че Густав ще има нужда от време, докато осмисли признанието на дъщеря си. Густав отдавна се опасяваше, че Сабине не е родена за книжарка, затова беше винаги строг с нея и се надяваше един ден тя да го разбере. Днес бе научил, че е допуснал голяма, непростима грешка, но вече нямаше как да промени отношението си. Общата им история щеше да остане без продължение.

Следобед Карл опразни още няколко етажерки. Скоро щеше да живее съвсем сам. Ако в началото оглеждаше внимателно всяка книга и си припомняше колко му е близка, сега небрежно хвърляше томовете в кафяви кашони. Леон скоро ще дойде да ги вземе и парите, които ще му донесе, ще стигнат за още една обиколка.

Тази вечер Карл се яви на уговореното място точно на минутата и се огледа за Шаша. Тя пристигна леко задъхана, но в добро настроение. Баща й бе отишъл да се срещне със свой колега. Преди това й приготви истинска топла вечеря с големи кнедли, грах и моркови, направи чудесен сос и даже й даде подарък, защото е послушна и спазва забраната му да се среща с онзи Карл Колхоф. Подари й шахматна дъска и обеща да я научи да играе шах. Шаша изобщо не се зарадва: само преди седмица му бе разказала подробно, че в училището е създадена група по шах, но тя изобщо не се интересува от играта.

Много се надяваше нейният подарък за Карл да е по-добър. Извади го предпазливо от раницата.

Заповядай, за теб е!

Подаръкът й представляваше навит на руло лист от блокче за рисуване, завързан с червена панделка.

- Веднага ли да го отворя?
- Разбира се! Искам да видя как ще се зарадваш.

Карл отвърза панделката и разви листа. Още преди да е успял да разгледа картината, Шаша започна да обяснява:

- В средата си ти, книжният червей, до теб е Куче, а наоколо са всичките ти приятели. Разпознаваш ли ги?
- Това е Дарси започна Карл и посочи червей пред великолепна къща.
   Ефи (червей с цветя), Херкулес (червей с щанга), Четецът (червей с пура),

Доктор Фаустус (огромни очила), сестра Амарилис (монашеско расо), госпожа Дългото чорапче (стоеше зад Херкулес с показалка в ръка). Много си мила.

- Харесваш ли картината?
- Много я харесвам! Позволяваш ли да те прегърна?
- Естествено! Не е нужно да питаш. Аз никога не питам.

Беше прекрасно да я притисне до гърдите си, макар че отначало не знаеше какво да прави с ръцете си. Шаша обаче се оказа истинска майсторка на прегръщането. Както при танца, беше важно единият да знае как се прави, за да поеме водачеството.

- Знаеш ли заговори развълнувано Карл, книжните червеи са много редки животни и са изключително плахи. Освен това са умиращ вид и се нуждаят от закон за закрила.
  - Аз ще те закрилям!
  - Може ли да те помоля за услуга?
  - Разбира се!
  - Нарисувай на картината моя най-важен спътник.

Шаша направи крачка назад и го погледна изненадано.

- Кого съм забравила?
- Себе си засмя се Карл.

Тя махна небрежно.

- Аз изобщо не съм важна.
- Ти си най-важната поправи я Карл.
- Я да видим кой ще стигне пръв при мистър Дарси! Шаша хукна да бяга, но след няколко крачки спря и се обърна към него. Само се пошегувах! Ти нямаш шанс срещу мен!

Тогава Карл се затича. Наистина нямаше шанс да победи Шаша, но издържа геройски чак до вилата. Бе останал съвсем без дъх, но Шаша не го изчака да си почине, а моментално позвъни.

Мистър Дарси им отвори веднага и лицето му грейна.

— Който не се забавлява с добър роман, все едно дама или господин, явно е непоносимо глупав.

Карл го погледна въпросително и той добави с усмивка:

— Любимият ми цитат за днес! Думите са изречени от мистър Тилни от "Абатството Нортангър" – покани ги да влязат. – Трябва да ви покажа нещо. Особено на теб, Шаша. Много е важно!

Мина с бързи крачки по дългия коридор към голямата дневна. Зад редицата прозорци се простираше паркът с цветния часовник.

Карл и Шаша разбраха от пръв поглед: мистър Дарси вече не живееше сам. Бе поставил специална етажерка, на която бяха подредени романите на Джейн Остин. Сега Фани Прайс, Ан Елиът, Катрин Морланд, Елинор и Мариан Дашууд, както и естествено, Ема Уудхаус и Елизабет Венет, бяха през цялото време с него. Е, не можеше да ги наблюдава как четат, но поне четеше за живота им.

Оказа се обаче, че присъствието на романите е като камина. Когато в камината гори огън, веднага се забелязва колко студено е наоколо. Обграден от книги, изпълнени с емоции, мистър Дарси бе осъзнал колко малко живот има в стаите на вилата му. Присъствието на романите в дневната му го правеше колкото щастлив, толкова и тъжен.

— Заповядайте, седнете — тръсна глава. — О, нека си говорим на "ти"! Познаваме се отдавна, нали, господин Колхоф? Аз може да съм по-млад, но не желая съсловните различия да представляват пречки пред щастието ми.

Научих това от добрата Джейн!

Протегна ръка и каза името си:

Кристиан.

Съвсем не, засмя се вътрешно книжарят. Фицуилям.

- Карл.
- И така, заповядайте, седнете! мистър Дарси изглеждаше необичайно възбуден. Тази нощ ми хрумна страхотна идея. Искате ли да основем читателски кръг? Нали знаете как се прави: всички четат една книга, после я обсъждат. Както някога, когато хората са седели заедно около огъня и са си разказвали истории. Навярно през каменната епоха са се събирали заради топлината, но историите са ги цивилизовали. Какво ще кажете? Да организираме ли среща? Тук има достатъчно място. През лятото ще седим в парка... след дъжд, разбира се.

Шаша се възгордя силно: мистър Дарси я бе включил в читателския кръг! Изведнъж порасна с поне десет години. Само дето представата да разговаря с други хора за книги, я накара да се почувства стара и уморена – уроците по немска литература й бяха предостатъчни.

Карл не харесваше да е част от група хора, тази представа го изнервяше. Освен това той беше човекът, който разнася книги, а не седи в кръг с книга в ръка. Само че... още колко време щеше да разнася книги? В този момент осъзна с болезнена яснота, че му остават още най-много десетина обиколки. Скоро няма да има пари за книги, а това означава, че вече няма да посещава клиентите си. Той носеше книги – това беше неговият живот. Без книги нямаше живот.

Не издържа на болката и стана да си върви.

- Съжалявам, но ни чакат и други хора.
- А как намирате... пардон, как намираш идеята ми?
- Хубава е. Опитай да я осъществиш.
- Непременно! намеси се Шаша. Аз ще разкажа на другите. Няма нужда да пускаш обява.

Карл вече вървеше към вратата.

— Моля те следващия път да ми донесеш недовършените романи на Джейн Остин: "Семейство Уотсън", "Лейди Сюзън" и "Сандитън". Не мога да й се наситя.

Мистър Дарси вече бе решил да открие читателския кръг с недовършените романи.

- Ще ви ги доставим обеща Шаша, защото Карл се бе отдалечил. Настигна го едва на следващия ъгъл. — Защо избяга?
  - Днес трябва да разнесем още много книги.
  - Държиш се странно. Много по-странно от обикновено.
- Ходенето помага отбеляза Карл. При ходене странностите бягат през краката.

Шаша се засмя, ала не успя да прогони напрежението. Добре че тя умееше да се смее и да плаче по команда. Интересно защо обаче плачът се усещаше по-истински.

Карл вървеше бързо и буквално забиваше върха на чадъра си между паветата. Гневеше се, че не е в състояние да промени съществуването си. Не намираше начин да забави края на живота си като книжар.

Изневиделица се появи Куче и Шаша бе готова да скача от радост. Бързо извади сладка с формата на мишка, която бе купила специално за случая. Продавачката в зоомагазина я увери, че котките са луди по тази вкусотия. Дано поне днес Куче да се държи като котка, помоли се момичето.

- Ще отидем ли при Доктор Фаустус?
- Не е поръчал нищо. Защо искаш да го видиш?
- Отиваме при него! Веднага!
- В момента вървим към...
- Знам, но трябва първо да идем при него. Моля те, моля те!
- Пак направи онази физиономия, при която нищо не мога да ти откажа.
- Много добре. Предаваш ли се?

Карл се предаде и след минути позвъниха на Доктор Фаустус. Той им отвори бързо и като ги видя, смаяно си изтри очите, сякаш не вярваше в силата на зрението си. Поразрови се в мислите си: дали пък не бе поръчал онова съмнително историческо изследване за Мойсей? Не, невъзможно. Произведение, пълно с грешки, беше обида за неговия интелект.

— Колко благотворно ми действа да ви видя — посрещна ги той (обичаше да употребява старинни думи и изрази). — Какво ви води при мен?

Карл погледна с очакване към Шаша.

- Нужна ни е помощта ви поде веднага тя. За котката. Налага се да я подслоним някъде. Поне за седмица.
  - Защо се налага?

Ох, да, защо ли? – запита се момичето. Беше очаквала Доктор Фаустус да се въодушеви и веднага да каже да, даже да прегърне котката Куче. В представите й той даже милваше Куче, а котаракът лаеше от удоволствие.

Добре, че в този момент си спомни какво се бе случило в училище със Симон.

- Той, котаракът, искам да кажа, е преследван от други котки. Притесняват го, разбирате ли! Той е напълно невинен, но те са зли. На това му казват мобинг! връчи му котешките бисквитки. Ето, вземете ги, Куче много ги харесва.
  - Куче ли каза?
- Котка е! Утре ще ви донеса моята стара котешка тоалетна. Дотогава използвайте вестници поне така бе казала жената от зоомагазина.
  - Защо дойде при мен? Аз нямам опит с домашни животни.
- Вие единствен от клиентите на Карл живеете достатъчно далеч от участъка на другите котки. Само при вас Куче ще е на сигурно място.
  - Xм...

Някои хора се плашат от подобни звуци, но Шаша веднага разбра, че е спечелила.

- Само за една нощ? За да изпробвате какво е да живеете с котка? Или две?
  - Е, добре.
- Страхотно, благодаря! И не се учудвайте, ако котката издава непонятни звуци. Тя си е малко странна дръпна Карл за ръкава. Хайде, закъсняваме!

Карл забърза след нея, спъна се и за малко да падне. Чувстваше се, сякаш са разбили автомат за дъвки, за да крадат.

— Наистина ли смяташ, че ще се получи?

Шаша вдигна рамене.

- Как да ти кажа... Може да не стане нищо, но поне ще знам, че съм опитала да го направя щастлив. Ако Куче не успее да прогони страха му от кучета, значи никой няма да се справи.
  - Куче е котка!
  - Правилно.

Стигнаха до къщата на Ефи.

Оттам се чуваха викове.

Подплашени гълъби се вдигнаха от покрива и отлетяха в паника.

Карл свали раницата и извади книгата за Ефи. После решително закрачи към вратата. Няколко пъти вдигна ръка да позвъни, но виковете го спираха. Всъщност не бяха викове, а писъци от болка. Те изразяваха обаче и надежда, че няма да има повече болки.

Карл сведе глава.

- Понякога книгата не е достатъчна промълви угнетен. Хартията не е в състояние да затвори всички рани. Хайде да потърсим уличен телефон с монети. Ще се обадим в полицията.
- Няма нужда Шаша му подаде мобилния си телефон. Натисни зелената слушалка.

Треперещите му ръце не се справиха и Шаша набра номера.

Карл се обади в полицията, заяви, че се касае за спешен случай, даде адреса, а след кратко колебание – и собственото си име. Отговориха му, че незабавно ще изпратят патрулна кола. Той върна телефона на Шаша.

- Нямам представа как да затворя без вилка.
- Какво е вилка? учуди се момичето.

Карл се огледа. Къде да застанат, за да виждат къщата на Ефи, но те да останат невидими? Откри голям контейнер пред студио за маникюр, наполовина пълен с отпадъци. Шаша трябваше да се надигне на пръсти и да се изтегли с ръце по хладния метал, за да следи какво става.

След десет минути пред къщата на Ефи спря полицейска кола. Пръстите на Шаша вече пареха от болка и бяха леденостудени.

Двама полицаи слязоха и позвъниха. Една завеса се раздвижи, после вратата се отвори. Появи се Ефи, зад нея мъжът й. Той бе сложил ръце върху раменете й и натискаше леко в близост до шията.

- Извинете за безпокойството. Получихме обаждане, че от къщата ви се чуват викове полицаят погледна Ефи. Викове на жена. Човекът, който се обади, предполага, че ви бият. Или в къщата има и друга жена?
- Станало е недоразумение мъжът на Ефи се засмя. Включил съм телевизора и шумът се чува на улицата.
  - Вярно ли е? обърна се полицаят към Ефи.
  - Да отвърна тя и опита да се усмихне.
  - Аз никога не бих те ударил, нали, скъпа? Кажи го на полицаите.
  - Никога не би ме ударил повтори Ефи с усмивка.

Полицаят я гледаше настойчиво.

- Искате ли да си поговорим насаме?
- Не, тя не иска. Ние нямаме тайни един от друг. Така е във всеки добър брак, а ние имаме добър брак наведе се и я целуна силно по бузата.

Ефи се отдръпна. Точно на това място я бе ударил.

- Какво ви е на бузата? попита полицаят.
- Зъбобол отговори тя и пак се усмихна.

Полицаят я погледна втренчено.

- Наистина сме ви благодарни за идването мъжът на Ефи скръсти ръце пред гърдите. Хубаво е, че се отзовавате на такива повиквания. Но при нас е било фалшива тревога. И така, ако някой пак се обади, защото съм пуснал телевизора много високо, вече ще знаете и ще си спестите пътя дотук побутна Ефи. Нали, скъпа?
- Да. Сигурно има жени, които наистина се нуждаят от помощта ви подкрепи го тя и пак се усмихна.
  - Това беше всичко, нали? продължи мъжът й. Отивам да си догледам

филма. Чух, че финалът бил страхотен. Обещавам да намаля звука.

Карл излезе иззад контейнера. Тялото му отказваше да се подчини, сърцето му биеше лудо, а краката му трепереха. Ала волята победи тялото.

- И двамата лъжат. Той я бие. Чух съвсем ясно. Не беше телевизорът.
- О, книжарят! засмя се мъжът на Ефи. Трябваше веднага да се сетя. Вече няма да поръчваш книги при този луд, скъпа. Иначе може наистина да ми се отплесне ръката и пак се засмя.

Ефи също се засмя. Цялото тяло я болеше.

Полицаите се обърнаха към Карл. Не видяха честен, съвестен гражданин, а старец в износени дрехи с леко объркан поглед.

Да, Карл наистина беше объркан. Вече не разбираше в какъв свят живее.

— Моля ви, следващия път се уверете, че не ни викате заради телевизор – каза му единият от полицаите. – Макар че е по-добре да се отзоваваме на всеки сигнал, разбира се. Знайте обаче, че можем да помогнем само когато жертвата на домашно насилие е съгласна да говори с нас.

Думите му бяха адресирани не толкова към Карл, колкото към Ефи. Само че мъжът й вече бе затворил вратата на дома им.

След минута спусна и щорите към улицата.

Докато вървяха към убежището на сестра Амарилис, Карл не каза нито дума, въпреки че Шаша го обсипа с предложения как да спасят бедната Ефи. Поиска да наемат частен детектив, да влязат в къщата с взлом или даже да потърсят услугите на момичешка банда, която действала безмилостно жестоко.

Монахинята веднага разбра колко потиснат е книжарят. Потупа го по увисналото рамо и попита кой го е накарал да страда.

Тогава Карл рухна. Твърдата обвивка, в която пазеше чувствата си, се натроши на парчета и той разказа всичко. Описа болката на Ефи, призна колко се страхува за нея и как се срамува от провала си. Говори дълго и спря едва когато Амарилис отново го потупа по рамото.

- Всичко ще се оправи.
- О, не, нищо няма да се оправи!

Монахинята приглади расото си.

- Аз ще отида при нея!
- Не, не бива! Няма да ви позволят да се върнете в манастира!
- Ами! Виждате ли някой да ме следи? През цялото време съм се тревожила неоснователно.
  - Hо...
- Никакво но! Що за монахиня съм аз, щом седя трепереща зад дебелите стени на манастира, вместо да се притека на помощ на нуждаещ се?
- Какво ще направите? попита Шаша. Полицията се оказа безсилна. Сестра Амарилис изтича в килията си и след минута се върна със своята Библия.
- Божието слово е най-силното оръжие видя съмненията в очите на Карл и Шаша. А ако не е достатъчно да изрека словото Божие, ще цапна някого със светата книга много е тежка! намигна им, излезе на улицата и заключи вратата. После помилва нежно стария зид, сякаш се сбогуваше с любимо същество. Въздъхна и се обърна към Карл: Отведете ме при нея!

Шаша се втурна напред.

— Оттук! Не е далече. Побързайте!

Малката беше убедена, че сега всичко ще тръгне на добре. Амарилис беше

монахиня, значи почти светица, освен това супергероиня като свети Мартин или свети Никола. Шаша нямаше понятие каква сила притежава една монахиня; очите й надали изстрелваха лазерни лъчи, а расото не й позволяваше да лети, въпреки това беше различна от другите хора. И понеже нормалните хора не постигнаха нищо, трябваше да дойде необикновено човешко същество, за да помогне на Ефи.

Сестра Амарилис не спря нито за минута – очевидно не се нуждаеше от почивка. Отиде право в къщата, посочена й от Шаша, и почука. Имаше звънец, но според нея решителното, силно чукане щеше да има по-силен ефект.

- Кой е? прозвуча дълбок мъжки глас.
- Аз съм сестра Мария Хилдегард. Живея в бенедиктинския манастир "Свети Албан".
  - Нали го разрушиха!
  - Аз съм жива, значи и манастирът продължава да съществува.
- Аха, вие сте лудата монахиня гласът се приближи. Ние не даваме дарения.
  - Не събирам пари.
  - Не желаем да купим нищо.
  - Нямам какво да ви продам.
  - Нищо не ни е нужно.
  - Всеки се нуждае от Бога.
  - Вървете си!
- Не, ще остана. Разполагам с всичкото време на света. Съседите ви ще видят, че пред вратата на дома ви стои монахиня, а вие не й отваряте вратата.

Мъжът изръмжа раздразнено.

— Днес явно всички са се побъркали! Ела тук и се погрижи за тази луда, но побързай. Още не съм свършил с теб. За историята с книжаря няма да има прошка.

Ефи приглади дрехите си. Държеше да изглежда прилично. Приглади и косата си, плъзна пръсти по бузите. Обу скъпи обувки с високи токове, сякаш отиваше на бал, и наложи на лицето си очарователна усмивка. Всяка сутрин се упражняваше пред огледалото в банята, докато не започнеше да плаче от болка.

Едва тогава отвори вратата.

Видя пред себе си не монахиня, а жена, стояла дълго време затворена. Жена, скрила се доброволно в избран от самата нея затвор.

Днес тази жена бе излязла от своето самотно убежище.

Още при първия поглед двете разбраха всичко една за друга.

— Ела с мен – рече тихо сестра Амарилис и протегна ръка. – Ще се махнеш оттук. Време е.

И Ефи тръгна с монахинята. Просто така. Боже, колко прекрасно беше да излезе от къщата си! Удаде й се съвсем лесно. Сега няма да мисли какво ще последва, колко караници, какви рани. Днес ходенето беше лесно като детска игра. Правеше крачка след крачка и най-сетне се махна не само от своя дом, но и от брака си.

Ще продължи да върви.

Докрай.

Сестра Амарилис не пускаше ръката й. Карл и Шаша се присъединиха към двете жени и Ефи ускори ход. Няколко пъти погледна страхливо назад, но вратата на къщата остана затворена. Когато най-сетне се скриха зад ъгъла,

тя въздъхна дълбоко и едва сега забеляза колко се е задъхала. Усмихна се с истинската си усмивка. Разбра го, защото тази усмивка изискваше участието на други мускули. Сестра Амарилис й обясни спокойно, че сега ще отидат в манастира и там ще е на сигурно място. Сред старите стени ще се възстанови от травмите си. Не е нужно да вярва в Бога, важното е, че Бог вярва в нея.

След две пресечки пред тях се появиха стените на манастира.

Пред входната врата бе опъната червено-бяла лента. Отпред стоеше голяма табела със знак за преустройство. Набързо дотичал ключар сменяше ключалката.

- Готово рече той, когато четиримата стигнаха до него. Позна сестра Амарилис и й се усмихна. Съжалявам, но това ми е работата.
- Как разбрахте, че съм излязла от манастира? попита овладяно монахинята.

Ключарят показа малка камера, окачена на отсрещната сграда. Архиепископията му плащаше голяма сума всеки месец, за да смени ключалката веднага щом монахинята напусне светата обител. Ключарят плащаше на един студент да гледа камерата нощем, но младежът оставаше буден само час-два и заспиваше дълбоко.

- Как ще си взема нещата? попита все така спокойно сестра Амарилис.
  Вътре имам дрехи. Ами растенията ми? Трябва да ги полея, иначе ще загинат.
- Обърнете се към архиепископа. Отивам да му занеса новия ключ. Доколкото знам, бързат да започнат с преустройството. Щели да правят луксозни жилища, така казаха, и да ги продават на богати клиенти. Съжалявам, но не мога да ви помогна.
  - Можете, разбира се. Просто ме пуснете да вляза.

Мъжът поклати глава.

— Няма да рискувам. Ами ако си останете вътре? Трябва да тръгвам. Желая ви всичко хубаво.

Карл, Шаша, Ефи и сестра Амарилис се спогледаха.

— Тогава ще отидем на хотел — реши монахинята. — Манастирът не е просто сграда. Важни са хората, които го обитават. Ще създадем манастир в хотелската стая. Все едно е къде ще отседнем.

Копнееше да продължи да се движи. Стоенето на място се усещаше като затвор. Ефи се чувстваше по същия начин.

— Всъщност така е по-добре — отсече сестра Амарилис. — След появата ми у вас мъжът ви ще предположи, че съм ви отвела в манастира, но няма да се сети, че сме отишли на хотел. Какво щастливо стечение на обстоятелствата!

Ще изрича тези думи достатъчно често, за да си повярва. Сестра Амарилис имаше богат опит в това отношение. Не беше толкова лесно, колкото си мислеха хората. За да повярва човек, са нужни много усилия, всеки ден. Защото реалният живот често влиза в противоречие с вярата.

Ефи и сестра Амарилис вървяха хванати за ръце и даже ги размахваха весело, сякаш бяха деца и отиваха на училище. Ефи се опияняваше от новата си лекота – тя беше пълна противоположност на случилото се през този ден.

Отляво се появи вилата на мистър Дарси. Само един от многото прозорци светеше – ярък правоъгълник върху мрачната фасада.

— Почакайте – помоли Карл. – Ще опитам да намеря друга възможност – погледна въпросително към Шаша и тя вдигна палец.

Карл се възползва от няколкото крачки до входната врата, за да си

приготви най-прекрасните, най-силните думи. Те трябваше да накарат мистър Дарси да отиде при Ефи и сестра Амарилис и да ги покани в дома си. Формулировката беше много важна. Дарси беше самотник и не биваше да го претоварва с емоции.

Домакинът отвори вратата и Карл моментално свали шапка, за да изглежда като молител. Кожата на главата му се стресна от свежия въздух и се набръчка.

- Господин Фон Хоенеш подхвана Карл, най-смирено ви моля за извинение, но...
- Водим ви вашия читателски кръг! прекъсна го Шаша. Моля да приемете двете дами в дома си, защото нямат къде да отидат, а вие разполагате с достатъчно стаи. Много са мили, уверявам ви!

Мистър Дарси не се поколеба нито миг. Отвори широко вратата и покани Ефи и монахинята да влязат.

Дълго седяха в голямата дневна. Мистър Дарси даже се опита да приготви вечеря за гостите си, ала се оказа, че дори ястие като яйца на очи с гарнитура от варени картофи крие много изненади. Но поне разбра, че пожарната инсталация функционира безупречно.

Във вилата имаше няколко гостни стаи и двете дами се затрудниха в избора си. Накрая се настаниха в две малки съседни помещения с изглед към парка. Сестра Амарилис веднага заяви, че с удоволствие би насадила в лехите картофи и ряпа.

Карл и Шаша се сбогуваха на Катедралния площад с дълга прегръдка и си обещаха да се видят отново на следващия ден.

На следващия ден Шаша не дойде.

Карл не се притесни особено. Тя беше дете, а децата често променят мнението си. Най-добре да я остави на мира и да прояви разбиране. И все пак беше жалко, че точно днес я няма, защото бе приготвил книга за съученика й Симон и искаше да му я дадат заедно. Е, щяха да го направят друг ден.

По изключение не отиде първо при мистър Дарси. Посещението във вилата трябваше да е кулминацията на деня. Мина покрай тъмната уличка и неволно се запита дали пък да не съкрати пътя си. Радваше се, че от няколко дни насам променя маршрута си. Навярно животът му казваше да продължи по нов път...

Защо пък да не влезе в уличката? Какво като му вдъхваше страх?

Всичко ще свърши добре. Карл въздъхна дълбоко. Всичко в живота му щеше да се нареди.

Всъщност не знаеше какво ще прави оттук нататък, защото днес бе опразнил последната етажерка с книги. В дома му вече не живееше дори едно малко томче. С леко сърце нареди последните си книги в кашон и ги изпрати в антиквариата. Ще намери изход, сигурно ще намери изход. Доскоро и Ефи, и сестра Амарилис, и Херкулес не вярваха, че животът им ще се промени. Но дори когато положението изглежда безизходно, всичко може да тръгне отново към добро. Оставаше му надеждата.

Уличката пред него беше тъмна и тясна. Стар път за стар човек, каза си Карл и се усмихна. В края на уличката ще го посрещне ярка светлина. Жалко, че Куче не беше до него, но лаещата котка сигурно си живееше добре при Доктор Фаустус. Ученият навярно все още не подозираше, че е пуснал в дома си едно от четириногите, от които толкова се страхуваше.

Намираше се в град, където познаваше всяко ъгълче, и намерението да влезе в единствената уличка, по която не е минавал, предизвика необичайни тръпки. Все едно бе открил тайна стая в старата си къща.

Карл се огледа, сякаш беше турист. Възхищаваше се от всеки перваз на прозорец, от всеки улук. Въпреки липсата на светлина уличката изглеждаше чудно красива. Днес си бе направил прекрасен подарък.

Отзад се приближиха стъпки. Карл се обърна и видя от сянката да излиза мъж.

Непознатият вървеше бързо. Беше висок, широкоплещест.

Карл го позна: мъжът от книжарницата, който се караше със Сабине Грубер! Вечерта, когато го уволниха.

Същият този мъж застана пред него и го удари силно по рамото.

— Остави дъщеря ми на мира, чуваш ли!

Карл не разбра нищо.

- Кого имате предвид? Ефи ли?
- Не се прави на глупак! Много добре знаеш за кого говоря. Дъщеря ми се казва Шарлоте. Тя е моя дъщеря и прекарва времето си с мен, не с теб!

Отново го блъсна и Карл се олюля. Неволно отстъпи няколко крачки назад.

- Тя ми помага...
- Вече няма да ти помага, а ще си стои вкъщи и ще си пише домашните. Никога повече няма да обикаля града с побъркан старец като теб! Водил си я даже във фабриката за пури! Тя е малко дете, за бога! Казвам ти за последен път: остави дъщеря ми на мира! Разбрахме ли се?

Протегна ръка и блъсна Карл в гърдите.

Карл, естествено, знаеше какво е насилие. Беше наблюдавал Джак Изкормвача да извършва кървавите си престъпления в лондонския Ийст Енд. Беше летял с американски самолет над делтата на Меконг, за да следи войната на американците срещу Виетнам. Беше водил битки срещу армията на Саруман и се беше сражавал редом с Арминий срещу легионите на Публий Квинтилий Вар в Тевтобургската гора. Знаеше как е експлодирала атомната бомба "Фет мен" над Нагасаки и помнеше как създанията на Лиу Цъсин* унищожават с една-единствена безпилотна сонда почти цялата обединена флота на човечеството.

[* Лиу Цъсин (1963) е китайски писател, продуцент и компютърен инженер. Произведенията му са в стил научна фантастика, фантастичен трилър и фентъзи. Става известен с трилогията си "Земното минало". – Б. пр.]

За Карл насилието беше нещо, което се среща в книгите, но не се преживява лично. Не беше научен да реагира на насилие. Той имаше готов отговор за всичко: книги.

— Знаете ли, имам най-добрия роман за вас. Прекрасен е.

Карл свали раницата си, развърза връзките и извади книгата, която бе предвидил за Симон. В романа бе описано впечатляващо, своенравно, жадно за приключения момиче. Като прочете книгата, бащата ще разбере каква невероятна дъщеря има и вече няма да я затваря в тясното жилище. Книгата бе опакована в подаръчна хартия с динозаври.

— Защо дебнеш дъщеря ми пред училището, а? Да не мислиш, че не знам какви ги вършиш!

Още един удар, много по-силен. Карл се олюля и за малко да падне.

Не каза нищо. Просто пъхна книгата в джоба на якето му.

Какво направи, по дяволите? Ти ме удари! Да, удари ме! Мръсник

такъв! Не смей да ме удряш!

Мъжът дишаше тежко, в зачервените му очи се виждаха спукани капиляри. Карл забеляза сълза, но не разбра какво се случва. Не осъзна, че срещу него стои отчаян баща, умиращ от страх, че ще загуби дъщеря си или вече я е загубил. Той не крещеше на Карл, а на целия мръсен свят, допуснал това да се случи. Карл неволно си спомни Шилеровия разбойник Карл Моор – честен човек, който става престъпник и извършва ужасни злодеяния.

Обзе го страх.
— Ако още веднъж те видя с дъщеря ми, ще те убия! Разбра ли ме найпосле?

— Но ние... – прошепна Карл.

Искаше да му разкаже колко добри дела е извършила Шаша. Че е много по-умна от цяла етажерка наръчници за по-добър живот. Че умее да рисува книжни червеи, да разиграва представления във фабрика за пури и да влиза без позволение в чужда вила, а после да спечели обичта на собственика й.

Карл не можа да каже нито дума повече.

Бащата на Шаша протегна дългите си ръце и го блъсна с все сила.

Този удар беше различен. Светът се завъртя. Вечерното небе отиде долу, а земята се устреми нагоре. Карл усети паветата в гърба си като железни гюлета. Последното го улучи в тила и малкото светлина в уличката угасна.

СЕДМА ГЛАВА

Пътешествие до края нощта

Докато се разхождаще, особено през лятото, когато от паважа се вдигаще пара и човек ожадняваще дори от собствения си дъх, Карл често слагаще в устата си камъче. Избираще кръгло, за да му е приятно на езика, и достатъчно голямо, за да не го погълне неволно. Камъчетата бяха подходящи и за хвърляне във вода, да подскачат по повърхността многократно, поне осем пъти. Намираше ги в градинките и преди употреба ги измиваще грижливо на единствената градска чешма с питейна вода. Всеки път се учудваще на разликата във вкуса. Все пак това бяха просто камъни. Но и минералните води имат различен вкус, нали?

Сегашният камък в устата му беше горчив, а небцето му се усещаше някак изтръпнало. Карл раздвижи езика си и камъкът изведнъж изчезна. Дали го е погълнал? Навярно се е спънал и го е глътнал...

Не, невъзможно.

Защо чуваше автомобилен клаксон? Дали не трябва да отстъпи, за да направи път?

Карл отвори очи. Две стени на помещението бяха боядисани в пастелно жълто, а остатъкът – в бяло. Лесно за измиване. Близо до него се намираше някакъв апарат, който издаваше успокояващо равномерни звуци. Второто легло в стаята беше празно, застлано с дебел полиетилен. Карл си представи хапки за парти, покрити с фолио, но тук май не го очакваше парти...

Опита да се опре на лакти, за да се огледа, и забеляза, че дясната му ръка и левият му крак са гипсирани. Главата му забуча. Костваше му много усилия да осмисли видяното.

Вратата май извеждаше в някакъв коридор. Зърна още една, навярно към банята. В отсрещния ъгъл висеше телевизор – изключен, с тъмен екран.

Посегна към подвижното шкафче отстрани на леглото и успя да отвори горното чекмедже. Откри вътре дистанционно и Библия в превода на Лутер.

Спомни си как се опита да даде книга на някакъв мъж...

Споменът се върна. Навярно бащата на Шаша ще дойде скоро и ще му се извини. А Шаша ще му донесе книга, дано само не е преведена от Лутер...

Вратата към коридора се отвори. Влезе санитарка, облечена в зелено. Видя, че очите на Карл са отворени, и се усмихна дружелюбно.

- Хубаво е, че се събудихте, господин Колхоф. Аз съм сестра Таня.
- Откъде знаете името ми?
- Пише го в личната ви карта, а тя се намира в портмонето ви посочи към зеленото му яке, окачено в гардероба. Освен това ви познавам от книжарница "Край градската порта". Вие ми препоръчахте "Хари Потър".

Разказа му как въодушевлението от книгата я срещнало с първия й приятел. За съжаление се оказал пълен идиот, но и днес си препрочитала книгите за Хари Потър.

- Какво се е случило с мен? попита Карл.
- Лошо падане. Имате леко счупване на ръката и за съжаление сложна фрактура на крака. Освен това сте получили сътресение на мозъка. Няколко часа бяхте в безсъзнание. Не се обвинявайте. На вашата възраст човек често се спъва.
  - Но аз не съм...

Карл млъкна. Ако разкаже за нападението, бащата на Шаша ще бъде привлечен под отговорност и може би ще си изгуби работата.

- Как се озовах тук?
- Историята е повече от странна обясни с усмивка сестрата. Пристигнахте, естествено, с линейка, но странното е как са ви намерили.
  - Така ли? Какво е станало?
- Вдигнете си главата! изкомандва тя и оправи възглавницата му. Някаква жена, която живее на улица "Вилхелм Тел", чула гневен кучешки лай и излязла да види защо лае кучето. Видяла ви да лежите на паважа, а до вас стояло животно, но не куче...
- А котка допълни Карл и очите му се напълниха със сълзи. Започне ли да плаче, човек не може да спре, помисли си меланхолично.
  - Откъде знаете?
- Спомних си един добър приятел отговори той. Вече съм сигурен, че е привързан към мен не само защото му давам ядене.

Сестра Таня поклати глава. Явно сътресението на мозъка не бе отшумяло. Карл изпрати безмълвен поздрав през прозореца към котката Куче – именно нейната прекрасна шизофрения го бе спасила.

Клепачите му натежаха и покриха очите.

Събуди се в същата стая. Всичко изглеждаше както преди, само дето вечерта бе отстъпила място на утрото. Усети, че краката му очакват да ги раздвижи. По нищо не приличаха на състезателни коне, които изскачат от бокса, но много държаха да направят обичайната обиколка, утвърдила се през годините. Карл потърси удобните си стари обувки, с които усещаше всяка неравност по уличната настилка и даже със затворени очи разбираше в коя част на града се намира в момента.

Видя ги в отсрещния ъгъл, прибрани в пластмасов плик.

Навярно не би могъл да ги обуе без чужда помощ, но знаеше, че усети ли ги на краката си, всичко ще тръгне от само себе си.

Реши да направи обиколката мислено. Всички го питаха къде е бил и той отговаряще, че не се е случило нищо лошо, просто мъничка злополука.

Отварянето на вратата го стресна.

Влезе друга сестра, пак в зелено.

– Здравейте, господин Колхоф, аз съм сестра Равена.

Карл се надигна на лакти.

- Бихте ли ми помогнали да си обуя обувките? Така ще се отървете от мен. Сестрата се засмя.
- Таня ми каза какъв сте веселяк и виждам, че е била права. Налага се да ви задържим още малко.

Карл опита да свали гипсирания крак от леглото и усети режеща болка. Простена и се отпусна на възглавницата.

— Моля ви да не се движите. Почивайте си и ви обещавам, че ще оздравеете. Горе главата!

Сестрата оправи леглото му.

- Тогава трябва да съобщите в книжарницата какво се е случило. Клиентите сигурно ще питат за мен, а не искам да се тревожат.
- Още вчера сестра Таня отиде лично в книжарницата. Казала им е, че сте в болницата и че не е нищо сериозно. Надявам се да не се тревожат.

Клиентите му навярно са ходили в книжарницата и скоро ще дойдат да го видят....

- Имате ли някаква книга? Няма значение каква е когато сестрата посочи към чекмеджето и понечи да каже нещо, Карл я изпревари: Искам книга, която да не е толкова тежка, нали трябва да я държа с лявата ръка.
- Съжалявам, но тук няма книги. В болницата няма библиотека за пациенти. Ако желаете, ще ви купя списания от павилиона.
- Дали там продават "Островът на съкровищата" от Стивънсън? Или Карл Май? щом тези книги бяха добри за Густав, сигурно ще са добри и за него.
- Доколкото знам, имат само "Джон Синклер", главният лекар винаги си го купува. И "Весели дневници" за децата.
- Ще ги взема зарадва се Карл, но веднага се сети, че в портмонето му няма никакви пари. Всъщност не, няма да купя нищо.

Скоро ще дойде Шаша и ще му донесе книга. Или може би календар с кученца. Ако пак му е нарисувала картина с книжни червеи, сигурно ще му позволят да я окачи на стената.

Но Шаша не се появи. Никой не дойде да го види.

Нито през първия ден, нито през следващите.

Само сестри, санитари, лекари. Сякаш се намираше в театър, където различни актьори играят все едни и същи роли. Влизаха по едно и също време, само текстът леко се променяше. Помагаха му да се храни и облича, да се мие, да се облекчава. Работеха бързо, рутинно, понякога малко грубо.

Не идваха да го видят, идваха да го обслужват.

Никой не копнееше да го види.

Вечер понякога чуваше лай откъм града и си казваше, че Куче усеща липсата му.

Нима никой не се учудва, че книжарят вече не звъни на вратата му? Толкова ли им е безразличен? През последните години срещаше тези хора почти всеки ден, познаваха се добре...

До деня на изписването му не дойде нито един посетител.

Карл се надяваше поне да го чакат пред входа на болницата, но дълбоко в себе си знаеше, че ще се прибере вкъщи сам. Въпреки това въображението му рисуваше пъстри картини, все едно бе заел цветните моливи на Шаша.

Запомняше всеки детайл и съвсем ясно виждаше зарадваните усмивки на приятелите си.

Излезе от болницата с патерици. Огледа се и не позна своя град. Това място не беше част от неговия свят.

Нямаше пари за такси, а гордостта не му позволи да помоли някого за малък заем. Попита случаен минувач къде се намира катедралата и тръгна натам.

Вървя три километра с патериците, с много почивки, болки в раменете, три леки падания и няколко драскотини.

Най-сетне отключи вратата на своето таванско жилище и влезе. Свлече се на пода и заспа.

Въжето, на което простираше прането си, минаваше по стените като подсигуряващо въже на алпинист. Карл го опъна силно пред етажерките и шкафовете, завърза го за дръжките на прозорците и за радиаторите.

После се зае с етажерките за книги – не издържаше да ги гледа празни. Нарисува по вътрешните им стени гръбчета на книги. Отлично помнеше къде стояха любимите му произведения. Ако по изключение не си спомняше заглавието, записваше на неговото място заглавие на важна книга, която отдавна би трябвало да е прочел. В спалнята му се появиха творбите на маркиз Дьо Сад и Джакомо Казанова, но само за да покаже на тези двама майстори на еротиката каква е тъжната реалност на постелята му.

Четеше заглавията на всички тези прекрасни книги и болезнено осъзнаваше какви съкровища е загубил.

Без книгите акустиката в стаите бе станала ужасно фалшива. Всеки шум отекваше силно, сякаш се намира в гробница. Карл реши никога вече да не говори високо.

Спря да излиза. Откри в килера няколко буркана с кисели краставички, кутии с компот от мандарини и круши, както и консерви кисело зеле. Не ядеше много, защото не изпитваше глад. Всеки ден намаляваше количеството на поетата храна. Бе решил да ускори изчезването си. С нетърпение очакваше момента, когато тялото му ще установи, че вече не си струва да се буди сутрин.

Карл не се страхуваше от смъртта. Още от дете. Беше се родил и израснал в село пред портите на града. Местните доставяха цветя за градските гробища, затова смъртта го придружаваше от най-ранна младост, макар че тогава беше в пъстро одеяние.

На третия ден спусна всички щори. Не понасяше да гледа града, макар че доскоро го възприемаше като свой. Днес този град беше чужд, отвсякъде дебнеха опасности. Градът, където десетилетия наред правеше обиколките си, където подметките му изглаждаха паважа, а хората го поздравяваха дружелюбно, бе изчезнал завинаги.

Остана градът, където хората го блъскаха или го забравяха.

Почти се радваше, когато понякога го мъчеха болки в ръцете, краката или главата – болките бяха единственото, което отклоняваше вниманието му от тъгата.

Скоро престана да брои дните. Всеки ден затягаше колана на панталона. Наложи се да пробие нови дупки с отварачката за консерви. Не знаеше кога е ден и кога — нощ. Лежеше и се взираше в тавана, задрямваше за малко, събуждаше се и пак започваше да размишлява.

Човекът, който разхождаше книги, е останал без нито една книга и няма причини да излиза навън. Той вече не е човек. Той е нищо. Навярно никой не си спомня за него. Сигурно го мислят за умрял. Така е най-добре.

Често си беше представял как ще умре, четейки. Ще държи в ръце увлекателна книга и изобщо няма да забележи прехода от живота към смъртта.

В жилището му бе останал само стар телефонен указател. Не можа да го превърне в пари.

Не четеше, но често отваряше книгата и плъзгаше пръсти по грапавата хартия. Тихото прелистване на страниците го утешаваше.

След като се разправи с Карл в тъмната уличка, бащата на Шаша се прибра вкъщи и изхвърли книгите на деветгодишната си дъщеря през прозореца. Вътрешният двор на жилищния блок беше бетониран и тежките томове падаха шумно. Шаша пищеше истерично. Вкопчи се в крака на баща си, за да го спре, но той продължи да мята книгите й през прозореца. По време на полета те се разтваряха и страниците им трептяха като крила на гълъб, после се приземяваха върху бетона със силен трясък и оставаха да лежат като убити птици. Страници хвърчаха на всички страни като перушина.

Шаша виждаше света като през мъгла, толкова дълго плака. Когато баща й излезе, крещейки, тя се разплака още по-силно.

Млъкна едва когато го видя да чете вестника.

Излезе на пръсти от жилището, спусна се по стълбата, събра разпилените си съкровища и подреди страниците. Върна се безшумно в стаята си и нареди книгите в кашони. Скри ги под леглото си и постави отпред всичките си плюшени животни, за да защитават скъпоценните книги.

От този ден нататък бе наказана да не излиза от къщи. Всяка вечер отваряше прозореца и гледаше към Катедралния площад с надеждата да види своя приятел, книжаря, и да му помаха. Ала Карл не се появи нито веднъж.

Това не беше обичайно за него и Шаша се разтревожи.

Една нощ сънува странен сън. Събуди се уплашена, опита се да го забрави, но не можа. Сега се страхуваше за живота на Карл.

Обади се в книжарницата. Оттам й казаха само, че Карл вече не работи за тях. Освен това в момента имали много работа. Не, не можели да й дадат адреса му, все пак не били бюро справки. Шаша чу съвсем ясно колко изнервена е Сабине Грубер, но нямаше как да знае, че през тези дни десетки, стотици хора питаха за Карл Колхоф. С всеки ден ставаха все повече, сред тях имаше и хора, които не бяха прочели дори една книга в живота си, но бяха твърдо убедени, че облеченият в зелено мъж с рибарски каскет, който започваше обиколката си всяка вечер точно в седем, е неотменна част от града, не по-малко важна от катедралата.

Шаша реши да намери Карл и се обърна за помощ към специализирана литература: прочете отново любимите си детективски романи. Много скоро установи, че "Трите въпросителни" и "Петимата приятели" са на едно мнение: човек трябва да обикаля мястото, където се случват странни неща. Книгите я посъветваха да се интересува от неохранявани задни врати – там съмнителни личности излизат да пушат, без да бъдат забелязани от шефа си.

Шаша сложи в училищната раница детективския си паспорт, специалния

часовник с тайно хранилище, далекоглед, автоматичен пистолет и писалка с тайно мастило. Добре, че разполагаше с всичко необходимо за сериозно разследване!

На следващия ден, веднага след училище, отиде в книжарница "Край градската порта". Там обаче нямаше задна врата. Какво разочарование! Не видя и съмнителни личности, излезли да пушат – следователно не можеше да ги подкупи и/или да ги заплаши с детективския пистолет. Не разполагаше с много пари за подкуп, но все щяха да й стигнат за голям пингвински сладолед от "Пино" – най-доброто, което можа да измисли.

Налагаше се да влезе през официалния вход.

Шаша нахлупи шапката с изрисувани пилотски очила почти до носа и вдигна яката на жълтото зимно яке, за да не я познаят. После отиде в найдалечния ъгъл на книжарницата и извади от етажерката книга, за да поддържа прикритието си.

Едва бе отворила книгата, когато някой застана до нея.

- Какво правиш при еротичната литература? попита през смях Леон.
- Пфу! промърмори Шаша и остави томчето "Изгаряща страст" върху купчина книги.

Инстинктивно си изтри ръцете в якето и се отдалечи от рафта. Открай време й беше неловко да гледа целувките по телевизията, а сега и това...

Нещо определено ли търсиш?

Бяха научили Леон да задава този въпрос, но той нямаше представа къде в книжарницата се намира "нещо определено". Все още не се ориентираше добре.

- Познаваш ли Карл, дето разнася книги?
- Вече не работи тук. Шефката го изхвърли.
- Какво? Защо?
- Някакъв тип дойде да се оплаче, представяш ли си! Разкрещя се като луд, че Карл водел дъщеря му на своите обиколки. Никой не го бил питал дали разрешава, той бил бащата и тем подобни идиотщини. При това аз съм сигурен, че Карл знае как да се грижи за едно малко дете. Карл е най-добрият.

Малко дете ли? Този пък какво разбира?

- Знаеш ли, трябва да занеса нещо на Карл. Изгуби го на улицата. Ключ. Само че не знам къде живее.
  - Ще ти дам адреса. Има го в офиса. Ела с мен.

Леон я отведе в голяма задна стая без прозорци.

На стената бе окачен списък с имената, адресите и телефонните номера на всички сътрудници. Шаша си записа всички данни за Карл и се поздрави за първия си детективски успех.

Внезапно се появи Сабине Грубер.

- Защо си довел момиче тук, Леон? попита с усмивка. Намирам я твърде малка, за да ти бъде приятелка.
- Аз съм на девет! възмути се Шаша. Скоро ще стана на десет. Момичетата се развиват по-бързо: изпреварват момчетата с две, даже с три години тонът й издаваше, че тя принадлежи към последните.

Леон отговори тихо и неясно. Не искаше да си изгуби работата като помощник книжар, която му даде госпожа Грубер, след като приключи с практиката.

- Познаваме се от училище. Мина случайно...
- Но какво правите тук? Както добре знаеш, това помещение не е за клиенти. Какво ще си помислят хората за нас, като видят този хаос?

- Тя иска да работи в книжарницата. Да дойде на практика при нас обясни Леон. Реших да я разведа и да й обясня всичко. Не се впечатли особено от нашия хаос.
- Така е, не си помислих нищо лошо. Моята стая изглежда още по-зле. Е, понякога... дори рядко, но все пак се случва.
- Бих казала, че за бъдеща практикантка това е обезпокоително. А сега се махайте оттук, и двамата обърна се към Шаша: Впрочем, ти си още малка, за да ходиш на практика. Четеш ли изобщо?
  - Не отвърна упорито момичето.

Не желаеше да говори за четене и книги с тази жена. За такива неща се говореше само с хора, които ти харесват, а тази госпожа бе уволнила Карл.

— Тогава не се нуждаем от теб — изведнъж се стъписа. — Какво пише на ръката ти? Колхоф ли? Покажи веднага!

По дяволите! Защо не бе използвала тайното мастило? Защото само топлината го прави видимо, гласеше отговорът. А тя се страхуваше, че ще стане твърде горещо.

Сабине Грубер се опита да хване ръката й, ала Шаша се изплъзна и хукна навън. Притежаваше богат опит в подскоците и в тичането, така че днешният слалом между масите и рафтовете в книжарницата представляваше просто детска игра.

Сабине Грубер не можа да я настигне.

Шаша се отдалечи от книжарницата и реши веднага да отиде на посочения адрес. През цялото време тичаше и се оглеждаше страхливо, ала не забеляза нищо подозрително. Без да се бави, натисна звънеца с името Колхоф – и едва тогава забеляза, че пред фамилията е написано не Карл, а Е. Т. А. Не може да не е неговият звънец, няма друг с тази фамилия, съобрази Шаша и зачака да й отворят. Ала не чу нито глас по уредбата, нито бръмчене на отваряща се врата. Затова натисна всички звънци и когато някой я попита какво иска, отговори кратко "Поща". И в техния блок ставаше същото.

Чу сигнал и отвори вратата. Изкачи се по стълбите. Спираше на всеки етаж и четеше имената върху табелките с надеждата да намери Карл. Стигна до последния етаж и си отдъхна. Натисна звънеца три пъти, и то продължително.

Карл не й отвори.

Не желаеше да получава нищо. И без това пристигаха само предупреждения за неплатени сметки и тъпи рекламни брошури.

Шаша започна да чука по вратата. Тогава Карл се заключи в банята и пусна радиото. Затова не чу как момичето вика името му и плаче сърцераздирателно.

Шаша се прибра вкъщи и видя якето на баща си на закачалката. По това време на деня никога не си беше у дома. В дневната работеше телевизорът.

— Татко?

Дано никой не ми отговори, помоли се Шаша. Спря да диша, за да чуе всеки звук, и започна да брои наум: едно, две, три, четири, пет, шест, седем... с теб ставаме осем... после идва девет... и ти изгоря!

Никакъв отговор. Баща й не беше тук.

— Здравей, момичето ми. Ела при мен, моля те.

Шаша тропна с крак по пода и влезе в дневната, трепереща от нерви.

Всичките й книги лежаха върху масата. Баща й ги бе намерил под леглото

и ги беше донесъл в дневната. Отбранителната линия на плюшените животни не бе издържала на атаката.

- Седни, Шарлоте. Трябва да поговорим.
- Нищо лошо не съм направила! Трябваше да събера книгите, иначе съседите щяха да се оплачат! Особено госпожа Качински от втория етаж. И не съм излизала с книжаря, нито веднъж! Честна дума!
  - Седни, моля те.
- Ох, добре Шаша се метна ядно върху дивана и вдигна колене към лицето си. Първо ми кажи наказанието.

Баща й вдигна вежди.

- Наказанието ли? Още не съм го измислил. Но би трябвало да те накажа.
- Хайде, измисли го още сега. Трябва да знам. Тъпо е да чакаш.
- Така ли правя понякога? странно, колко безсилно звучеше гласът му... Карам те да чакаш наказанието си?
- Откъде да знам! Да, понякога. Ти си възрастен, а това е типично за възрастните. Хайде, казвай наказанието!

Баща й внимателно подреди книгите една върху друга.

- Не знам дали е истинско наказание...
- Как може да не знаеш? Аз знам винаги. Работата е там, че наказанията са тъпи.

Баща й премести купчината книги към нея. Гледа я дълго, после заговори:

— Наказанието е, че трябва да те оставя, каквато си. Дива и свободна.

Шаша изправи гръб и наклони глава. Какво говореше баща й?

- Има ли ти нещо, татко?
- А аз трябва да прекарвам повече време с теб. Защото не те познавам така добре, както те познава онзи стар книжар седна до нея и продължи: Знаеш ли, аз го видях и... пое дълбоко дъх и призна: Бях бесен. Гневях се и на него, и на теб, но главно на себе си. Сега не ме разбираш, но когато пораснеш, ще се опитам да ти обясня.

Шаша, естествено, веднага разбра за какво става дума. Ала беше свикнала възрастните да й заявяват, че е малка и не разбира.

— Отидох при него, при твоя Карл, за да си поговорим, и го обвиних във всички смъртни грехове. Говорех високо, много високо... – сведе глава. – В действителност го блъсках и му крещях. Самозабравих се и той... той се спъна и падна.

Шаша скочи върху дивана.

- Помогна ли му да стане?
- Не, аз... оставих го да лежи на паважа.
- Ти си подъл! Ти си подъл човек! Вече не си ми баща!

Изтича в стаята си и се заключи.

Баща й не я принуди да отвори вратата. Седна в коридора и продължи да говори. Така се чувстваше по-добре, защото не виждаше презрението в очите на дъщеря си. Тя беше неговото съкровище; всеки ден се будеше с чувството, че не е достатъчно сърдечен, достатъчно внимателен, достатъчно умен и добър за нея. Но най-силно беше чувството, че не прекарва достатъчно време с детето си. А когато двамата бяха заедно, не знаеше как да оползотвори времето смислено. Усещаше как тя всеки ден се отдалечава поне с една крачка от него; виждаше я да се смалява, вече не различаваше подробности. Може би това беше нормално, но той искаше отново да усети сърцето й и да разбере за кого бие.

Затова започна да чете.

— Често си ми казвала да чета книги. Било страхотно. Само че вечер съм

толкова уморен, а книгите изискват да им посветиш времето и мислите си. Затова не четях. Обаче твоят Карл пъхна в джоба ми книга и каза, че била невероятно хубава, най-подходящият роман за мен. Книгата беше опакована в детска хартия, с динозаври и летящи гущери. Възможно ли е вътре да има книга, подходяща за възрастен човек? Вях готов да я хвърля в уличката, но трябваше да бягам. Не исках някой да си помисли, че съм набил стареца.

- Точно това си направил! изплака Шаша от стаята си.
- Да, права си, но не исках никой да разбере. Вкъщи разопаковах книгата и я прибрах в едно чекмедже. За да не я виждам. Да не мисля за случилото се.
  - Защо не я прочете? Карл знае кои книги помагат!
- Книгата е за деца. Трябвало е да я прочета като дете приближи се малко към вратата. После обаче видях как ти събираше книгите, които бях изхвърлил през прозореца. Имах пълното право да го сторя не ме разбирай погрешно, ти ме лъжеше, и то седмици наред! Вместо да си учиш уроците, обикаляше града с твоя книжар! Продължи да се срещаш с него и когато изрично ти забраних. Но все едно, сега не говорим за това. Разбрах колко държиш на твоите книжки и се почувствах ужасно. Сега съжалявам, че ги изхвърлих.
  - Така трябва!

Баща й неволно се усмихна.

— Започнах да чета книгата, която ми даде Карл, за да се приближа към теб и за да ти се извиня. Първите вечери четях само по няколко страници – нали знаеш, вечер съм капнал от умора... Докато си измиеш зъбите и си легнеш, заспивам пред телевизора. След няколко дни обаче книгата ме обсеби. Казва се "Роня, дъщерята на разбойника" и сякаш е написана за теб. Разказва обаче и за един глупав баща, значи не е за мен.

— Напротив!

Бащата на Шаша бе разбрал най-важното: книгата е за момиче, което трябва да върви по свой път. Въпреки това Роня се нуждае от баща си, водача на разбойниците. В книгата се говореше и за момче на име Бирк, което е влюбено в Роня. Симон щеше да я разбере. Матис, бащата на Роня, изобщо нямаше да го развълнува.

— Позволявам ти да се срещаш отново с твоя книжар — каза бащата. — Но само ако двамата правим нещо заедно. Каквото искаш. Само да не четем, не искам да прекалявам. Какво ще кажеш?

Шаша не отговори. Дали моментът беше подходящ да признае истината на татко си? Да разкрие къде е била днес? Вратата й беше заключена, а той не правеше опити да влезе. Би могла, естествено, да се възползва от ситуацията и да поиска увеличение на джобните пари.

Не. Карл беше по-важен. Много, много по-важен.

- Ти ми каза, че си извършил нещо лошо, а аз се държах мило, нали? Проявих разбиране, не ти се разсърдих...
  - Защо казваш това?
  - Да или не?
  - Да, естествено, но все пак...
- Добре, запомни какво ми каза! Шаша се изправи в средата на стаята и даже се надигна на пръсти. От доста време не съм виждала Карл на Катедралния площад. А миналата нощ сънувах нещо много странно. Първоначално ми стана смешно, но после се почувствах зле и много се уплаших. Сънувах как Карл чете книги и всяка прочетена дума изчезва.

Страниците стават бели и празни. Карл има една много специална книга и не иска да я прочете, защото знае, че всички думи вътре ще изчезнат завинаги. Някой обаче го принуждава да прочете книгата. Не помня кой беше, но вчера все още го познавах... Както и да е. Във всеки случай думите започват да се изпаряват, но с тях изчезва и Карл, защото в книгата се говори за него. Тогава разбрах, че трябва да го потърся!

- Затова ли днес се върна толкова късно от училище?
- Карл вече не работи в книжарницата. По твоя вина. Шефката му го е уволнила, след като си се оплакал от него.

Възцари се мълчание.

— Аз... много съжалявам, наистина.

Днес таткото на Шаша бе изпълнен с чувство за вина, но при отиването си в книжарницата искаше точно това. Понякога е проклятие, когато желанията стават реалност, каза си той.

- Трябва да оправиш нещата! Непременно!
- Как мислиш, дали управителката на книжарницата ще го върне на работа, ако й кажа цялата истина?
- Умирам от страх, не разбираш ли? С Карл се е случило нещо лошо! В книжарницата ми дадоха адреса му. Отидох в дома му, но той не ми отвори.
  - Може да не си е бил вкъщи. Бил е на покупки или нещо подобно.
- Не вярвам Шаша поклати глава. Усещам, че нещо не е наред, татко. Тревожа се за Карл. Ще ми помогнеш ли?
  - При едно условие.
  - Какво условие? Внимавай какво ще кажеш!
- Условието е веднага да излезеш от стаята си. Ще отидем при Карл двамата.

Бащата на Шаша думкаше по вратата и Карл го чу съвсем ясно въпреки гърмящото радио. Съседите също го чуха и се подадоха от жилищата си като кукувици от часовник. Карл чу оплакванията и обвиненията им и се уплаши. Ругатните не преставаха и той се почувства слаб и нещастен. Копнееше най-сетне да настъпи тишина. В крайна сметка не му остана нищо друго, освен да отвори вратата и да приеме натрапниците.

— Идвам, идвам! — извика той, надявайки се ударите по вратата да престанат. — Почакайте няколко минути!

Облече се прилично и приглади косата си. Нямаше време да се обръсне, но намери, че изглежда сносно. Щом се налагаше да получи предупреждения за неплатени сметки, поне да е в представителен вид. Наложи на лицето си изкуствена усмивка. Беше я взел назаем от Ефи – тя вече не се нуждаеше от преструвки.

Хвана се здраво за въжето, за да има сигурна опора, и отвори вратата.

— Господи, как изглеждаш! — Шаша пристъпи към него и страхливо го помилва по бузата. — Да не си болен?

Карл видя баща й и се отдръпна уплашено.

- Оставете ме на мира.
- Какво ти е на крака? Ръката ти май е скована? Какво става с теб?

Посегна към ръката му, но той я отдръпна, при което се видя, че не е в състояние да я изпъне.

— Моля ви, вървете си! Просто си вървете. Не искам да виждам никого. Бащата на Шаша навлажни устните си с език. Не беше добър в извиненията. Бяха го научили, че да се извиняваш е проява на слабост.

— Аз... много съжалявам, че ви блъснах. Дойдох да ви се извиня. Аз ли съм виновен, че сега...?

Карл затръшна вратата на жилището си.

Той вече не съществуваше. А щом не съществуваше, значи не можеше да говори с други хора. Дълги дни беше очаквал да го посети човек със сърце и душа, който се интересува от човека Карл Колхоф. Ала Карл Колхоф вече не се интересуваше от други хора.

Шаша не спа цяла нощ, но успя да изкове страхотен план. Прибра тъпото детективско оборудване в един кашон и го бутна под леглото. Това тук беше сериозно!

След като Карл им затвори вратата, Шаша и татко й отидоха при всички клиенти на книжаря и си поговориха с тях. Всички бяха единни: човекът, който разхождаше книги, трябваше отново да излезе на улицата, а за да постигнат тази цел, се нуждаеха от помощта на целия град.

Шаша записа събитията като роман. Съвсем точно си представяше как трябва да се случи. Историята зае всички свободни страници от лексикона й. Зачертаваше и поправяше, отбелязваше важните места със звездичка, допълваше. Пишеше неуморно. Първото изречение гласеше: Карл отвори вратата.

Карл отвори вратата. Гласовете в домофонната уредба винаги звучаха, сякаш хората се намират в арктическа снежна буря.

— Доставка на книги за Колхоф – съобщи Шаша, – идваме от книжарница "Край градската порта".

Постара се да говори с дълбок, дрезгав глас и даже се покашля.

Застана пред жилището на Карл с неприятно усещане в гърлото. Очакваше книжарят само да открехне вратата, затова се приготви бързо да се промуши вътре.

Планът й успя и тя се засмя зарадвано. Карл отдавна не беше чувал смях, камо ли пък толкова прекрасен.

— Здравей, книжарю — поздрави Шаша и се втурна любопитно към първата стая. — Божичко, тук вече няма нито една книга! — мина в следващото помещение, което се оказа почти празно: само легло с рамка от ковано желязо, но без матрак. — Къде са книгите ти?

Карл отиде при нея, като се държеше със здравата си ръка за въжето.

- Къде са книгите ми ли питаш? посочи главата си, после сърцето. Тук и тук.
  - Много добре знаеш какво имам предвид!
  - Продадох ги. Но не желая да говоря за това.

Най-сетне Шаша проумя, че Карл вече не е предишният Карл. Лицето му беше измършавяло до неузнаваемост, гърбът му бе приведен, а очите гледаха сънено. Напомни й за едно цвете в часовника на мистър Дарси: цветната чашка беше затворена и наведена в очакване на животворните слънчеви лъчи.

Точно това беше задачата й. Днес тя ще стане неговото слънце!

- Готов ли си? попита Шаша.
- За какво да съм готов? Карл направи крачка назад.
- Да работиш, естествено!
- Стига, Шаша. Вече не работя в книжарницата. Този период от живота

ми приключи. Спести си усилията.

- Не съм положила никакви усилия. Хайде, да слезем по стълбите. Ако ти е трудно, ще се опреш на мен. Миналата седмица отново пораснах.
  - Безсмислено е, Шаша. Ще си остана тук.
- Нали ми обеща да изпълниш всяко мое желание напомни му разгорещено момичето. Искам да го направиш сега, веднага!

Карл я погледна втренчено.

- Планирала си събитието много грижливо, нали?
- Нямаш никакъв шанс, нали знаеш?

Слязоха по стълбите. Карл спря пред входната врата, за да си поеме дъх.

— Втора част – пошепна Шаша с надеждата Карл да не я чуе.

Баща й ги очакваше с нещо като количка от супермаркет. Той лично я бе преустроил за пренасяне на книги: разшири коша, за да побира и найголемите атласи, монтира колела с гуми и пружини, за да улесни движението по стария градски паваж.

- Аз избрах цвета похвали се Шаша. Така всички ще те виждат!
   Количката беше боядисана в неоново жълто и навярно щеше да свети в тъмното.
- Изпробвайте я подкани го таткото на Шаша. Мога да променя височината на дръжката.

Карл се подчини. Наложи се бърза поправка и в крайна сметка всичко отиде на мястото си. Книжарят направи няколко крачки с новото си превозно средство.

- Много е практично, но няма какво да правя с тази количка. Уволнен съм.
- Знаем, знаем! провикна се Шаша. Хайде, всички след мен! Трета част.

Гореше от нетърпение историята да продължи. Радваше се, че сега Карл разполага с "книгомобил" и ще бъде по-бърз от преди. Преди да стигнат до Катедралния площад, тя зави по "Женската улица" и спря пред антиквариата "Мойсей", където ги очакваше Доктор Фаустус.

- Здравейте, господин Колхоф! За мен е животворна радост да ви видя отново!
  - Ще ми разкажете ли какво се разиграва тук? Шаша мълчи като риба. Доктор Фаустус се обърна към Шаша и тя му кимна.
- Е, добре, ще ви разкрия тайната. В началото усилията ми не се увенчаха с успеха, на който се надяваше младата ви спътница. Въпреки разумните аргументи, които изложих във ваша полза, госпожа Грубер отказа да ви назначи отново и да ви разреши да разнасяте книги. Стари плитки не се пришиват към нова коса това бяха думите й. Именно изразът "стари плитки" роди в ума ми спасителната идея. Преди да се запозная с вас и да се възползвам от офертата ви, често купувах книги от антикварната книжарница "Мойсей". Много пъти съм се нервирал заради неспособността на собственика да консултира клиентите си. Представете си, той ми препоръчваше все лошокачествени произведения. С една дума: в този антиквариат имат нужда от вас. Всичко останало ще научите от собственика.

Вратата към антикварната книжарница не беше с камбанка – тя просто скърцаше силно.

Ханс Витон тъкмо се бе качил на стълба, за да избърше прахта от старите радиоапарати, които увенчаваха рафтовете с книги. Преди много години бе поставил своето старо радио на витрината и клиентите започнаха да му подаряват подобни, защото си мислеха, че ги колекционира. Сърцето не му

позволи да им каже истината.

— Ето те и теб, Карл! Луда история, нали? — слезе от стълбата и му подаде и двете си ръце. — Отдавна исках да говоря с теб, но ти не идваше, пращаше само онова момче с книгите. Чаках те да дойдеш и най-сетне се появи, слава богу. Господин професорът ми обясни какво е положението. Освен това благоволи да ме осведоми за някои откровено глупави исторически трактати, които предлагам в магазина.

Карл вече знаеше как да блокира колелата на количката за книги и го направи.

- Виж, Ханс, не разбирам какво става тук, честно ти казвам!
- Искам да работиш при мен, Карл, какво друго? Отлично знаеш, че спешно се нуждая от човек като теб. Откакто жена ми почина, правя само глупости. Ти познаваш книгите и умееш да общуваш с клиентите. Аз ще подреждам и ще бърша прах, ще се помъча да водя и счетоводството, но ти трябва да ми осигуриш много, много клиенти!
- Оценявам предложението ти, Ханс, но тогава вече няма да съм разносвачът на книги.
  - Ще разнасяш книгите вечер.
- Кой си поръчва да му доставят антикварни книги вкъщи, Ханс? Клиентът идва в антиквариата, за да се порови и да открие нещо интересно – това е основен принцип.

Чу се силно кихане и в книжарницата се появи мистър Дарси.

— Полени — обясни той с извинителен тон. — Не знам как намират пътя към носа ми сред хилядите стари книги, но явно са много изобретателни. Макар че, знаете ли, Ефи ми препоръча много добро лекарство! Дано полените най-после да се уплашат и да стоят далеч от мен!

Отиде при Шаша, която стоеше до баща си и Доктор Фаустус.

- Младата дама ни даде много добра идея. Всъщност тя има цял куп добри идеи. Аз ще те финансирам, Карл.
  - Какво ще финансирате? Карл се огледа безпомощно.

Моментът настъпи, помисли си Шаша. Ако Карл каже да, планът й ще сработи. Кратка думичка със силно въздействие.

— От днес нататък ще подаряваш книги на хора, които не могат да си позволят да си ги купят — заговори бързо тя. — Ще идват тук и ще ти казват какво желаят, а мистър Дарси... а господин Фон Хоенеш ще плаща книгите — усмихна се на Кристиян фон Хоенеш, който още не знаеше как се казва в действителност, и продължи: — В момента нашата монахиня съчинява съобщение за пресата. Увери ни, че ще се справи отлично, защото през последните години непрекъснато контактувала с вестници. А госпожа Дългото чорапче обеща да прочете прессъобщението и да поправи всички грешки. Въпросът е уреден. Трябва само да кажеш да. Много е просто.

Карл се чувстваше стар и болен. Всички погледи бяха насочени към него, верните му приятели очакваха да се чувства достатъчно силен да изпълнява новата си задача, но той не беше в състояние да се върне към живота.

- Явно сте мислили много за мен, положили сте много усилия... особено ти, Шаша... Но аз...
- Вече съм приготвил книгите за днешната доставка прекъсна го Ханс Витон и посочи малка купчина. Предвидени са за мои постоянни клиенти, които обичат да четат, но нямат пари за хубави книги.
- Господин Витон не може да разнася книги. Няма време заяви категорично Шаша и се обърна към присъстващите. Всеки от тях бе получил листче с основателни причини, които да убедят Карл да си свърши работата.

- Освен това господин Витон не познава града обади се пръв Доктор Фаустус. А знанията му за книгите показват сериозни дефицити.
- Книгомобилът не е подходящ за него. Височината вече не може да се регулира обясни бащата на Шаша.

Доктор Фаустус се сети за второто листче, което бе получил:

- Господин Витон не обича да ходи из града в тъмното.
- Мисля, че изложихме достатьчно аргументи засмя се мистър Дарси.
- Хайде, вземайте книгите и тръгвайте, иначе ще увехнат.

Отговори му всеобщ смях.

Карл се вгледа в лицата, изпълнени с очакване. Ако животът наистина е театрално представление, както бе казал Шекспир, публиката очаква от него да изпълни нещо на бис.

А старият мим със съзнание за собствено достойнство няма право да откаже бис, нали?

Бавно придвижи книгомобила към купчината книги. Щеше да мине време, докато свикне с новото превозно средство. Помоли да му донесат опаковъчна хартия, ножица и тиксо, за да приготви пакетите. Получи от Ханс Витон адресите на клиентите и излезе от антиквариата. Приятелите му го последваха. По пътя към групата се присъединиха Ефи, Херкулес, Четецът и госпожа Дългото чорапче.

Появи се даже Куче, залая и заподскача около книжаря. Все едно беше овчарско куче. От днес нататък щеше да охранява книгомобила.

- Котката навярно живее у вас за постоянно? обърна се Карл към Доктор Фаустус, който вървеше до него.
- О, не! Живее при мен няколко дни, после изчезва, след време се връща и така нататък. Идва главно заради вкусните хапки, които я очакват.
- Не сте прав възрази Карл. Котката се преструва. За свободно живеещите котки това е въпрос на чест. Иначе другите улични котки ще я изхвърлят от своята общност.

Прекрасно беше отново да ходи по улиците. Да усеща града под подметките, да го чува и мирише. Липсваше му тежестта на книгите в раницата и олекването й след всяко посещение, но пък се радваше да вижда пакетите в коша, грижливо застлан с одеяло, за да не се повредят ръбовете на книгите.

Известно време мълча, после се наведе към Шаша.

- Много добра организация си създала. Когато не работиш с лимони, се справяш страхотно.
- Говориш глупости! засмя се момичето. Дал си на татко "Роня, дъщерята на разбойника". Много умно си постъпил.
- Знаеш ли, всъщност книгата беше предназначена за твоя Симон. Но нищо, ще му занесем друга.
- Не е моят Симон! нацупи се Шаша. Знаеш ли, вчера ми писаха тройка по физическо и се разплаках. Тогава той дойде при мен и ме бутна, но го направи много мило.
  - Виждаш ли!
  - Ще му занесеш книгата сам. Аз няма да дойда.
  - Съгласен съм. Ще отида сам, а ти ще вървиш сама до мен.

Карл вече знаеше, че не бива да възразява открито на малкото момиче, което го бе избрало за свой приятел. Когато искат нещо, малките момичета го искат с цялата си сила, а той беше твърде стар, за да се противопостави на такава сила.

— Знаеш ли, мислих за твоето име – продължи Карл.

- Най-сетне!
- Не беше лесно.
- Естествено, нали е за мен. Аз съм също толкова странна птица, колкото си ти. Нищо, че съм само на девет години. Един ден сигурно ще стана още по-смешна от теб!

Карл понечи да я помилва по главичката, но за малко да загуби равновесие.

- Отначало те оприличих на Бастиян Балтазар Букс от "Приказка без край" на Михаел Енде.
  - Но аз съм момиче! разсърди се Шаша.
- Бастиян има невероятна фантазия и е много силен, само че не знае какъв е, затова името му не ти подхожда. Ти знаеш отлично каква сила притежаваш.
  - Точно така! Я ме виж! Шаша напомпа малките си мускули.
- После реших, че ти си Роня, дъщерята на разбойника. Обаче Роня е горско създание, докато ти си градско дете. Ти се нуждаеш от пингвински сладолед и от много хора наоколо. Просто няма книга с героиня, която да прилича на теб.
  - Но нали ми каза, че си намерил име за мен?
  - Не. Казах ти, че съм мислил за твоето име.

Шаша изрита едно камъче.

- Решението на загадката ми хрумна само преди минута.
- Кажи го най-после!
- Добре, добре. Исках просто да увелича малко напрежението.
- Стар хитрец! засмя се момичето. Ще ми кажеш ли какво име ще получа, или да се разплача?
- Няма да плачеш. Ще ти издам тайната. Ще постъпя като Четеца: ще напиша книга. Героинята ще е момиче с твоя характер. Ще я нарека Шаша. Така името ти в книгата ще е истинското ти име.
  - Книгата ще е за всички нас, нали?
  - Всяка добра книга е за действителни хора.
- Искам да кажа, Ефи и мистър Дарси, и всички други също ще участват в книгата ти, нали? Шаша млъкна и прехапа устни. Ще включиш и татко. Добрият татко, не другият. Той си отиде и няма да се върне.

Карл кимна.

- Ще напиша книгата, сякаш е измислена история, не истинска. Така мистър Дарси, Ефи и другите ще станат фигури от роман, каквито са били за мен през последните години. Дори когато читателят затвори книгата, те ще продължат да живеят между двете корици. Шаша също.
  - Звучи красиво.
  - Така е. И на мен ми харесва.

Стигнаха до тъмната уличка и Карл забави ход. Мястото му се стори помрачно от всеки друг път. Внезапно усети върху рамото си ръка. Трепереща ръка. Обърна се да види на кого е ръката. Бащата на Шаша му кимна окуражително.

Другите също протегнаха ръце да го подкрепят.

Карл въздъхна дълбоко.

— Сигурно сте наясно, че трябва да идвате с мен всяка вечер.

Отговори му многогласен смях, изпълнен с радостно очакване. Планът на Шаша предвиждаше Карл да разнася книгите, придружен от възрастен, който да му помага.

Книжарят и спътниците му тръгнаха заедно през мрака.

Бележки

Първа глава САМОСТОЯТЕЛНИ ХОРА

"Самостоятелни хора" – изд. Народна култура (прев. Елена Николова-Руж), 1957 г.; изд. "Роборид" (прев. Айгир Сверисон), 2021 г.

Халдоур Килян Лакснес (23. April 1902 in Reykjavik; t 8. Februar 1998) е исландски писател, автор на романи със социална тематика. Получава Нобелова награда за литература през 1955 г.

Втора глава ЧУЖДЕНЕЦЪТ

"Чужденецът" (фр. "L'Étranger") е роман на френския писател и философ Албер Камю (1913-1960). Излиза през 1942 г. и става един от най-често печатаните и превеждани френски романи на XX век. Смята се за едно от главните произведения на философията на екзистенциализма.

Трета глава ЧЕРВЕНО И ЧЕРНО

"Червено и черно" (фр. "Le Rouge et le Noir", Chronique du XIXe siècle, покъсно Chronique de 1830) е роман на френския писател Стендал (псевдоним на Анри-Мари Бел, 1783-1842). Романът е публикуван през 1830 г. във Франция. Главен герой на романа е интелигентният млад провинциалист Жулиен Сорел, който се стреми към обществено издигане по времето на френската реставрация.

Четвърта глава ГОЛЕМИТЕ НАДЕЖДИ

"Големите надежди" (англ. "Great Expectations") е тринайсетият роман на Чарлс Дикенс (1812-1870). Излиза през 1860-1861 г. като роман с продължение в седмични списания. За втори път след "Дейвид Копърфийлд" Дикенс използва разказ от първо лице, за да опише историята и страданията на сирака Пип. Днес предпоследният роман на Дикенс се причислява към класическите произведения на британската литература.

Пета глава ДУМИТЕ

"Думите" (фр. "Les mots") е автобиографична книга на френския писател и философ Жан-Пол Сартр (1905-1980), излязла през 1964 г. Авторът описва първите десет години от живота си: от 1905 до около 1915 г., когато е записан да учи в елитната гимназия Lycée Henri IV, и разказва за първото си запознанство с книгите и формирането на желанието му да стане писател.

Шеста глава СЛЕДИ

"Следи" (англ. "Tracks") е роман от Луиз Ърдрич (1954), американска писателка с индиански корени, носителка на наградата "Пулицър" за 2021 г. Действието на романа, публикуван през 1988 г., се развива в Аргъс,

Северна Дакота, между 1912 и 1924 г. Индиански родове, потомци на древни племена, се опитват да защитят малкото останала им земя. Правителството ги е лишило от обичайния им живот. Останали са алкохолът, хазартът, усещането за изгубена родина и очакването на смъртта. Една от оцелелите е красивата магьосница Фльор, но дали силите й ще стигнат да опази гората, светилище за мъртвите и живите, от изсичане?

Седма глава

ПЪТЕШЕСТВИЕ ДО КРАЯ НА НОЩТА

Романът "Пътешествие до края на нощта" (фр. "Voyage au bout de la nuit") излиза през 1932 г. Това е първото произведение на френския писател Луи-Фердинан Селин (1894-1961). В сюжета са включени автобиографични елементи. Описани са преживяванията на антигероя през Първата световна война, в колониална Африка, в Съединените щати и във Франция, където е лекар в бедно предградие. Романът е забележителен със своя стил: използван е разговорен език и жаргон, който впоследствие оказва силно влияние върху френската литература.